T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİM FİLMLERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN EVRENSEL DEĞERLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SULTAN GÜNEY

DANIŞMAN
PROF. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

ŞUBAT 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİM FİLMLERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN EVRENSEL DEĞERLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SULTAN GÜNEY

DANIŞMAN
PROF. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

ŞUBAT 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde eldeettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Sultan GÜNEY

İTHAF

Beni yetiştiren, bu günlere gelmeme destek olan sevgili ve biricik aileme…

ÖNSÖZ

Günümüz modern toplumlarında toplumlar, kültürel endüstri haline gelen medya tarafından etkilenmekte ve yönlendirilmektedirler. Özellikle görsel medya toplumların biçimlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Medya ile bireyler, istenilen yönde bir düşünce sarmalına dâhil edilebilmektedirler. Bu sarmala toplumun değerleri de dâhil olmaktadır. Küreselleşmenin aracı olarak görülen medya olumsuz bir şekilde kullanıldığında milli ve manevi değerlerin etkinliğinin azalmasına sebep olmakta ve bireyleri bir ikileme sürüklemektedir. Medya aracılığıyla yaygınlık kazanan ve kültürü yönlendiren endüstri tarafından oluşturulan bir kitle kültürü ile toplumları bir arada tutan değerler de önemini yitirmekte ve yerini başka sentezlere bırakmaktadır. Evrensel, kültürel, milli ve ahlaki değerlerden yoksun olarak yetişen bir neslin kültürel mirasını da gelecek nesillere aktarabilmesi güçleşmektedir. Toplumların bir kargaşa ortamından uzak, huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi için bireylere evrensel, kültürel, ahlaki ve milli değerlerin sistemli bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Günümüzde medya araçları olan televizyon ekranları, sinema perdeleri ve internet ortamları aracılığıyla geniş kitlelere ulaşma imkânı bulan filmlerin de değerlerin aktarılması noktasında etkisi büyüktür. Bu aktarımın öğrenme ve öğretme sürecinde bilinçli bir şekilde ilerleyebilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışma da değer eğitimi yapılırken evrensel bir niteliğe sahip olacak değerlerin aktarılması için izletilebilecek filmlerin betimsel bir çerçevesinin çizilmesini amaçlamaktadır.

Başta bu çalışmanın ortaya çıkmasında, planlanmasında ve yüksek lisans eğitim sürecimin her aşamasında destek olan, büyük bir anlayış ve sabır gösteren, tecrübesini ve ilgisini esirgemeyen çok değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN'a,

Eğitim hayatım boyunca sabır ve fedakârlığıyla sürekli desteğini hissettiğim annem ve babam Senem ve Nihat GÜNEY'e,

Tanıştığımız günden beri fedakârlıklarını, yardımını ve dostluğunu esirgemeyen sevgili dostum Sümeyye DOĞAN ve ablası Zeynep Ülkü Altun'a ve yardımlarını esirgemeyen kardeşim Fatih GÜNEY'e,

Bu süreçte destek ve iyi niyetlerini esirgemeyen tüm eş ve dostlarıma ve fikirleriyle yol gösteren öğretmen arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

EĞİTİM FİLMLERİNDE YER ALAN DEĞERLERİN EVRENSEL DEĞERLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Sultan GÜNEY, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof.Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

Sakarya Üniversitesi, 2021.

Değer, bireyin ve toplumun düşüncelerini ve davranışlarını değerlendirirken başvurduğu ölçüttür. Ayrıca milletlerin sahip olduğu maddi ve manevi unsurların bütünüdür. Bir topluma ait maddi ve manevi öğelerin bütününü temsil eden değerlerin nesilden nesile aktarılabilmesi için aile başta olmak üzere birçok etken etkili olmaktadır. Günümüzde değer aktarımını sağlayan temel unsurların başında etkili bir aktarım gücüne sahip olan kitle iletişim araçları gelmektedir. Özellikle televizyon, sinema gibi iletişim araçları bu aktarımın sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Televizyon veya sinema ekranlarında yayınlanan filmler eğlendirmenin, bilgilendirmenin yanı sıra değerlerin işlenmesinde ve aktarılmasında da etkin bir rol oynamaktadır. Nitekim günümüzde savaşların yaşanması, insanların birbirleriyle çatışma içerisinde olması bazı değerlerle ilgili eksikliklerin devam ettiğini göstermektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için toplumları bir arada tutan evrensel nitelikteki değerler geliştirilmelidir. Bu gelişimin devam etmesi de evrensel değerlerin bireyler ve toplumlar tarafından içselleştirilmesiyle mümkün olacaktır. İletişim araçlarından sinema filmleri de içselleştirmenin sağlanabilmesi için etkin bir materyal olma gücüne sahiptir.

Bu araştırmada da iletişim unsurları arasında yer alan sinema filmlerinden eğitsel içeriğe sahip olan bazı filmler evrensel değerler boyutunda incelenmiştir. Ayrıca eğitsel filmlerde belirlenen evrensel değerlerin United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) yaşayan değerler listesinde yer alan değerlerle örtüşüp örtüşmediği irdelenmiştir. Yine bu araştırmada film materyali ile değerler eğitimi mahiyetinde kazandırılabilecek diğer değerlerin çerçevesinin çizilmesi de amaçlanmıştır. Araştımanın veri kaynakları içerisinde İran yapımı; Cennetin Çocukları (Mecid Mecidi, 1997), Hindistan yapımı; Black (Sanjay Leela Bhansali, 2005), Arkadaşımın Evi Nerede? (Abbas Kiyarüstemi, 1987), ABD yapımı; Umudunu Kaybetme (Gabriele Muccino, 2006), Fransa, İsviçre ve Almanya yapımı; Koro (Christophe Barratier, 2005), İrlanda ve İngiltere

yapımı; Sol Ayağım (Jim Sheridan,1989) ve Türkiye yapımı; 120 (Murat Saraçoğlu ve Özhan Eren, 2008) filmleri yer almaktadır. Eğitsel filmler farklı coğrafyaları temsil etmesi açısından farklı ülke yapımları arasından seçilmiştir. Araştırmada bu yönüyle maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Ayrıca İMDb puanı, en az 7.0 olan dram filmleri arasından seçilmesi ile de ölçüt örneklemesi kullanılmıştır. Araştırmada filmlerin çözümlenebilinesi için içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda filmlerde evrensel değerlere davranışsal ya da sözel olarak nasıl yer verildiği tespit edilmeye çalışılarak filmlerin bu değerleri ele alış biçimleri örnek diyaloglar ve sahneler eşliğinde sunulmuştur. Filmler belirli aralıklarla izlenip kaynakların taranmasıyla elde edilen bilgi ve tecrübelerden yararlanılarak analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra bulgulara dair çözümlemeler yapılırken uzman görüşlerine de başvurulmuştur.

Araştımanın sonucunda medya unsuru olan eğitsel filmlerde; yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, azim, merhamet, sevgi ve şefkat, sorumluluk, başarı, güven ve özgüven, doğruluk ve dürüstlük, umut, saygı, dayanışma, mutluluk, nezaket, affedici olma, adalet, dostluk ve arkadaşlık, bilgi ve bilimsellik, bağımsızlık ve özgürlük, birlik ve beraberlik ve vatanseverlik evrensel değerlerinin işlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca işlenen evrensel değerlerin UNESCO değerler listesinde bulunan yardımseverlik, sorumluluk, sevgi, dürüstlük, saygı, mutluluk, özgürlük, birlik ve beraberlik değerleriyle de örtüştüğü belirlenmiştir. Bu sonuçların yanında filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabilecek değerler (vefa, fedakârlık, sabır) de tespit edilmiştir. Bununla birlikte incelenen tüm filmlerde evrensel değerler grubunda en çok vurgulanan değerlerin "yardımseverlik ve azim, dayanışma ve paylaşma" olduğu sonucuna varılmıştır. Yine UNESCO değerler listesinde de en çok "yardımseverlik" değerinin vurgulandığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçları ve alanyazında yapılan çalışmalar dikkate alındığında eğitsel filmlerin veya sahnelerinin değer aktarım sürecinde etkin bir materyal olabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Evrensel Değerler, Sinema, Eğitsel Film.

ABSTRACT

THE RESEARCH OF THE VALUES IN THE EDUCATİVE MOVİES AS PART OF UNİVERSAL VALUES

Sultan GÜNEY, Master's Thesis

Advısor: Prof.Dr. Huseyin CALISKAN

Sakarya University, 2021.

Value is the criterion that an individual and society uses when evaluating their thoughts and behaviors. It is also the whole of the material and spiritual elements that nations have. Many factors, especially the family, are effective in transferring the values that represent the whole of the material and spiritual elements of a society from generation to generation. Today, mass media, which have an effective transmission power, is one of the main elements that provide value transfer. Especially communication tools such as television and cinema have an important place in providing this transmission. Movies broadcasted on television or cinema screens play an active role in processing and transfer ring of values as well as entertaining and informing. As a matter of fact, the fact that wars are experienced today and that people are in conflict with each other show that there are still deficiencies in some values. Universal values that hold societies together should be developed in order to eliminate this deficiency. Continuation of this development will be possible by internalizing universal values by individuals and societies. Cinema films, one of the communication tools, have the power to be an effective material to ensure internalization.

In this study, some films with educational content, which are among the communication elements, were examined in the dimension of universal values. In addition, whether the universal values determined in the educational films coincide with the values in the UNESCO list of living values or not was examined. Again, in this research, it was aimed to draw the framework of other values that can be gained as values education with film material. In the data sources of the research, Iranian production; Children of Heaven (Mecid Mecidi, 1997), made in India; Black (Sanjay Leela Bhansali, 2005), Where Is My Friend's Home? (Abbas Kiarostami, 1987), USA made; Losing Hope (Gabriele Muccino, 2006), Made in France, Switzerland and Germany; Choir (Christophe Barratier, 2005), Irish and British made; My Left Foot (Jim Sheridan, 1989) and Turkey made; 120 (Murat

Saraçoğlu and Özhan Eren, 2008) films are included. Educational films have been selected from among different country productions in order to represent different geographies. In this respect, maximum diversity sampling was used in the study. In addition, criterion sampling was used by choosing among drama films with an IMDb score of at least 7.0. Content analysis method was used to analyze the movies in the research. In this context, it is tried to determine how the universal values are included in the films behaviorally or verbally, and the ways in which the films deal with these values are presented with sample dialogues and scenes. The films were analyzed periodically by watching the sources and using the knowledge and experience gained by scanning the sources. In addition, expert opinions were consulted while analyzing the findings.

As a result of the research, in educational films that are media elements; It has been determined that the universal values of benevolence, solidarity and sharing, perseverance, compassion, love and affection, responsibility, success, trust and self-confidence, rigthteousness and honesty, hope, respect, cooperation, happiness, kindness, forgiveness, justice, friendship, knowledge and scientificness, independence and freedom, unity and togetherness and patriotism are processed. In addition, it has been determined that the values correspond to the values of benevolence, responsibility, love, honesty, respect, happiness, freedom, unity and solidarity, which are on the UNESCO list of values. In addition to these results, values that could contribute to the educators and parents who will make the movie watch (loyalty, sacrifice, patience) were also determined. Moreover, it was concluded that the most emphasized values in the universal values group in all the films examined were "benevolence and perseverance". Again, in the list of UNESCO values, it was determined that the value of "benevolence" was emphasized the most. Considering the research results and studies in the literature, it can be said that educational films or scenes can be an effective material in the value transfer process.

Keywords: Value, Values Education, Universal Values, Cinema, Educational Film.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM i
İTHAF ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR xiv
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem durumu 1
1.2. Araştırmanın amacı ve önemi 4
1.3. Araştırmanın sınırlılıkları 5
1.4. Tanımlar 5
BÖLÜM II 7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 7
2.1. Değer nedir? 7
2.2. Değer kavramının özellikleri ve işlevi 9
2.3. Değerlerin sınıflandırılması 10
2.3.1. Spranger'in değer sınıflandırması 10
2.2.3. Nelson'ın değer sınıflandırması 11
2.3.3. Rokeach'ın değer sınıflandırması 11
2.3.4. Schwartz'ın değer sınıflandırması 12
2.4. Değerler eğitimi 13

2.4.1. Değerler eğitiminde temel ilkeler 14
2.4.2. Değerler eğitiminde yaklaşımlar 17
2.4.2.1. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı 18
2.4.2.2. Değerleri belirginleştirme/açıklama yaklaşımı 20
2.4.2.3. Değer analizi yaklaşımı 21
2.4.2.4. Ahlaki sorgulama (muhakeme) yaklaşımı ve adil topluluk okulları 22
2.4.2.5. Karakter eğitimi 24
2.4.2.6. Değerlerin gizli öğretimi yaklaşımı (örtük program) 25
2.5. Evrensel değerler 25
2.6. Değerler eğitimi ve medya 29
2.6.1. Değerler eğitimi materyali: sinema 31
2.6.2. Eğitsel filmler 33
2.6.3. Değerler eğitiminde eğitsel filmler 34
2.7. İlgili araştırmalar 35
BÖLÜM III 40
YÖNTEM 40
3.1. Araştırmanın modeli 40
3.2. Araştırmanın veri kaynakları 41
3.3. Verilerin toplanması 42
3.4. Verilerin çözümlenmesi 43
3.5. Araştırmanın geçerliliği ve güvenirliği 44
BÖLÜM IV 46
BULGULAR 46
4.1. Cennetin çocukları (children of heaven) 46
4.1.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 47
4.1.1.1 Doğruluk ve dürüstlük 48

4.1.1.2. Sorumluluk 49
4.1.1.3. Yardımseverlik 50
4.1.1.4. Güven ve özgüven 52
4.1.1.5. Sevgi, şefkat ve merhamet 53
4.1.1.6. Fedakârlık 54
4.1.1.7. Saygı 55
4.1.1.8. Sabır, azim ve başarı 56
4.2. Siyah (black) 57
4.2.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 57
4.2.1.1. Sabır, azim ve başarı 59
4.2.1.2. Vefa 61
4.2.1.3. Sevgi, şefkat ve merhamet 62
4.2.1.4. Umut 64
4.2.1.5. Güven ve özgüven 66
4.2.1.6. Fedakârlık 67
4.2.1.7. Bilgi ve bilimsellik 68
4.2.1.8. Yardımseverlik 68
4.2.1.9. Bağımsızlık ve özgürlük 69
4.3. Arkadaşımın evi nerede? (where ıs the friends home?) 70
4.3.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 70
4.3.1.1. Doğruluk ve dürüstlük 72
4.3.1.2. Sorumluluk 72
4.3.1.3. Yardımseverlik 74
4.3.1.4. Dostluk ve arkadaşlık 74
4.3.1.5. Güven 76
4.3.1.6. Azim 76

4.4. Umudunu kaybetme (the pursuıt of happyness) 77
4.4.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 77
1.4.1.1. Sabır, azim ve başarı 79
4.4.1.2. Güven ve özgüven 81
4.4.1.3. Mutluluk 82
4.4.1.4. Sorumluluk 83
4.4.1.5. Doğruluk ve dürüstlük 84
4.4.1.6. Sevgi ve merhamet 85
4.4.1.7. Yardımseverlik 85
4.5. Koro (les choristes) 86
4.5.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 87
4.5.1.1. Umut 89
4.5.1.2. Adalet 89
4.5.1.3. Sevgi, şefkat ve merhamet 91
4.5.1.4. Sorumluluk 92
4.4.1.5. Nezaket 92
4.5.1.6. Sabır, azim ve başarı 93
4.5.1.7. Güven ve özgüven 94
4.5.1.8. Yardımseverlik 95
4.5.1.9. Affedici olmak 96
4.5.1.10. Vefa 96
4.6. Sol ayağım (my left foot: the story of christy brown) 97
4.6.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 97
4.6.1.1. Vefa 99
4.6.1.2. Fedakârlık 99
4.6.1.3. Sevgi, şefkat ve merhamet 100

4.6.1.4. Sabır, azim ve başarı 101
4.6.1.5. Yardımseverlik 103
4.6.1.6. Umut 105
4.6.1.7. Doğruluk ve dürüstlük 106
4.6.1.8. Özgüven 106
4.7. 120 107
4.7.1. Filmin özeti ve çözümlemesi 107
4.7.1.1. Saygı 109
4.7.1.2. Güven ve özgüven 110
4.7.1.3. Yardımseverlik 110
4.7.1.4. Vefa 112
4.7.1.5. Mutluluk ve umut 113
4.7.1.6. Sabır, azim ve başarı 114
4.7.1.7. Vatan sevgisi ve fedakârlık 115
4.7.1.8. Vatan sevgisi, şefkat ve merhamet 118
4.7.1.9. Sorumluluk 119
BÖLÜM V 121
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 121
5.1. Sonuç ve tartışma 121
5.2. Öneriler 126
5.2.1. Araştırmanın uygulama sürecine ve sonuçlarına ilişkin öneriler 127
5.2.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler 128
KAYNAKLAR 129
EKLER 140
ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ 145

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Veri Kaynakları İçerisindeki Eğitsel Filmler 41

Tablo 2. Cennetin Çocukları (Children Of Heaven) Filminin Künyesi 46

Tablo 3. Siyah (Black) Filminin Künyesi..... 57

Tablo 4. Arkadaşımın Evi Nerede?(Where Is the Friends Home?) Filminin Künyesi..... 70

Tablo 5. Umudunu Kaybetme (The Pursuıt Of Happyness) Filminin Künyesi 77

Tablo 6. Koro (Les Choristes)Filminin Künyesi 86

Tablo 7. Sol Ayağım (My Left Foot: The Story of Christy Brown) Filminin Künyesi 97

Tablo 8. 120 Filminin Künyesi..... 107

SİMGELER VE KISALTMALAR

Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde; araştırmanın temel problemi, amacı, önemi, araştırmaya dair varsayımlar ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur. Ayrıca araştırmayla ilgili tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem durumu

Tarih boyunca insanoğlu planlı veya örtük bir şekilde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. Dönemin ve içinde bulunulan koşulların gerekliliğine göre en iyi eğitim verilmeye çalışılmıştır. Gerçekleştirilen bu eğitim ve öğretim faaliyeti içerisinde bireylerin bilgili olarak yetiştirilmesi amaçlansa da ahlaki yönden ve karakter olarak da eğitilmesi hedeflenmektedir. Böylece birey toplumda kendisine bir yer edinebilecektir.

Bireyler toplumdaki yerlerini, sahip olduğu özelliklerle kendileri belirlemektedirler. Toplumda yaşayan insanlar; kendileri ile iletişim halinde olacak insanların eğitimli, bilgili, iş bilen, kendisini iyi yetiştirmiş bireyler olmasını tercih ederler (Dilmaç ve Ulusoy, 2014). Bu bağlamda bireyin kendisini yardım almadan yani eğitim faaliyeti içerisinde bulunmaksızın yetiştirmesi çok zordur. Nitekim eğitimdeki temel amaçlar arasında bireyin sağlam bir kişilik edinmesini, erdemli, bilgili ve iyi bir insan olarak yetişmesini sağlamak vardır (Hökelekli, 2011). İyi, üretken, erdemli, ahlaklı bir insan yetiştirmenin yolunu açan unsurların arasında bireylere değerlerin kazandırılması gelmektedir. Toplumsal ve ahlaki değerler, bireyler tarafından hayatın vazgeçilmez gayeleri arasında görüldükleri zaman hem bireyi hem de toplumu yükseltecektir. Zira toplumun geleceği kendini iyi yetiştirmiş sağlam karakterli insanların varlığına bağlıdır. Toplumun sürekliliğini sağlamak ve karakterli bireylerin sayısını arttırmak da değerlerin gelecek nesillere ulaştırılmasıyla sağlanabilecektir. Bu aktarım da değerlerin formal veya informal olarak bireye kazandırılmasıyla mümkün olabilecektir.

Hökelekli ve Gündüz (2007), bireyin sürekli olarak gösterdiği davranışlarına yön veren derin inanışları değer olarak tanımlamaktadır. Bireyler bu derin inançları bilinçli olarak veya olmayarak davranışa dönüştürürler. Bireylerin bu değerleri davranışa dönüştürme süreci de değer eğitimi olarak nitelenmektedir. Değer eğitimi, bilinçli ve açıktan yürütülen

faaliyetlerin yanı sıra doğrudan veya örtük bir şekilde bireylerin değer hakkındaki düşüncelerini geliştirerek bu yönde davranışlar sergilemesi için gerekli olan eğitimin verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Hökelekli ve Gündüz, 2007).

Değerler eğitimi; bireyin kendisine ait bir karakter oluşturmasını sağlayarak yükselmesini, bulunduğu toplumun milli ve manevi duygularını geliştirerek toplum içerisinde kendisine bir yer bulmasını hedeflemektedir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Birey doğduğu andan itibaren içinde yaşadığı toplumun değerlerini özümsemeye başlar. Ailede başlayan bu eğitim okul süreciyle devam eder. Bu zaman dilimine kadar bireyin değerleri öğrenmesi dolaylı veya doğrudan olurken bu dönmeden sonra eğitimciler tarafından planlı bir şekilde aktarılmaya çalışılır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Ancak toplumların barış içerisinde yaşaması ve gelişimlerini sağlaması için bireyin kendi değer yargılarını öğrenmesi yeterli gelmemektedir. Bireyin kendi değer yargılarının yanında diğer toplumlara ait değer yargılarını benimsemesi topluma katılımını sağlayıp varlığını devam ettirmesine katkı sağlayabilecektir. Her toplum kendi değer yargısını oluştursa da bütün toplumlar tarafından kabul edilen ve toplumları bir arada tutabilen değer yargıları da mevcuttur. Bu değer yargıları evrensel değer yargılarını oluşturmaktadır. Değer eğitimi gerçekleştirilirken evrenselleşmiş değer yargıları da bireylere kendi öz değer yargılarıyla birlikte aktarılmalıdır.

Öz değerlerin ve evrensel değerlerin aktarımı örtük veya planlı bir şekilde yapılırken kitaplar veya model dışında eğlenceli ve etkili seçenekler de gözden geçirilmelidir. Nitekim 20. yüzyılda yaşanan değişikliklerle hızlı bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır. Bu değişim ve gelişim özellikle iletişim ve bilgi teknolojileri alanında kendini göstermektedir. İletişim ve bilgi teknolojisindeki bu hızlı değişim eğitim sürecine de yeni anlayışlar kazandırmaktadır (Keser, 1991). Yaşanan bu hızlı gelişim ve değişim özellikle kitle iletişim araçlarının kullanımını yaygınlaştırmış ve hayatın bir parçası haline getirmiştir. Kitle iletişim araçlarının arasında ise televizyon kolay bir kullanım sunması sebebiyle en fazla tercih edilen araç olmuştur. Nitekim hemen hemen her evde kullanılması bunu kanıtlamaktadır. Bireyler televizyon ekranları karşısında film veya programlar izleyerek oldukça fazla vakit geçirmektedirler. Çünkü kitle iletişim araçlarından birisi olan film materyali, toplumun her kesimine hitap edebilen bir yapıdadır. Okuryazarlığı olmayan bireyin bile kolayca algılayabileceği hareketli resim, söz veya yazı ve sesle oluşturulan bir anlatım sunar (Onaran, 1986). Filmlerin bireyleri geçmişe ve kendi hayatlarına götürebilecek bir yapıya sahip olması sebebiyle insan aklını ve duygularını kontrol altına

almada etkili materyaller olabileceği düşünülmektedir. Etkileyici bir filmin yıllarca insan hafızasından silinemeyeceği muhakkaktır (Budak, 1986). Bireyleri bu denli etkileyen filmlerle eğitim alanında da ilerlemeler kaydedilebilir. Özellikle filmler aracılığıyla bireyin sosyal becerileri ve akademik gelişmeleri desteklenebilir. Yine toplum içerisinde yaşayan mutlu bireyler olmalarını sağlayacak bilgi, beceri ve değerler kazanmasında etkili bir araç olabilir. Toplumu meydana getiren kültürel ve evrensel değerlerin kitaplar aracılığıyla olduğu gibi eğitsel filmler aracılığıyla da kısa sürede etkili bir biçimde aktarılması mümkündür (Kavun, 2018). Nitekim eğitsel filmler herhangi bir konuyu kavratmak veya konu hakkında bilgi vermek amacıyla kullanılmaktadır (Michel, Roebers ve Schneider, 2007). Wenger (1943), eğitsel filmleri sınıflarda ve uzaktan eğitimde kullanılacak araçlar olarak görmektedir. Demirel (1993)'e göre de eğitsel filmler duyu organlarının birçoğunu harekete geçirerek aktif öğrenmeyi sağlayabilen güdüleyici ve anlamlı materyallerdir. Eğitsel filmlerin öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirten Bruner (2008), ayrıca bireylere rehberlik eden materyaller olduğunu vurgular. Televizyon, tablet, bilgisayar gibi teknolojik aletlerle izlenebilecek eğitsel filmler, videolar hem topluma ait değerleri hem de evrensel değerleri içselleştirmede etkin bir rol oynayabilir. Birden fazla duyu organına hitap eden filmler veya film kesitleri bireydeki muhakeme yeteneğini geliştirmeye yardımcı olabilir. Bununla birlikte değer eğitimi için hazırlanmış eğitsel filmler aracılığıyla gözlem yapma fırsatı bulan birey istendik yönde davranış değişikliğine adım atabilir. Bu noktada teknolojik gelişmelerin getirdiği yenilikler de dikkate alınarak bireyi sıkmadan etkili bir şekilde değerler aktarılabilir. Değerler aktarılırken bireyin yaşına, cinsiyetine ve kişilik özelliklerine uygun filmler tercih edilmesi istenilen sonuca ulaşmaya fırsat oluşturabilir.

Eğitsel filmlerin değerlerin aktarılmasında etkin bir materyal olabileceği düşünüldüğünde bu alanda yapılan akademik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu araştırma kapsamında incelenecek olan eğitsel filmlerin de evrensel değerleri gelecek nesillere aktarma konusunda materyal olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple seçilen eğitsel filmlerdeki değerlerin evrensel değerler boyutunda incelenmesi bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Dünya'da ve Türkiye'de ve günden güne artan olumsuz olaylar, değerler adına eğitimin devam ettirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yaşanan olumsuz olayların önüne geçmek, toplumların mutluluk ve refah içerisinde yaşamasını sağlamak her bireyin üstüne düşen bir vazife özelliği taşımaktadır. Bu vazifenin yerine getirilebilmesinin yollarından bir tanesi de kültürel ve evrensel değerlerin içselleştirilmesidir. Bireyin kültürel ve evrensel değerleri içselleştirebilmesinin türlü yolları vardır. Değer denilen olgular daha çok soyut konuları kapsamaktadır. Bu sebeple bireylerin bu değerleri içselleştirebilmesi ve hayatında uygulamaya gidebilmesi için somut örneklere ihtiyaç vardır. Bu somut örneklerin sunulduğu filmler görsel ve işitsel olarak bireylere hitap edebilen etkili materyaller olabilmektedir. Bu yolla birey öğrenmeyi pekiştirebilmektedir. Teknoloji çağının ürünü olan filmler kişileri eğlendirirken bilgilendirmekte ve eğitimi kolaylaştırmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucu kitle iletişim araçlarından sinemanın geniş kitlelere ulaştığı bilinmektedir. Bu noktada yapılan araştırmalar değerler eğitimi sırasında sinemanın kullanılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Değerler eğitimi sırasında eğitim ve öğretim sürecinin bilinçli bir şekilde ilerlemesi eğitimcinin materyalini tanımasından geçmektedir. Kullanılacak materyalin eğitimci tarafından tanınması bireye bu değeri en etkin şekilde kazandırabilmesi için gereklidir. Bu sebeple değerler eğitiminde kullanılacak eğitsel filmlerin tanınması önemlidir.

İlgili alanyazına bakıldığında hem görsel hem işitsel olarak etkili olan video veya film materyalinin teorik ve soyut kavramların somutlaştırılmasında kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu materyalin kullanılması ile aktif ve verimli bir öğrenme ortamı oluşturulduğu söylenebilir. Türkiye'de eğitsel filmlerin değer eğitimi notasında kullanılabilir olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaların büyük kısmının da çizgi filmlerde kullanılan değerleri ortaya koymak adına yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda da evrensel değerlerden ziyade eğitim programı kapsamına alınan değerlerin incelendiği görülmüştür. Bunun yanında kültürel değerlerin de araştırmalarda incelendiği belirlenmiştir.

Bu çalışma ile de eğitsel film olarak değerlendirilen filmlerde hangi evrensel değerlerin bulunduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Yine bireylere yön vermede ve evrensel değerleri işlemede hangi eğitsel filmin etkili olabileceğinin tespiti yapılmıştır. Böylece kültürel ve evrensel değerlerin eğitsel filmler aracılığıyla bireylere aktarılması için nitelikli

sayılabilecek filmler belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında eğitsel filmlerdeki evrensel değerlerin, dünyada birçok ülke tarafından değer eğitimi programı olarak kabul edilen (Pilav, Demir ve Demir, 2015) UNESCO değer listesindeki değerlerle örtüşüp örtüşmediği saptanmaya çalışılmıştır. Bu açılardan bakıldığında bu araştırmanın alanda oluşan boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yine bu çalışmanın eğitsel filmlerde bulunan evrensel değerlere karşı bir farkındalık oluşturulabileceği, değerlerin aktarılması konusunda nitelikli sayılabilecek filmlerin ebeveynlere ve eğitimcilere rehberlik edebileceği ve ileride yapılabilecek farklı çalışmalara örnek olabileceği öngörülmektedir.

Bu bağlamda bu araştırma, evrensel değerler ve UNESCO değerler listesindeki değerler çerçevesinde eğitsel filmlerde yer alan değerleri incelemek temel amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Eğitsel filmler hangi evrensel değerleri içermektedir?
- Eğitsel filmlerde yer alan evrensel değerler ile UNESCO yaşayan değerler listesinde yer alan değerlerin örtüşme durumu nasıldır?

1.3. Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırma;

- Araştırmanın amacı bağlamında seçilen yedi eğitim içerikli film ile sınırlı tutulmuştur.
- Evrensel değerleri temsil etmesi adına farklı kültürlerden seçilen farklı ülke yapımı filmler ile sınırlıdır.
- Araştırma kapsamındaki filmler puanı, en az 7.0 olan dram filmleri ile sınırlıdır.
- Araştırmada değerlerin belirlenmesi için sahne ve diyaloglar ile sınırlı tutulmuştur. Müzik, mekân gibi unsurlar göz önünde bulundurulmamıştır.

1.4. Tanımlar

Değer: Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirleyen inanç olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bir kimsenin çeşitli insanları, bu insanlara ait nitelikleri, arzuları,

niyet ve davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüt olarak görülüp ahlaki eylemlere dikkat çekilmektedir (Güngör, 1995, s. 26-27).

Değerler eğitimi: Bilinçli ve açıktan yürütülen faaliyetlerin yanı sıra doğrudan veya örtük bir şekilde bireylerin değer hakkındaki düşüncelerini geliştirerek bu yönde davranışlar sergilemesi için gerekli olan eğitimin verilmesidir (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 385).

Evrensel değer: Tüm insanlığı ilgilendiren ve belli bir millete isnat edilemeyen değerlerdir. Evrensel değerler tüm insanlığın buluşabileceği ortak noktalara ulaştıran değerlerdir. Bu değerler sayesinde tüm insanlar bütünleşme fırsatı bulabilir (Ercan, 2001, s. 14).

Sinema: Herhangi bir hareketi düzenli aralıklarla parçalara bölerek bunların resimlerini belirleme ve sonra bunları gösterici yardımıyla karanlık bir yerde, bir ekran veya perde üzerinde yansıtarak hareketi yeniden oluşturma işi. Film göstermeye yarayan özel bir makineyle görüntülerin beyaz perdeye yansıtıldığı salon veya yapı. Güzel sanatların dalı olarak yansıtılmaya uygun olan filmleri gerçekleştirme ve yaratma sanatı, beyaz perde, yedinci sanat şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Eğitsel film: Birçok duyu organını harekete geçirerek etkili bir öğrenme ortamı oluşturan materyaller olarak görülmektedir (Demirel, 1993, s. 24).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümünde, araştırma konusu ve problemi ile doğrudan ilgili olan alanyazın taranıp incelenerek kuramsal temeller ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bölümde araştırma konusuyla ilgili yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Değer nedir?

Değer kavramı, farklı alanların inceleme konusu olmakla birlikte kavramın birçok tanımı da yapılmaktadır. Nitekim Dilmaç (2002), değer ve değerlerin başta sosyoloji alanında olmak üzere felsefe, psikoloji, antropoloji gibi birçok sosyal bilimler literatüründe yorum getirilen bir alan olduğunu ifade ederken birçok yorum getirilmesine rağmen henüz kavramasal olarak açıklığa kavuşamadığını da bildirir. Kavramsal bir açıklığın olamaması ile birlikte "Değer nedir?" sorusuna Güngör (1995, s. 27), "bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğuyla ilgili inanç" olarak cevap vermektedir. Değerleri ahlaki davranış olarak da değerlendiren Güngör (1995, s. 28), bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüt olarak vurgulamaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde değer kavramını "1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha. 3. Yüksek ve yararlı nitelik. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan (kimse). 5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatım" TDK (2020) şeklinde tanımlamaktadır. TDK tarafından bu şekilde tanımlanan değer kavramını Köknel (2007, s. 17), "Somut ya da soyut kavramların önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan bir kelimedir." şeklinde nitelemektedir. Değer kavramı ile ilgili yapılan diğer tanımlara bakıldığında Yaman'ın (2012, s. 17-18),"Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır. İnsanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır." şeklinde tanımladığı görülmektedir. Dökmen (2006) ise değeri, "bir insanın davranışının ve yaşama amacının bir diğer insana göre üstün olduğunu bildiren tutarlı inançlar" olarak görürken değerleri de insan yaşamının

vazgeçemeyeceği boyutu olarak görmektedir. Rokeach (1973) da değeri "tercih edilebilen davranış tarzları ya da inançların sürekliliğini sağlayan bir oluşum" olarak niteler. Ayrıca "aşamalı olarak var olan ve zamanla kalıcı bir yapıya bürünen inanışlar" olarak değerlendirir. Yine Kennedy (2012), değeri "davranışlarımızı yönlendiren prensipler" olarak görmektedir. Schwartz (1999) ise değeri, "ulaşmak için çaba sarf edilen insan davranışlarına, tercihlerine ve tercihlerinin değerlendirilmesine şekil veren inançlar" olarak tanımlamaktadır. Değerlerin kaynağını toplumun gelenek ve görenekleri olarak gören Oğuzkan (1981) ise değeri, "bir kişinin zaman içinde gösterdiği davranışlara yön veren derin inançlar" olarak tanımlamaktadır.

Değerler konusunda yorum getiren Tarhan (2011), toplumu bir binaya benzeterek binanın taşlarını da toplumdaki bireyler olarak değerlendirmektedir. Taşları bir arada tutan şeyin çimento olduğunu belirterek değerleri toplumu bir arada tutan çimentoya benzetir. Yine toplumu oluşturan iskeletin değerler olduğunu ifade ederek değerleri manevi dinamikler olarak görmektedir. Akbaş (2008) ise değerleri, "toplumu oluşturan bireyler için neyin önemli olduğunu, neyin tercih edilmesi gerektiğini belirten yargılar" olarak görmektedir.

Değerleri; bireysel mutluluğun, toplumsal barış ve huzurun sağlanmasının temel kaynağı olarak gören Hökelekli (2013, s. 12), değerleri iyi ya da kötü insan olmanın ölçütü olarak da değerlendirmektedir. Değerlerin amacı ile birlikte tanımı hakkında yorum yapan Aydın ve Akyol Gürler (2012, s. 3), değerler konusunda kapsamlı bir yargı sunmaktadırlar: "Değerler, insanın en iyi tarafını ortaya çıkarmayı ve onun kişiliğini bütünüyle geliştirerek mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan değer, olgular ve nesneler hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıyı ifade eder. Değerlerde inanç ön plandadır. İnsanlar hayatlarının her yerinde, her noktasında, çoğunlukla bilinçli olmasalar da zihinlerindeki çeşitli değerleri davranışa dönüştürürler. Bu nedenle değerler, tutumlar ve davranışlarla yakından ilişkilidir ve onlara yön verir."

Görüldüğü gibi değer ve değerler kavramı farklı alanlardaki literatürlerde incelenmesi sebebiyle birçok tanımı bünyesinde barındırmaktadır. Farklı şekillerde yorumlanan değer kavramını toplumda devam etmesi istenen, arzu edilen şey, insanların ideal davranış biçimlerini ve yaşayış amaçlarını belirleyen inançlar şeklinde özetlemek mümkün olabilir.

2.2. Değer kavramının özellikleri ve işlevi

İnsan etkileşim halinde olan bir varlıktır. Etkileşim halinde olan insan toplumda huzurla yaşamayı ister. Toplumsal ve bireysel huzurun sağlanmasının da insanları bir arada tutan değerlerlerle mümkün olduğu görülmektedir. Değerlerin toplumsal ve bireysel huzurun sağlanmasında önemli bir işleve sahip olduğunu belirten Gökçe (1994), değerleri insanların davranışlarını sergilemesindeki kıstas olarak görür. Ayrıca değer ve kültürün birbirlerini şekillendiren unsurlar olduğunu ifade etmektedir. İnsanların değerleri hayatına geçirmesiyle de değerlerle yoğrulan ve var olan bir toplumun meydana geldiğini belirtmektedir. Yine değerlerin zihinsel ve duygusal boyutlara sahip olması sebebiyle sosyal sonuçlarının olduğunu ifade eder.

Değerlerin işlevleri hakkında yorum bildiren Fichter (1990), insanların diğer insanlar arasında hangi konumda olduğunu bilmesine katkı sağlayacağını ifade ederek değerlerin birey ve bireyler arasındaki ilişkilerinin sosyal değerini belirleyen ölçütler olmasına olanak tanıyacağını belirtir. Yine değerin insanları maddi kültürün nesnelerine yönlendirmeyi hedeflediğini bildirir. Her ne kadar toplum için en iyisini elde edememiş olsa da insanların yararlı ve istenilen yönde ilerlemesine katkı sağlayacağını ifade eder. Ayrıca kişilerin ve toplumların düşünme ve davranma yolunu en iyi şekilde değerlerin belirlediğini vurgular. Böylece bireylerin en iyi düşünceyi ve davranışı nasıl ve ne şekilde gösterebileceklerini kavradıklarını savunur. Değerlerin kişinin toplumdaki rolünü seçmesine rehberlik edeceğini de ekler.

Özensel (2003), değerlerin bireyler için rehber olmasının yanında bireyleri birbirlerine bağlayacak ve yakınlaştıracak işleve de sahip olduğunu bildirir. Yine değerlerin bireyler tarafından kabul görüp benimsenmesinin ardından toplumsal dayanışmanın artabileceğini hatırlatır. Özensel'in bu düşüncesini destekler nitelikte görüş bildiren Kumbasar (2011) da toplumsal birlik ve beraberliğin sağlamasında değerleri kilit nokta olarak görür. Değerlerin insanları birleştirmek suretiyle birlikte yaşamalarına olanak tanıyan kurallar olduğunu bildirir. Aynı değer yargılarıyla yaşayan insanların çatışma içerisine girmeyeceklerini aksine benzer duygu ve düşünceleri sergileyeceklerini ifade eder. Bu yaklaşımın da toplumdaki huzuru arttıracağını belirtir.

Yine değerlerin toplumsal anlamada önemli olduğunu bildiren Arslanoğlu (2005), bireylerin toplumdaki değerleri bildiğinde onu olumlu manada değiştireceğini savunur. Olumlu değişimin sonucunda kalkınan ve güçlü bir toplumun inşa edileceğini vurgular.

Toplumun değerlerini bilmeden varlığını sürdürmesinin ise toplumu olumsuz bir değişime sürükleyeceğini ifade eder. Yaşanan bu olumsuz değişimlerle bir toplumun çöküşünün kaçınılmaz olduğunu belirtir. Böyle bir sonla karşılaşmamak için de değer eğitimini bir fırsat olarak görür.

2.3. Değerlerin sınıflandırılması

Değer ve değer eğitimi üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Değerlerin sınıflandırılmasında farklı sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. Bunlar arasında en bilinen ve kabul görerek araştırmalarda temel alınan değer sınıflamaları Spranger, Nelson, Rokeach ve Schwartz'ın Spranger, Nelson, Rokeach ve Schwartz'ın değer sınıflandırmalarıdır.

2.3.1. Spranger'in değer sınıflandırması

En çok kabul görmüş değer sınıflaması arasında sayılan Edward Spranger değerleri altı grupta sınıflandırmıştır. Bu gruplamayı; bilimsel, ekonomik, sosyal, siyasi, dini, estetik değerler şeklinde yapmıştır. Spranger'e göre kişiler, bu altı temel kişilik değer tiplemelerinden birinde kendi karakterini bulur (Güngör, 2000).

Spranger, bilimsel değer olarak adlandırdığı değer kategorisinde bilgiye ve gerçeğe, eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insanları akılcı, eleştirel ve entelektüel olarak nitelemektedir. Ekonomik değer olarak adlandırdığı değer kategorisinde de yararlı ve pratik olan bilgilere önem vererek ekonomik değerlerin önemsenmesi gerektiğini belirtir. Yine estetik değer olarak isimlendirilen bölümde simetriye, uyum ve forma önem verir ve sanatın toplum için bir zorunluluk olduğunu ifade eder. Spranger, sosyal değer kategorisinde başkalarını sevme, başkalarına yardım etme ve bencil olmamayı esas alır. En yüksek değeri de insan sevgisi olarak görür ve insanın sevgisini insanlara sunması gerektiğini düşünür. İnsan bununla beraber nazik ve sempatik olmalıdır fikri mevcuttur. Yine politik değer olarak isimlendirdiği kategoride her şeyin üstünde kişisel gücü ve şöhreti görür. Esas olan şeyin kuvvet olduğunu vurgular. Dini değerler kategorisinde de evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğurda da dünyevi mutluluklardan vazgeçer (Akbaş, 2004). Spranger'in altı grupta sınıflandırdığı bu değer sınıflaması Allport, Vernon ve Lindzey tarafından bir ölçek şeklinde geliştirilmiştir (Güngör, 1995).

Güngör (1997) de bu değer sınıflamalarına "ahlaki değer" sınıflamasını dâhil eder. Bu sınıflamayı oluştururken Spranger'in değer sınıflamasına sadık kalındığını ve sadece ahlaki değer sınıflamasını eklediklerini belirtir. Bu sınıflamaya göre ahlak "insanlar arasındaki münasebetleri nizamlı bir şekilde devam ettirmek için koyulmuş ve bireylerin uymakla yükümlü olduğu kaideler" olarak tanımlamaktadır. Ahlak birey için neyin iyi neyin kötü olduğunu belirleyen ölçüttür. Birey toplum tarafından oluşturulmuş ahlak kuralları sayesinde olayları, kişileri, davranışları ve olguları iyi veya kötü; doğru veya yanlış şeklinde değerlendirebilmektedir. Ahlaki değerler birey için hayatını devam ettirebilmesi ve bir düzen içinde yaşayabilmesi için önemli değerlerdir. Çünkü bu değerler diğer bireyler ile ahenkli ve barış içinde yaşabilmenin anahtarıdır.

2.2.3. Nelson'ın değer sınıflandırması

Nelson, değerleri üç gruba ayırmaktadır. Değerleri sınıflandırırken de bireyden topluma doğru bir yol izlemektedir. Bireysel değerler olarak isimlendirdiği değerlerde kişisel tercihlerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Grup değerleri olarak isimlendirdiği değerleri belli bir grubun paylaştığı değerler olarak görmektedir. Bu grupların da aile, kulüp, dini veya politik bir grup olabileceğini vurgulamaktadır. Sosyal değerler olarak sınıflandırdığı değerleri ise bireyin mevcut olan toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarayan adalet, saygı, eşitlik gibi değerler olarak görmektedir (Yazıcı, 2006).

2.3.3. Rokeach'ın değer sınıflandırması

Değer konusunda yaptığı çalışmalarla da bilinen Rokeach, toplumda var olan gruplar içindeki bireysel değer farklılıklarını belirlemek için iki sınıftan oluşan bir değer sınıflaması ortaya koymuştur. Bu iki sınıf değerden ilki hayatın temel değerlerini oluşturan değerleri içinde barındıran amaç değerlerdir. Diğeri ise amaca ulaşabilmek için kullanılan davranış biçimlerini barındıran araç değerlerdir. Bu sınıflama da amaç değerlere ulaşabilmek için araç değerler kullanılmalıdır. Rokeach, rahat bir hayat sürdürebilmek, ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olabilmek, mutlu, güvenli ve barış içerisinde yaşayabilmek, doğru arkadaşlıklar kurabilmek, kendine olan saygını geliştirebilmek ve toplum tarafından kabul görebilmek gibi amaç değerlere ulaşabilmek için; yardımsever, nezaketli, dürüst, sorumluluk sahibi, doğru sözlü, affedici, açık fikirli, temiz, düzenli,

azimli ve yeterli olmak gibi araçsal değerlere sahip olunması gerektiğini savunmaktadır (Rokeach, 1973).

2.3.4. Schwartz'ın değer sınıflandırması

Değer sınıflamalarına dair bir sınıflandırma da Schwartz yapmıştır. Schwartz, Rokeach'ın oluşturduğu değer sınıflamasını temel alarak yeni bir sınıflandırma yapmıştır. Schwartz, temel ihtiyaçları göz önünde bulundurarak birbirine benzeyen veya ayrı güdüsel altyapıdaki değerleri barındıran ve değişken bir yapı içinde birbirleriyle bağlantılısı devam eden on değer tipi belirlemiştir. Bu sınıflamada belirlenen on değer tipi bir çember dizilimi ile gösterilmiştir. Bu çember diziliminde birbirine benzeyen değerleri yan yana yerleştirilirken zıt olan değerler karşıt kutuplara yerleştirmiştir (Schwartz,1996).

İlk eksene "uyarılım ve özyönelim" değer tipi yerleştirilmiştir. Bu tiplemede yenilik arayışı ve bağımsız düşünerek bağımsız davranma yönelimi vardır. Karşıt kutupta "uyma, geleneksellik ve güvenlik" değerleri mevcuttur. Bu değerler bireyleri sınırlayan toplumsal normlardır. Bu iki kutup "muhafazacılık ve yeniliğe açıklık" boyutunu oluşturmaktadır. İkinci eksen ise "güç ve başarı" değer tiplemesi ve karşıt değer tiplemesi olan "evrenselcilik ve iyilikseverlik" değerlerinin konumlandırılmıştır. Bu değer tipleri üzerine kurulan "özgenişletim ve özaşkınlık" boyutudur. Hazcılık değerinin ortak güdüleri temsil ettiği için "yeniliğe açıklık ve özgenişletim" kutuplarının her ikisinde de yer almıştır. Bu değer modeliyle değerleri ve tipleri tek tek açıklamak yerine çember biçimindeki dizilim ile bir bütün olarak değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Yani belirlenen değer tiplerinin bireysel farklılık arz eden değişkenini sistemli bir şekilde açıklamayı kolaylaştırmaktadır (Schwartz, 1996).

Bunların dışında Hilmi Ziya Ülken, değerleri aşkın, içkin ve normatif değerler olmak üzere üç bölümde sınıflandırmıştır. İçkin değerler, inanmadan çok bilme ile gerçekleşecek değerlerdir. İçkin değerler eşya ile münasebetten doğan değerlerdir. Aşkın değerler, kişiler arası münasebetten ortaya çıkan değerlerdir. Kişinin sosyal çevresinden ortaya çıkan değerlerdir, bilmeden çok inanmaya dayalıdır. Dini ve ahlaki değerleridir. Normatif değerler, kişiler arasındaki söz ve eylemlerin birbirleriyle değişimi sonucu ortaya çıkan değerler olarak açıklanmaktadır. Normatif değerler, tek başına bir değer olmayıp içkin veya aşkın değerlerle beraber bulunur (aktaran Poyraz, 2007).

Takiyettin Mengüşoğlu "İnsan Felsefesi" isimli eserinde insanın sürekli bir davranış halinde olduğunu ve bu davranışlarına yön vermesi gereken değerlerin olması gerektiğini

belirterek değerleri üç grupta incelemiştir. Yüksek değerler olarak isimlendirdiği değer sınıfına sevgi, doğruluk, saygı, adalet, masumiyet gibi değerleri dâhil etmiştir. Araç değerler olarak isimlendirdiği değer sınıfına ise çıkar, kıskançlık, para, mülkiyet gibi maddi unsurları barındıran değerleri dâhil etmiştir. Bu iki değer sınıflandırmasına sonradan davranış değerleri isminde bir değer sınıflandırması daha eklemiştir. Görgü kuralları ve geleneksel değerler de bu değer sınıflandırmasını yansıtır (Akyol, 2012).

2.4. Değerler eğitimi

Özellikle son yıllarda oldukça önem kazanan ve ülkelerin eğitim politikalarında önemli bir yer tutan değerler eğitimi konusunda değişik tanımlar yapılmaktadır. Hökelekli (2013), eğitimi bireylerin ve toplumun bilincini yükselten ve insanları iyiye ve güzele yönlendiren bir aktivite olarak ifade eder iken değerler eğitimini ise değer kazandırma etkinliği olarak tanımlamaktadır. Yine Yaman (2014), değeri insanın üstün nitelikleri ve donanımları olarak görür ve insanın değerli olmasını sağlayan birikimin değer olduğunu belirtir. İnsanda var olan değerler; insan hayatının gelecekteki kimliğini, davranışlarını belirleyen etkenler olduğu için kişinin toplumdaki değerlere karşı farkındalık oluşturması ve kendine yeni değerler edinmesi ve bu değerleri davranışa dönüştürmesi için değerler eğitiminin yapılması gerektiğini söyler. Böylece hayat boyu öğrenilecek olan bu değer kazandırma sürecini değerler eğitimi olarak isimlendirmektedir. Yine değerler eğitimi, bazı kişilere göre açıktan ve bilinçli olarak yürütülen bir faaliyet iken bazı kişilere göre doğrudan ya da örtük bir şekilde bireylerin değerler hakkındaki bilgisini ve anlayışını geliştirmek ve bu doğrultuda davranışlar sergilemesini sağlamak için gerekli becerileri ve eğilimleri kazandırabilmektir (Hökelekli ve Gündüz, 2004).

Son yılarda artan olumsuz örnekler bireyin, kültürel ve değer açısından yozlaşma içerisine girmiş medyanın ve sanal dünyanın etkisinde kalan ilgisiz ve tepkisiz bir neslin yetişmesi bu konudaki eğitimin önemini arttırmıştır. Değer eğitimi, bireye ait bir karakter oluşturarak bireyi en üst noktaya taşımak suretiyle milli ve manevi duygularını geliştirerek bireyin toplum içerisinde bir yer edinmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Değerler eğitimi bireyin iyi yönde davranışlarının değişmesini, bilişsel, duyuşsal ve psikolojik olarak gelişmesini hedeflemektedir. Bu da ancak değer eğitimin verilmesiyle mümkün olacaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Bu doğrultuda değerler eğitiminde devamlı bir sonuca ulaşabilmek için bazı prensiplerin gözetilmesi gerekir. Bu prensipler dikkate alındığında tüm bireylerin

bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin birbirinden farklı olduğu kabul edilip bireye değerleri içselleştirmesi için fırsat verilmelidir. Çünkü değerler sadece bilgi aktarımıyla kazandırılmamakta değerlerin davranışa dönüşebilmesi için duyuşsal özelliklerin de gözetilmesi gerekmektedir (Akyol, 2012).

Nitekim bireylerin bir bütün olarak eğitilmesinin başlangıç yeri ailedir. Aile çocukların eğitilmesinde bir ahlak mektebidir (Topçu, 2012). Aynı doğrultuda Güngör de (1995), aileyi karakter terbiyesi açısından bütün kaynaklardan önemli görür. Çocuğun topluma uyum sağlamasını sağlayacak olan davranışları küçük yaşlarda öğrendiğini belirterek bu davranışların da kolay kolay terk edilmeyeceğini bildirir. Ayrıca ailenin görevinin çocuğa sadece bilmediği şeyleri öğretmek olmadığını ona geleceği bakımından en uygun şeyleri öğretmek olduğunu ifade eder.

Aydın ve Akyol Gürler (2012) de çocuklara toplum ve aile ruhunun aşılandığı en etkili kurum olarak aileyi görür. Ailede bu ruhu öğrenen birey daha sonra aile dışına çıkarak toplum ile karşılaşır. Toplum da dış dünyayı tanıma sürecinde olan bireye değerlerin aktarımı konusunda katkı sağlar. Aile eğitiminden sonra okula gelen birey için artık değerler eğitiminde farklı bir dönem başlamaktadır. Buraya kadar değer aktarımı dolaylı ve genelde plansız yollardan olurken, bundan sonra artık planlı bir şekilde, eğitimciler tarafından değerler eğitimi süreci ile yapılmaya başlanır. Devletler kendi toplumsal ve siyasal kültürleri ile milli birlik ve benliklerini gelecek nesillerine doğru bir şekilde aktararak devamlılığı sağlamak için okullarda toplumun ortak ürünü olan değerlerin planlı ve doğru bir şekilde aktarılmasını ister. Bu nedenle, günümüzde değerler eğitimi okul programları kapsamında ele alınarak kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Çünkü okullar, ailede temelleri atılan değerlerin pekiştirilip sistemli bir şekilde geliştirileceği ortamlardır. Bu pekiştirilmenin yapılabilmesi ve sistemli bir ilerleyişin sağlanabilmesi de hayatın akışı içerisinde kazandırılan bir öğretim yöntemi yani sosyal öğrenme ile olabilir. Nitekim sosyal öğrenme, kazandırılmak istenen değerlerin bütün okulun benimseyebileceği ve benimsenen değerin yaşanabileceği doğal bir süreçte edinilmesine imkân sağlayacaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2004).

2.4.1. Değerler eğitiminde temel ilkeler

Değerler eğitimi sürecinde bireyin eğitim sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesi için bazı noktalara dikkat edilmesi gereklidir. Bu konuyla ilgili olarak Fisher (2000),

değerler eğitimine pek çok ülkenin giderek ilgi gösterdiğini belirtir. Değerlerin öğretimi kapsamında bireylerin doğruyu ve yanlışı ayırt edebilmesi adına okulların bu işlevi üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu durumda öğretim, toplumsal olarak kabul edilmiş temel değerleri destekleyecek şekilde oluşturulabilir. Ayrıca değerlerin sadece teorik olarak öğretilmemesi gerektiğini, ahlaki eylemleri niçin gerçekleştirdiklerini ve karşılaştıkları diğer ahlaki problemlerle nasıl baş edeceklerinin de öğretilmesi gerektiğini vurgular.

Yine değerlerin öğretimi aşamasında dikkat edilecek en önemli noktalardan birisi de değer sistemine özgürlüğü yerleştirmektir. Özgürlük ortamında hayata geçirilen değer öğretimi bireyin karakter ve kimlik oluşturmasına etki edecektir. Değer eğitimi gerçekleştirilirken bireyin gelişim düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır. Birey küçük yaşta bir değer sistemi oluşturamadığı için içinde bulundukları şartlar ve ortama göre değerlendirme yapmaktadırlar. Küçük yaştaki bireyin soyut olan değer ve ilkeleri anlamaları ve bunu davranışa dönüştürmeleri için sözlü olarak öğüt vermek yeterli olmamakta, değerlerin varlığı veya yokluğu durumunda karşılaşılabilecek sonuçlar somut bir şekilde örneklendirilmelidir (Erden ve Akman, 1997).

Yine soyut kavramlardan oluşan değerler eğitimini bireylerin içselleştirmesi ve davranışa dönüştürmesi bir hayli güçtür. Bu sebeple değerler öğretilirken etkinlikler gerçekleştirerek öğretimin yapılması daha doğru bir adım olacaktır. Bu noktada önemli şahsiyetlerin hayatı, geziler, örnek olaylar, değerlerle ilgili kısa filmler kullanıldığı takdirde öğrenme aktif bir şekilde gerçekleşebilir. Yine bireyin dikkatini canlı tutabilmek için değer öğretiminde çeşitli yöntemlerden de faydalanılması doğru bir strateji olacaktır. Örnek etkinliklerle zenginleştirilen olumlu örneklerle yola çıkılan yaş, beceri ve yeteneği gözetilerek gerçekleştirilen öğretim değer eğitiminin dikkat edilmesi gereken diğer noktalarıdır. Ayrıca değer eğitiminin en önemli hususlarından bir tanesi de değer öğretimi yapan kişinin rol model olmasıdır (Aktepe, 2010).

Bu noktada yorum bildiren Aydın ve Gürler (2014)'e göre değer öğretimi yapılırken:

- Duyulan şeylerin çabuk unutulduğu, görülen ve yaşanan şeylerin kalıcı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Birey, özellikle çocuklar sevdiği kişileri taklit etme eğilimine sahiptir. Bu yüzden değerler bizzat yaşayarak ve göstererek öğretilmelidir.

- Güven ortamı oluşturulmalıdır. Bunun içinde tutarlı bir ortam hazırlanmalıdır. Ailenin, öğretmenin yani eğitim sürecindeki herkesin tutalı davranışlar sergilediği bir ortam geliştirilmelidir.
- Öğrenmenin gerçekleşmesi için temel şartlardan bir tanesi bireye fırsatlar sunmaktır. Gerekli ortamlar oluşturulduğunda ve fırsatlar sunulduğunda birey çevresindeki davranışı gözleme ve bu davranışı kendi yaşamına aktarma imkânına sahip olacaktır. Bunu yaparken de eğitim içinde yer alan tüm personelin iş birliği içinde olması gerekir.
- Değer öğretilmeden önce değerin anlamı net olarak belirlenmelidir. Sözlük anlamı, yakın ve zıt anlamları öğretilerek değerin anlaşılması sağlanmalıdır.
- Bireyler sahip oldukları değerle neler kazanacaklarını ve neler kaybedeceklerini kendileri sorgulamalıdırlar. Kazanılacak olan değerin neden önemli olduğu üstünde düşünmeleri sağlanmalıdır.
- Değer kazandırılmaya çalışılırken o değere sahip insanların örnek davranışlarına vurgu yapılmalıdır. Böylece değerin kazanılabilir bir gerçek olduğu anlaşılır.
- Güzel bir üslup takip edilmelidir. Örnek şahsiyetlerden örnekler verilip emir kiplerinden sakınılmalıdır. Böylece dolaylı bir şekilde kazandırılacak olan değere vurgu yapılabilecektir.
- Değerlerle ilgili materyaller oluşturulabilir, geziler gerçekleştirilebilir, münazaralar hazırlanarak değerleri kavramaları kolaylaştırılabilir.
- Ceza ve ödüllendirme yapılabilir. Bunlar yapılırken duygusal hareket etmemeli adaletli davranılmalıdır.
- Yapılan güzel davranışlara dönütler verilmeli ve takdir edilmelidir.
- Öğrenci merkezli bir sınıf ortamı oluşturulmalı ve gönüllülük gözetilerek etkinliklere katılım sağlanmalıdır.
- Alınan kararların tüm bireyler tarafından bilinmesi önemlidir. Okul, aile, öğretmen, idare iş birliği olmalıdır.
- Sorumluluk duygusunu geliştirmek adına her öğrenciye küçük de olsa sorumluluklar verilmelidir. Akademik başarıyı hedef tutup sosyal başarı göz ardı edilmemelidir. Bireyin akademik ve sosyal gelişiminin dengeli bir şekilde ilerlemesi gözetilmelidir.

- Empati becerisi geliştirilmesi için fırsatlar sunulmalıdır. Gerçek hayatla bağlantılı bir şekilde örneklendirmeye gidilmelidir (Aydın ve Akyol Gürler, 2014).

2.4.2. Değerler eğitiminde yaklaşımlar

Değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmaların ve çalışmaların yaygınlaşması üzerine değerler eğitimi alanında etkili olabilecek strateji ve yöntemlerin geliştirilmesi gerektiği düşüncesi oluşmuştur. Değerlerin en iyi, en kalıcı ve uygulamalı olarak kazandırılması yönünde bazı yaklaşımlar ortaya atılmıştır.

Yılmaz (2014), değer öğretimi sırasında aktif bir öğretimin olması gerektiğini belirtmiştir. Bu öğretim stratejisine göre değer eğitimi alacak birey sürekli aktif olur ve uygulanacak etkinlikler de eğitimin merkezinde tutulur görüşünü benimser. Ayrıca değerler eğitimi sürecinde, "drama etkinlikleri, grup çalışması, işbirlikçi öğrenme, eğitici oyunlar, her türlü uygulamalı etkinlikler, öğrenci araştırmaları, konu günleri, proje çalışmaları başta olmak üzere pek çok yöntem, teknik ve strateji değerler eğitiminde işe koşulmalıdır" der. Bu düşüncesiyle etkinlik merkezli yaklaşımı savunur. Bireyin değer kazanma yönünde başarılı olması için okul ve çevredeki unsurların istekli olarak sürece katılmaları gerektiğini benimser.

Değer kazandırma aşamasında kullanılan yaklaşımları birlikçi ve çoğulcu yaklaşım şeklinde ayıran Aydın ve Akyol Gürler (2014), birlikçi yaklaşım felsefesine göre değerlerin direkt olarak kazandırılabilir ya da doğrudan aktarılabilir olduğunu belirtir. Çoğulcu yaklaşımda ise bilişsel süreçlerin devreye girmesi gerektiğini bildirir. Değerlerin kazandırılması için değerlerin tanınması ve tartışılması gerektiğini vurgulayarak Türkiyede de bu iki yaklaşımın karışımının olduğunu ifade eder.

Naylor ve Diem, değerler eğitiminde kullanılabilecek dört yaklaşım bulunduğunu ifade eder. Bunların; değer telkini, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme olduğunu belirtirler (aktaran Aktepe, 2010). Naylor ve Diem değerler eğitiminde kullanılacak yaklaşımların bunlar olduğunu söylerken Superka 1973'deki çalışmasında değerler eğitimi ile ilgili, telkin etme, ahlaki gelişim, analiz, aydınlatma/belirginleştirme, davranış öğrenme yaklaşımlarını oluşturmuştur (aktaran Aladağ, 2009).

Değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımları genel olarak şu başlıklar altında incelenmektedir:

- Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı,
- Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı,
- Değer Analiz Yaklaşımı,
- Bütüncül Yaklaşım, Kolhberg'in Adil Topluluk Okulları,
- Karakter Eğitimi.
- Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı

2.4.2.1. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı

Doğrudan öğretimde en eski yöntemlerden birisi olarak kullanılan telkin yaklaşımı; yetişmiş neslin yetişmekte olan nesle, kültür, bilgi değer ve norm aktarımı olarak anlaşılabilir. Bu yaklaşıma göre yetişkinlerin ve okulun görevi toplumda var olan değerleri doğrudan olmak şartı ile bireylere kazandırmak ve onların ahlaklı ve erdemli bireyler olarak yetişmesini sağlamaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Bu yaklaşımın temelinde öğretmen vardır. Öğrenciye kazandırılacak olan değer için geliştirilecek olan materyalden öğrenciye sunuluşuna kadar aktif olan öğretmendir. Çünkü akademik başarı odaklı bir ders işlenmesi söz konusudur. Öğrenciye uygulanacak olan etkinlikler ve bu etkinliklere ayrılacak zaman dilimi örgün eğitimde bellidir. Bu etkinlikler öğrenciye uygulanır ve performansı izlenir ve hemen dönüt alınır. Yani bu uygulamada ilerleyiş öğretmenin kontrolündedir (Senemoğlu, 2005). Örneğin; öğretmenin, babasına kötü davranışlar sergileyen bir çocuğun hikâyesini anlatırken, "Onun babasına karşı yaptığı bu davranış yanlıştır. Çünkü iyi bir çocuk, kendinden büyüklere saygılı olmalıdır." gibi ifadelerle onu yönlendirir (Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s. 71). Buna göre telkin yaklaşımı, bireyin sorgulamasına fırsat bırakılmadan neyin öğrenilmesi gerektiğine yetişkinler tarafından karar verilen bir süreçle ilerler.

Telkine dayalı yaklaşım tarzındaki uygulamalarda öğüt verici hikâyelerin okunması, anlatılan ahlaki durumların dinlenmesi, kahramanlık şarkıları, marşlar, töresel oyunlar gibi yöntemler tercih edilir. Öykülerle değer kazandırmayı amaçlamış öğretmen, kazandırılmak istenen değeri telkin yoluyla bireye iletmiş olur. Öykülerden değerle ilgili çıkarımlarda bulunan birey o davranışa yönelir (Akbaş, 2004).

Yine telkin yoluyla öğrenme yaklaşımında süreç içinde; model olma, olumlu veya olumsuz pekiştirme kullanma, azarlama, alternatifleri idare etme, oyunlar, taklitler, rol oynama, araştırmacı öğrenme yöntemleri kullanılmaktadır (Aladağ, 2009, s. 22).

Taşpınar ve Atıcı (2002), bu yaklaşımın gösteriler, öğretici sorular sorma, alıştırma ve tekrar yapma gibi yöntemleri içerdiğini ifade eder. Ayrıca bilginin öğretmen tarafından verilen bir olgu olduğunu belirtir. Tümdengelimci bir felsefenin ürünü olduğu için doğrudan öğretim stratejilerini bünyesinde barındırdığını aktarır. Tümdengelimci yaklaşımda ilerlediği için de kuralların ve genellemelerin önceden konulduğunu vurgulayarak bireyin o kural ve genellemeler dâhilinde ilerlediğini ifade eder. Öğrenmeyi desteklemek için ise örnekler verildiğini söyler.

Yine Welton ve Mallan (1999), telkin etme yaklaşımını eleştirel düşünme, sorgulama veya değerlendirme gibi unsurlar olmadan inanma ve kabul etmeye dönük bir yaklaşım görür. Bu yaklaşımı öğretmen görüşleri doğrultusunda yapılan araştırmalar neticesinde uygun bir yaklaşım olmadığını ifade eder.

Doğrudan değer eğitiminde kullanılan yöntemlerinden birisi de davranış değiştirme yöntemidir. Bu yönteme göre istendik yönde davranışın değiştirilmesi için belli aşamalar belirlenmelidir. Bu aşamalara göre önce davranış değiştirmedeki amaç belirlenmelidir. Ardından amaca hizmet edebilecek bir ölçüt oluşturulmalıdır. Daha sonra amaç doğrultusunda davranışı kazandırılacak doğru bir yöntem belirlenmelidir. Belirlenen yöntem uygulanmalı ve davranışın hangi yönde seyrettiği değerlendirilmelidir. Gerekirse bu işlem tekrar etmelidir (aktaran Doğanay, 2011).

Yine doğrudan değer eğitimi yapılırken kullanılan yöntemlerden birisi de gözlem yoluyla öğrenmedir. Bu yöntem bireyin kendi yaşantısını ve sorgulama gücünü ön plana çıkararak öğrenmeyi gerçekleştiren bir yöntemdir. Birey bu gözlem yoluyla öğrenmede kendisine bir model seçer. Seçilen modelin davranış ve tutumları kendi davranış ve tutumlarına örnek olup yol göstermektedir. Kalıcılık açısından telkin yönteminden daha etkili yöntemdir. Bir değer her ne kadar telkin edilse de pratikte görülmüyorsa davranışa dönüştürülmesi zordur. Bu sebeple bireye değer eğitimi yapılmak isteniyorsa telkini destekleyecek davranışlar sergilenmelidir. Aksi durumda telkin yöntemi ile eğitim başarıya ulaşmayabilir. Bu durumda telkin edilen durumlar ve modelin davranışları arasında da bir tutarlılık olmalıdır. Birey duydukları ve gözlemledikleri arasında tutarsızlıklar olmamalıdır. Yine gözlem yoluyla öğretimi kolaylaştırmak adına iyi bir model olmanın yanında toplumda var olan

benzer durumlar veya karakterler bireye gözletilmelidir. Bireyin benzer davranışlar sergileyebilmeleri için de fırsatlar sunulmalıdır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).

2.4.2.2. Değerleri belirginleştirme/açıklama yaklaşımı

Bu yaklaşım 1960-1980 senelerinde etkili olmuş ve 1980 yıllarından sonra önemini yitirmiştir. Bu yaklaşımın savunucularından olan Kirschenbaum'da görüşlerinden vazgeçmiştir (Dilmaç, 2007). Bu yaklaşımın yaygınlığında etkili olan etkenlerden birisi de teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler model alınabilecek kişilerin varlığını arttırmaktadır. Bu noktada bireylerin birden fazla kişiyi model alabileceği durumlar ortaya çıkmıştır. Bireyler de model alacağı kişileri kendi değer düşüncelerinden geçirerek seçmişlerdir (Akbaş, 2004).

Değer açıklama yaklaşımı, öğrencinin merkeze alındığı bir yaklaşım türüdür. Ailenin kararlarından ziyade bireyin kendi kararları önemlidir. Yani birey kendi kararlarını verebilecek durumundadır. Öğretmenler bu kararlara müdahale etmezler ve rehberdirler. Bu yaklaşıma göre öğretmenler öğrencilere kendi değer yargılarını geliştirmeleri için yol göstericidirler ve bu süreçte öğrencilere yardımcı olurlar (Ulusoy ve Bülent, 2016).

Her türlü düşünceye saygı göstermek bu yaklaşımdaki temel esaslardandır. Öğretmen kendi düşüncelerini ve değerlerini zorla benimsetme girişiminde bulunmaz. Öğretmenin buradaki temel görevi öğrenciler için konuşulacak konuda öncülük etmesidir (Bacanlı, 2001). Değer açıklama yaklaşımında grup tartışmaları, dramatizasyon, açık uçlu sorular, görüşme gibi pek çok teknik kullanılabilir (Bacanlı, 2006).

Bu yaklaşıma göre bir değer kazanırken şu adımları takip etmek önemlidir:

- Seçme: Bu aşamada çocukların özgür seçim yapabilmeleri için özendirmek önemlidir. Seçim süreciyle karşılaşınca farklı seçeneklerinde oluşturulmasında yardımcı olunmalıdır. Bu farklı seçeneklerin sonuçları üzerinde durularak alternatiflerin değerlendirilmesinde öğrencilere yardımcı olunmalıdır.
- Ödüllendirme: Yapmış olduğu seçimler konusunda mutlu olmaları için ve bu seçimlerin başkaları tarafından da onaylandığıyla ilgili fırsatlar sunulmalıdır.
- Davranmak: Bireyin seçimleriyle tutarlı bir şekilde yaşamasını ve davranmasını özendirmek gereklidir. Bu davranışın hayatının ileriki zamanlarında da devam etmesi için yardımcı olunmalıdır (Doğanay, 2011, s. 225-226).

Değer açıklama yaklaşımında amaç bu basamakları kullanarak bireyin kendi yaşamının ve seçimlerinin sonucu olarak değerleri içselleştirmelerini sağlamaktır. Öğrencilere değerler hakkında düşünüp kişisel değerlerini fark etmeleri için yol gösterilir (Akyol, 2012). Bu yaklaşımda değer öğretimi sırasında yapılmasının uygun olmayacağı davranışlar da vardır. Bu davranışlar, öğrencilerin seçtiği değerler eleştirilmeden yol gösterici bir nitelikte olmalıdır. Öğretmen rehber konumunda olup kendi düşüncelerini ve değer yargılarını öğrenciye belli etmemelidirler. Öğrencilere sorulan sorulara cevap verme konusunda baskı kurulmamalıdır. Şahsi sorulara yer verilememeli gruba uygun olabilecek sorular sorulmalıdır. Tartışmalar uzun tutulmamalıdır. Öğrencilerin duyuşsal özellikleri, tutumları, inançları değer oluşturmak için kullanılmamalıdır. Değerlerin belirginleşmesi için içselleştirilen değerler konusunda bilinçlenip tutarlı bir şekilde hareket etmesi sağlanmalıdır (Oliner, 1976'dan aktaran İbalı, 2019).

2.4.2.3. Değer analizi yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı var olan gerçek veya kurgulamış bir problemi çözmek için kullanılan bir yaklaşımdır (Akbaş, 2004). Örneğin öğle aralarında okuldan dışarı çıkışların neden yasak olduğu konusu öğrencilerle birlikte analiz edilebilir. Kayıp bir eşyanın bulunduktan sonra sahibine iade edilmesi ile ilgili davranışın doğru bir davranış olduğu vurgulandıktan sonra, eşyasını kaybeden kişinin eşyasını bulamadığında neler yaşayabileceğini tüm yönleriyle analiz etmek 'başkalarının eşyalarını izinsiz almamalıyız' öğüdünden daha etkili olabilmektedir (Erden ve Akman, 1997). Değer eğitimi yaklaşımında, birey değerinin doğruluğunu veya yanlışlığını yargılamadan önce değeri mantık çerçevesinde değerlendirmelidir. Değer olgusunu belirlerken benzer olaylara başvurmak, sorgulamak ve kanıtlamak, karşıt durumları da incelemek gibi yollara başvuracaktır (Superka, 1976'dan aktaran Güven, 2014).

Değer analizi yaklaşımında amaç, düşünceyi ve ayırt etmeyi ön planda tutarak değer öğretimini gerçekleştirmektir. Bu yaklaşıma göre birey gerçek ya da oluşturulmuş bir sorunla karşılaştığı zaman duygularını dışarıda bırakmak suretiyle mantık süzgecinden geçirip sorunlara çözümler üretmelidir (Aydın ve Akyol Gürler, 2018). Yine bu yaklaşımın amacı arasında öğrencilere değerlerle ilgili karşılaştıkları ya da karşılaşabilecekleri sorunlara karşı bilimsel bir yol izleyerek ve mantıksal düşünme yolunu kullanarak rehberlik etmek bulunmaktadır (Sarı, 2007).

Özet olarak değer analizi yaklaşımında öğrenciler değerleri öğrenirken öğretmenin kendilerine sunduğu değeri değil kendilerinin istediği değeri öğrenme çabasındadır. Değerleri öğrenirken de mantıklı düşünme ve muhakeme özelliklerini kullanmış olurlar (Dilmaç, 2007). Böylece öğrenciler toplumsal olayları problem çözme becerisinin aşamalarını kullanarak yaklaşabilecek ve ahlaki değer yargılarını kendileri oluşturabilecektir (Akbaş, 2004).

2.4.2.4. Ahlaki sorgulama (muhakeme) yaklaşımı ve adil topluluk okulları

Ahlaki gelişim olarak da isimlendirilen bu yaklaşımda Kohlberg'in ahlaki gelişim sürecini açıklamak için geliştirilen örnek olayların değerlendirilmesi şeklinde değer öğretimini hedefleyen öğretim esasıdır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Ahlaki gelişim olgusunu ilk olarak Piaget incelemiş ve Kohlberg, Piaget'in çalışmalarını ve araştırmalarını geliştirmiştir. Kohlberg, Piaget'in bilişsel alanda ortaya koyduğu dönemleri göz önünde bulundurarak ahlaki gelişimi incelemiştir. Piaget ahlaki gelişim çalışmalarını yaparken anlattığı hikâyelerde eylemi ve düşünceyi bir tutmuş Kohlberg ise çalışmalarında zihinde var olan çelişkili duruma karşı varsayımsal hikâyelere yer vermiştir. Bu sebeple çocukların ve yetişkinlerin ahlaki durumlarını gösterecek ahlaki ikilem durumlarından yararlanmıştır (Selçuk, 2000). Her iki bilim insanı da bireyin çocukluktan başlayarak yetişkinliğe kadar geçen süre zarfındaki davranışlarını ve bu davranışları yönlendiren kuralları yorumlamışlar, çocukların oyunlarda gözlemlenmesi sonucu ahlaki ikilem durumunda geliştirdikleri tepkileri incelemişlerdir. Kohlberg incelenen bu durumları sınıflandırarak altı yargıya ulaşmış ve bunu da üç düzeyde toplamıştır (Senemoğlu, 2005). Kohlberg'in ahlaki gelişim seviyeleri şu şekildedir:

- Gelenek öncesi seviye: Ahlaki gelişim kuramın en düşük seviyesini gösterir. Bu seviyede çocuklar ahlaki olguları somut olaylarla ve yerlerle ilişkilendirmektedir (Temel ve Aksoy, 2001). Bu seviyede otorite vardır ve birey otoriteye bağlıdır. Cezalandırılmamak için verilen görevleri yerine getirir. Bireysel çıkarlar bu evrede ön plandadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).
- Geleneksel seviye: Birey içinde bulunduğu toplumun veya grubun ahlaki kurallarına uymakla yükümlüdür. Bu evrede bulunduğu gruba sadık olmak önemlidir. Toplumun beklentileri karşılanmalıdır. Ayrıca bu evrede birey kuralları benimsediği diğer kişilerle

empatik bir düşünce içinde olmalıdır. Bu evrede benmerkezci düşünce yerini özdeşim kabiliyetine bırakır (Senemoğlu, 2005).

- Gelenek sonrası seviye: Bu dönemde birey ahlaki değer yargılarını kabul etmekte ve bu yargılarının kendi bakış açısına göre düzenlemesi gerektiğini kavramaktadır. Bu dönemin sonucunda birey evrensel bir ahlak anlayışına göre davranmaya istekli olur (Güven, 2014).

Ahlaki muhakemedeki amaç, karmaşık bir ahlaki ikilemde öğrencilere muhakeme yapabilmede yardım etmek, ahlaki muhakemedeki nedenlerini sunmasını sağlamak ve muhakeme düzeylerindeki değişimin gelişmesini sağlamaktır. Öğrenciler muhakeme yaparken nedenlerini sunmalıdırlar. Böylece görüşlerini belirterek seçimlerini kendileri yapabileceklerdir (Demirhan İşcan, 2007). Ahlaki muhakeme yaklaşımı, karşıt düşünceleri temel alarak sorunları çözmeye çalışır ve ahlaki yargıların oluşmasına katkı sağlar. Ahlaki olarak çıkmazın bulunduğu iki karşıt düşünce sunulur. Sunulan durumda problem belirlenir. Karşılaşılan değerler belirlenir. Sorular etrafında ahlaki bir muhakeme başlatılır. Sunulan olayda öğrencilerin ikilem içinde kalarak içlerindeki ahlaki yargılar ortaya çıkarılır. Çıkarılan ahlaki olgular değerlendirilir ancak öğretmen rehberdir ve ortaya başka ahlaki olgular koymaz. Ahlaki ikilem tartışması sonunda sunulan olaya dair sonuçlar çıkarılmaya çalışılır. Ortaya çıkan sonuçlardaki değerlerin davranışa dönüşüp benimsenmesi üzerinde yoğunlaşılır (Akbaş, 2004). Ahlaki ikilem de değer analizi yaklaşımı gibi mantık ve düşünce çerçevesinde değer oluşturmaya önem verir. Ahlaki muhakemede bilişsel ahlaki ikilemler söz konusudur. Değer analizinde bundan farklı olarak sosyal değerlere vurgu yapan konular seçilmektedir (Suparka ve Jhonson, 1975'ten aktaran Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Kohlberg ahlaki muhakeme yaklaşımında ortaya çıkan bazı sınırlılıkları "adil topluluk okulları" yaklaşımını geliştirerek gidermeye çalışmıştır. Bu yaklaşıma göre toplumun ve okulların kazandırmayı hedeflediği değerler bireye kazandırmalıdır. Ayrıca kazandırılan değerlerin de sürdürülebilmesi esastır. Yaklaşımın kazandırmayı hedeflediği değerler temel değerlerdir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Bahsedilen temel değerler ise eşitlik, adalet ve demokrasidir. Bu değerler adil topluluk okullarında ortaya atılan ahlaki ikilem içeren tartışmalar ile bireylere kandırılmaya çalışılmıştır (Akbaş, 2008). Bu okullarda uygulanacak kurallar okuldaki personelin tamamı ile belirlenir. Yine adil topluluk okulları modeli sorumlulukların herkes tarafından paylaşılması gerektiğini vurgular. Böylece demokratik bir okul ortamı oluşturulacaktır.

2.4.2.5. Karakter eğitimi

Karakter, bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, seciye (1), ayırt edici nitelik (2) şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Lickona'a göre karakter eğitimi, "genel olarak öğrencilerin iyiyi tanımalarını, iyiyi istemelerini ve iyi davranmalarını sağlamak için yapılan maksatlı uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Lickona, 1991).

Karakter dediğimiz şey bireyin özelliklerini ve bu özelliklerin içinde var olan değerler mekanizmasını içerir. Karakter eğitimi, sağlıklı ve huzurlu bir toplumun varlığı oluşturmak için önce ailede, sonra okulda ve toplumun her biriminde devamını sağlamak suretiyle bireylere kazandırılması hedeflenen değerlerin sunularak öğretim yapılmasıdır (Akbaş, 2004). Karakter eğitimi ilk olarak ailede başlar. Okulda devam etmek suretiyle gelişir. Bu gelişimin süreklilik arz etmesi için öğretmene bazı yükümlülükler düşmektedir. Okulun karakter eğitimi noktasındaki görev ve sorumluluklarını Cronbach (1978), "Öğrencilerin duygusal olgunluğa ulaşabilmesi için öncelikle güven içinde bulunabilecekleri bir ortam hazırlanmalıdır. Ahlaklı bir birey olarak yetişme istekleri desteklenmelidir. Bazı ahlaki çatışmaların akıl ve mantık çerçevesinde çözüme kavuşabileceği öğretilmelidir. Öğrencilerin çıkan sorunların içinde etkin bir şekilde yer alması sağlanmalıdır. Böylece çatışmaları çözmek için fırsat bulabilecektir. Böylece öğrenci, yaşantılar sayesinde bilinçli olarak ahlaki olgulara kendisi ulaşmış olacaktır." şeklinde belirtmektedir (aktaran Başaran, 1997).

Ryan (1999), öğretmenleri okuldaki rehberler kabul edip öğretmenlerin değerleri aktarmada görevlerinin bulunduğunu ifade eder. Ryan (1999), bu görevleri "Öğretmenler model alınabilecek kimseler olmalıdır. Yanlış veya doğru kabul edilen değer yargıları hakkında öğrencilerle konuşmalı ve öğrencileriyle empati kurabilmelidir. Öğrencilerin ahlaki manada gelişim gösterebilmeleri için uygulamalar yapılmalıdır. Örnek teşkil etmesi açısından öğrenciler edebi metinlerle buluşturulmalıdır. Böylece karakter eğitimine yön verebilecektir." şeklinde ifade etmektedir.

Özetle karakter eğitimi sadece sınıf içinde değil, ailede ve toplumun birçok kesiminde yapılması gereken; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutları da içine alan, öğrencilere kazandırılması hususunda da yararlanılması gerekli olan kapsamlı değerler eğitimi yaklaşımıdır (Doğanay, 2011).

2.4.2.6. Değerlerin gizli öğretimi yaklaşımı (örtük program)

Bu yaklaşımın en belirgin özelliği yazılı olmamasıdır. Bu yaklaşımı okul içinde görev yapan öğretmen ve idarecilerin davranış biçimleri, yaklaşımları inançları, değer yargıları, okulun atmosferi, okul içindeki etkileşim, okul içinde yazılı olmayan kurallar, disiplinler ve itaat etme gibi kültürel etkenler ve tutumlar oluşturur (Tezcan, 2003).

Eğitim faaliyetleri ne kadar planlı ve programlı hazırlansa da idareci veya öğretmen tutumu, beklentileri, problem çözme yöntemleri, disiplin anlayışları ve toplumun görüşleri eğitimi etkileyen unsurlardır. Değerlerin öğretimi noktasında da ahlak konularının doğrudan verilmesi yeterli olmayacaktır. Program ve plan hazırlanırken örtük programın da değerlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal bir kurum olan okullar her ne kadar değer noktasında amaç belirlememiş olsa da okullar örtük program ile değer kazandırmada ve geliştirmede katkıda bulunur. Çünkü okulun atmosferi, disiplin anlayışı, öğretmenin ve sürece dâhil olan kişilerin tutumları bunu plansız bir şekilde etkiler. Okul kültürün aktarılmasında ve değerlerin öğretiminde yadsınamaz bir yere sahiptir. Bu noktada okuldan mezun olan öğrencilerin belirlenen hedeflere ne düzeyde ulaştığını saptamak, okulun duyuşsal alandaki davranışları kazandırmadaki yeterliliği noktasında fikir verecektir (Akbaş, 2004).

2.5. Evrensel değerler

Dünyanın her noktasına hızlı bir iletişim ağı ve internet erişimi ile etkin ve kolay ulaşılabilmektedir. Bu da insanları kolayca bir araya getirebilmektedir. İnsanların bir araya gelmesi önem teşkil ederken onların bir arada durması daha da önemlidir. İnsanların bir arada bulunmasını sağlayacak bazı etkenlere ihtiyaç vardır. İşte bu noktada evrensel değerler dediğimiz alana ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal bilimciler ve felsefeciler insanların ve böylece toplumların bir takım değer yargılarına sahip olduğunu ifade etmektedirler. Bu ortak noktanın ismi evrensel değerler olarak ifade edilmektedir çünkü ifade edilen değerler evrensel düzeyde temsil etkisine sahiptir (Kilby, 1993).

Somuncu (2008), bütün insanlığa hitap edebilecek ortak bir değer mekanizması olmadığı takdirde insanlar arasında sürekli bir çatışmanın, savaşın ve terörün meydana gelebileceğini belirterek evrensel değerlerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Yine Cüceloğlu (2011), evrensel değerlerin toplum içerisinde yaşaması ve bütünlüğün sağlanması adına

gerekli görür. Ona göre geleceği inşa etmek evrensel değerlerin yaşanması ve yaşatılması ile mümkün olacaktır. Geleceğin inşa edilmesinde değerleri insanı ezmeyen ve insan onurunu incitmeyen ölçütler olarak görmektedir.

Evrensel değerler ifadesi herkes tarafından kabul edilen, benimsenen genel geçer disiplin anlayışlarını ifade eder (Fernandes, 1999). Evrensel değerler alanında yapılan birçok çalışmada kültürlerin kendilerine ait değer yargılarının evrensel nitelikte olduğuna vurgu yapılırken evrensel değerlerin, evrensel oluşunu kabul etmeyen, değerlerin bireyin kabul edip etmemesine bağlı olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır (Reboul, 1995). Bu düşünceyi benimseyen kimseler kültürlerdeki değişikliklerden kaynaklı olarak farklılıkların oluştuğunu hatta kültürlerin kendi içinde bile farklılıklar arz ettiğini savunurlar. Evrensel değerlerin varlığını savunanlar ise bu değerlerin kültürel yapısı ne kadar farklı olursa olsun insanları bir arada tutan bazı ahlaki ilkelerin olduğunu ileri sürerler. Nitekim Koç (2007), coğrafi sınırlamalardan bağımsız her insanın kabullenebileceği evrensel eylem kurallarının bulunduğunu belirtir. Bu kuralların oluşumu ya da anlamı toplumdan topluma göre farklılık arz etmez. Tüm dünyadaki insanların aynı akıl yetisine sahip olduğunu düşünen Koç, insanın kendi yararına olacak kuralları tüm insanlık için kabul edip uygulamaya gideceğini belirterek evrensel değerlere ulaşmanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Tüm insanların benzer yaratılış özelliklerine sahip olduğunu söyleyerek kötülüğün (hırsızlık, öldürme, yalan) başka bir insana göre iyi veya doğru olamayacağını söyleyerek bu düşüncesini delillendirmektedir.

Evrensel değerler; yalnızca bir toplum, grup ya da örgüt için değil bütün dünya toplumu için geçerli olan değerlerdir. Evrensel değerler dünyanın neresine gidilirse gidilsin geçerli olan ve paylaşılan değerlerdir. Bu doğrultuda Gibbs ve Earley, temel değerleri "iyilik cesaret, sorumluluk, adaletli olmak, dürüstlük, sadakat, azim, merhamet, saygı ve kibarlık" olarak belirlemişlerdir (Titus, 1994).

1948 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından imzalanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde bildirilen ve evrensel değerlerin temelini oluşturan değerler ise bağımsızlık ve özgürlük, yaşama, aile kurma, seyahat, sağlık imkânlarından yaralanma, eğitim hakkı, kişisel bilgilerin gizliliği hakkı, suçunun ispatına dek suçsuz sayılması, din, vicdan hürriyeti, kanun önünde eşitlik, başkalarının hakkına saygı, haberleşme özgürlüğü, sağlıklı ve mutlu bir şekilde yaşamak için gerekli yaşam standardı şeklinde özetlenebilmektedir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948).

Yine 2000–2001 Temel Değerler Çalışması'nda kabul edilen değerler "öğrenme, iş birliği, başkalarına yardım etme, özgürlük, dürüstlük, nezaket ve sorumluluk" olarak bildirilir (Brynildssen, 2002).

National Council for the Social Studies (NCSS) (1984) ve Kinnier, Kernes ve Dautheribes

(2000), bireylerin ve böylece toplumun kazanmış olması gereken evrensel ahlaki değerleri "bağımsızlık, özgürlük, eşitlik, kendine saygı, arkadaşlık, insan onuruna saygı, hakkaniyet, hoşgörü, barışçıl olma, doğruluk, hukukun üstünlüğünü kabul etmek, uluslararası insan hakları" olarak değerlendirmişlerdir. Büyükdüvenci (1990), bunların yanı sıra cehalete karşı durup hakikati savunmayı da evrensel değerler statüsünde görmektedir.

22-25 Temmuz 1992 tarihide Aspen Konferansı'nda içinde liderlerin ve eğitimcilerin yer aldığı 29 kişilik bir grup tarafından taslak olarak belirlenen altı temel değer bulunmaktadır. Bunlar değerler: saygı, güvenilirlik, ilgilenme/özen gösterme, yurttaşlık erdemi ve vatandaşlık, adalet ve kurallara uygunluk şeklinde belirtilmektedir (Akin ve diğerleri, 1995'den aktaran İpek 2017).

Küresel eğitim konseyi benimsediği değerleri oluştururken Birleşik Devletler Anayasası'nda yer alan değerlerin önemini vurgulamışlar ve bu değerleri şu şekilde sıralamışlardır: "Nezaket, fırsat eşitliği, merhamet, eleştirel düşünme, adil olmak, doğruluk, düşünce hürriyeti, bilgi, sadakat, sorumluluk, hoşgörülü olmak, vatandaşlık ve vatanseverlik, kişi haklarına saygı" (Yiğittir, 2009, s. 29).

Yine 1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaşayan Değerler Programı ismi ile yavaş yavaş kaybolan değerlerin yeniden kazandırılması ve geliştirilmesi için bir değer kazandırma programı hazırlanmıştır. Bu programda 12 temel değer başta olmak üzere azalan değerleri etkinlik temelli olarak yeniden bireylere kazandırmak hedeflenmektedir. Bu değerler özgürlük, barış, mutluluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, sevgi, barış, sadelik, sorumluluk, birlik ve beraberlik, hoşgörülü olmak, iş birliğidir. Barış ve saygı değerinin eğitimin en başında aktarılması tavsiye edilmiştir (Tillman, 2000, s. XXI).

Avustralya'da değerler, eğitim programı içerisine dâhil edilmiş değerler içselleştirilerek okul programıyla bütünlüğü sağlanmıştır. Batı Avustralya komisyonu tarafından uygulanabilirliği değerlendirilen ve devam ettirilmesi gereken değerleri "kendini kabul etme, önce kendine sonra diğer insanlara ve onların haklarına gereken saygıyı gösterme, kendisinin ve çevresindeki diğer insanların haklarını gözetme, toplumsal ve yurttaşlık

sorumluluğunu üstlenme, çevreye karşı sorumluluk sahibi olmak" olarak beş madde halinde belirlenmiştir (Yiğittir, 2009).

Yine Avustralya'daki okullarda temel değerler olarak; ilgili olma, hoşgörülü olma ve empati, problemlerin şiddete başvurulmaksızın barışçıl olarak çözülmesi, saygı ve sevgi, doğruluk ve dürüstlük, başarı, adaletli davranmak ve birlik beraberlik değerleri öğretilmektedir (Hooper, 2003).

Schwartz ve Bilsky (1990), değerleri birbirlerinden ayıran en önemli özelliğin, ifade ettikleri güdüsel amaç tipi olduğunu, dolayısıyla tüm kültürlerde rastlanma olasılığı en yüksek olan değerlerin insan doğasının evrensel gerekliliklerini simgeleyen değerler olduğunu belirtmiştir. Bu değer türleri şunlardır: "güç (power), başarı (achievement), yaşamdan haz duyma (hedonism), uyarım (stimulation), özyönelim (self-direction), evrensellik (universalism), iyilikseverlik (benevolence), geleneksellik (tradition), uyma (conformity) ve güvenlik (security)" (aktaran Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, s. 60-61).

Evrensel ahlaki değerlerin listesini oluşturanlardan Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000), dünyanın her yerinde kabul görmesi gerektiğini savunmuş ve bu değerlerin özünü "Kendine yapılmasını istemediğin herhangi bir şeyi başkasına yapma!" düşüncesiyle belirlemiştir. Bu listede yer alan değerler:

- Üstlenecek işin kişinin kapasitenin üstünde olmamasına,
- Adaletli ve doğruluktan ayrılmayan bir araştırmanın olmasına,
- Başkalarına karşı üstünlük yarışı içinde bulunulmamasına ve alçakgönüllü davranılmasına,
- Davranışlarında vicdanlı olunmasına ve sorumluluk bilinciyle davranılmasına,
- Kendine ve diğer insanlara karşı saygılı olma ve öz disiplinle hareket etme,
- Birlik ve beraberliğin farkında olarak insanlara yardım ve hizmette bulunma,
- Öncelikle kendisine ve diğer insanlara saygılı, merhametli ve affedici olma,
- Başkalarına zarar vermeden yaşayarak, çevreye ve diğer yaşam biçimlerine karşı duyarlı olma, olarak ifade edilmiş ve herkesin kabul edeceği bir liste oluşturmaya çalışmıştır.

Alanyazında yapılan bu araştırmalar sonucunda evrensel değerler "barış, özgürlük-bağımsızlık, adalet-eşitlik, sevgi-şefkat, güven-özgüven, doğruluk-dürüstlük, dostluk-arkadaşlık, yardımseverlik-iyilikseverlik, dayanışma-paylaşma, kibarlık-naziklik, hoşgörü,

barış, birlik ve beraberlik, mutluluk, saygı, affedici olmak, merhamet, cesaret, azim, başarı, çalışkanlık, sorumluluk, iş birliği, alçakgönüllülük, bilgi, umut, vatanseverlik başlıkları altında değerlendirilebilir.

2.6. Değerler eğitimi ve medya

Günümüz modern toplumlarında toplumlar kültürel endüstrisi haline gelen medya tarafından etkilenmekte ve yönlendirilmektedirler. Özellikle görsel medya toplumların şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Medya ile bireyler, istenilen yönde bir düşünce sarmalına dâhil edilebilmektedirler. Alman bir sosyolog olan Neumann, medyayı sessiz bir sarmala benzeterek kamuoyunun oluşmasında karanlık olan bir alana ışık tutulması olarak değerlendirir (Güneş, 2001, s. 177). Küreselleşen dünyada kamuoyunu etkileyen ve iletişim için kullanılan en etkili medya araçları arasında internet ve televizyon bulunmaktadır. Hayatımıza her alanında etki eden televizyondan çok amaçlı olarak faydalanılmaktadır. Bu medya araçları dünyadaki farklı insanları tanıma imkânı sunarak sosyalleşme, bilgi ve birikim sağlamaktadır.

Medya unsuru olan televizyon, günümüzde ekonomik durumu gelişmiş veya az gelişmiş olsa dahi birçok evde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Birey, dünyaya geldiği andan itibaren ailesinin yanı sıra evde önemli bir yere sahip olan ve eksikliği hissedilen bir araç olarak televizyon faktörüyle karşı karşıya gelmektedir. Mutfak dâhil evin her alanında kendine önemli bir köşe edinen bu medya aracı iletişimin vazgeçilmez unsuru haline dönüşmüştür (Akbulut ve Kartopu, 2004). Günümüzde televizyon seyretmek dünyanın farklı coğrafi alanlarında yaşayan insanlar için temel bir aktivite haline gelmiştir (Peri, 1997). Türkiye'de de dünyanın farklı alanlarında olduğu gibi televizyon önemli bir yer tutmakta ve Türk halkı günlerinin önemli bir kısmını televizyon izleyerek geçirmektedir. 2018 yılında yapılan analizlere göre Türkiye'de günlük ortalama olarak 3 saat 34 dakika televizyon seyredilmektedir (RTÜK, 2018).

Bu verilerden hareketle görsellik sunan yapıtlar ve programlar, televizyon veya internet aracılığıyla her yaştan birçok insanı etkilemektedir. Televizyon ve internetin insanlar üzerindeki etkisi sebebiyle bireyler ve toplumlar yönlendirilmeye açık bir hale gelmektedirler (Oktay, 2011). Teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde devam etmesiyle internet ve televizyon alanında yapılan reklam filmleri, sinema filmleri, çeşitli içerikte yapılan programlar insanlara aktarılmaktadır. Bilhassa ticari kaygısı olan firmaların da

etkisiyle bu alan giderek genişlemektedir. Bu çalışmaların artması kitle iletişim araçlarının yaygınlaşıp önemli bir seviyeye gelmelerine neden olmuştur (Ertunç, 2011).

Önemli bir iletişim aracı olan medya birey ve toplumu olumlu olduğu kadar doğru kullanılmadığı takdirde olumsuz olarak da etkilemektedir. Küreselleşme diye tabir ettiğimiz ve küreselleşmenin aracı olarak görülen medya tüm dünyayı kültürel alanda da yönlendirmektedir. Geleneksel değerlerin ve kültürümüzün etkinliğini azaltmakta ve bireyleri ikilemde bırakmaktadır. Medya aracılığıyla yaygınlık kazanan ve kültürü yönlendiren endüstri tarafından oluşturulan bir kitle kültürü ile değerlerimiz geçerliliğini yitirmekte ve yerini başka sentezlere bırakmaktadır. Bu sebeple eğitim alanı küreselleşmenin getirdiği etkenler ve ulusal etkenler arasında sıkışıp kalmaktadır. Bu karmaşada eğitim politikasının yeterli şekilde düzenlenmemesi toplumları kültürel alanda bir kaosa sürükleyecektir. Çıkabilecek bu kaosun engellenmesi için eğitimin ve okulların yeni eğitim programlarının küreselleşme ile paralel şekilde ilerleyecek bir hale dönüştürülmeye ihtiyacı vardır (Önür, 2007). Toplumda çıkabilecek bu kaosun engellenmesi ve toplumun milli ve manevi değerlerinin gelecek nesillere aktarılabilmesi değerler eğitiminin devamı ile mümkün olacaktır.

Değerler eğitiminde aile ve okulun yanı sıra medya ve çevre yansınamaz bir etkiye sahiptir. Albert Bandura, bireylerin kalıcı davranış geliştirme sürecinde sosyal çevrenin önemini belirten görüşlerini "Sosyal Öğrenme Kuramı" ile açıklamıştır. Bu kurama göre bireyler öğrenmeyi sağlamak için başka insanlara ihtiyaç duyarlar. Çünkü insan en iyi öğrenmeyi başka insanları gözlemleyerek ve model alarak gerçekleştirir (Bandura, 2001). Bu bağlamda model alma şeklinde gerçekleşen öğrenme günümüzde farklı kaynaklarla sağlanmaktadır. İnsanlar özellikle de gençler ve çocuklar izledikleri filmlerden ve dizilerden etkilenmekte, film veya dizi karakterleriyle kendilerini özdeşleştirmekte ve onları taklit etme suretiyle öğrenmeyi gerçekleştirmektedirler (Erjem ve Mustafa, 2006). Günümüzde medya araçları olan televizyon ekranları, sinema perdeleri ve internet ortamları aracılığıyla geniş kitlelere ulaşma imkânı bulan filmlerin de değerlerin aktarılması noktasında etkisi büyüktür. Çünkü filmler ait olduğu toplumun bir parçası olduğu gibi o toplumu oluşturan bireyleri yönlendirme gücüne sahip bir sanat dalı ve kitle iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Akıncı Yüksel, 2015).

2.6.1. Değerler eğitimi materyali: sinema

Sinema, herhangi bir hareketi düzenli aralıklarla parçalara bölerek bunların resimlerini belirleme ve sonra bunları gösterici yardımıyla karanlık bir yerde, bir ekran veya perde üzerinde yansıtarak hareketi yeniden oluşturma işi. Film göstermeye yarayan özel bir makineyle görüntülerin beyaz perdeye yansıtıldığı salon veya yapı. Güzel sanatların dalı olarak yansıtılmaya uygun olan filmleri gerçekleştirme ve yaratma sanatı, beyaz perde, yedinci sanat (TDK, 2020) şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından tanımı bu şekilde yapılan sinema Onaran'a göre bir sanattır. Onaran sinemayı tüm sanatların mirasçısı olarak görmektedir. Sinemada görüntüler yoluyla kendine özgü duygu ve düşüncelerin anlatılabildiğini söyleyerek aktarılmak istenen şeyler için bir araç niteliği taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca bir filozofun düşüncelerini kitaplarında bildirdiği gibi sinema adamlarının da öyküler, durumlar ve kişileri kullanarak düşüncelerini ifade ettiğini aktarmaktadır (Onaran, 1986).

Özon (1985) ise sinemayı bir sanatlar birleşimi olarak görmektedir. Sanatların en genci, en yenisi olan ve bundan dolayı yedinci sanat olarak adlandırılan sinemanın kendinden önce tüm sanatlardan yararlanabilecek ve bunların bütün özelliklerini kendi kuralları içinde özümseyebilecek yapı ve esneklikte olduğunu belirtir. Ayrıca sinemanın etkileşime ve gelişime açık olduğunu ifade edip teknik yeniliklerin sinemanın gelişmesine katkı sağladığını bildirir.

Bu teknik yenililiklerin başlangıcı olarak kabul edilen sanayi devrimi, dünyada birçok yeniliğin meydana gelmesi için bir milat olmuştur. Bu devrimle birlikte teknik alanda da gelişmeler meydana gelmiştir. Böylece insanlar yeni buluşlar gerçekleştirmişler ve var olanlar üzerinde yeni gelişmelere katkı sağlamışlardır. Fotoğraf imgesinin ortaya çıkması sinemanın gelişmesini hızlandırmıştır (Betton, 1990). 1832'li yıllarda Belçikalı bir bilim adamı olan Joseph Plateau, *"fenakistiskop"* adlı bir alet geliştirmesi ile sinemanın ortaya çıkış sürecini başlatmıştır. Zaman içinde farklı isimlerle anılan bu keşif 1892 yılına gelindiğinde Thomas Edison'un "*kinetograf*" ismiyle ifade ettiği çekim makinesiyle üst seviyelere taşınmıştır. Fransız Lumiere kardeşlerin "*Sinematograf*" adını verdikleri icat sayesinde gösterime sundukları "Trenin Gara Girişi" isimli film ile sinema tarihinin gidişatını değiştirmiştir (Hatipoğlu, 2013). Lumiere kardeşlerin gerekleştirdiği bu icat ticari bir kaygı ile devam ettirilmese de Georges Melies, bu icadın maddi olarak bir getirisinin olacağını düşünüp 1914 yılına kadar film çekimlerine devam eder. Fransa'da Birinci Dünya savaşından önce başlayan bu akımla birlikte Fransız tiyatroları sinemaya

aktarılır. Amerika, İngiltere, İtalya gibi ülkeler de sinema akımlarının gelişmesine ve yeni bir boyut kazanmasına katkı sağlamıştır. Sinema, ilk defa 1928 yılında Amerika'da gösterime giren tamamı sözlü film ile birlikte mesafeler kat ederek yedinci sanat olarak varlığını devam ettirmektedir (Betton, 1990).

Sinemanın diğer sanatlardan sonra oluşmuş yeni bir sanat biçimi olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Tüm sanatlardan etkilenerek kendine bir yer edinmiştir. Sinema yeri gelir gerçeği sıkıştırır, yeri gelir kurmaca bir olayı anlatır. Ama sinemayı bu kadar önemli hale getiren durum perdeye yansıttıklarıyla insanları o olayların içine çekebilmesi onun en etkileyici tarafıdır. Sinema hem görsel hem de işitsel özelliklere sahip bir araçtır. Sinemanın kendine has bir anlatım tarzı vardır ve buna bağlı olarak da kendine has bir dile sahiptir. Bu dil bilinenlerin aksine görsel bir dildir ve sinema asıl anlatmak istenileni kelimelerle değil görüntülerle anlatma çabasındadır. Sinema sayesinde dünyanın dört bir yanına ulaşılmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında sinema çağımızın en iyi iletişim aracı konumundadır. Bu özelliğinden dolayı farklı amaçlar için kullanılmış ve kullanılmaya devam edecektir. Kimi zaman propaganda aracı, kimi zaman eğitim-öğretim aracı, kimi zamanda eğlence aracı olarak algılanmakta ve o yönde faaliyetlerini sürdürmektedir (Dumlu Sağır, 2013).

Sinema toplumsal bir algı oluştururken toplumun ekonomik, toplumsal ve kültürel oluşumlarını inceler. Çünkü toplumun düşünce yapısını ve ideolojisini bu imgeler ve veriler oluşturmaktadır. Var olan bu değerlerden yola çıkan sinema, bu değerleri kendi çerçevesinde harmanlar, şekillendirir ve topluma sunar. Bu sayede ortak bir bilincin oluşmasında, şekillenmesinde ve somutlaşmasında ve devamını sürdürmesinde önemli bir işleve sahip olur. Sinema modern dünyanın kapitalist bir sistem anlayışıyla biçimlendiği bu çağda, yaygın ideolojinin bir silahı haline dönüşmesi kaçınılmazdır (Dorsay, 2003).

Bu bakış açısıyla bakıldığında sinema, toplumsal iletişimi ve kitlesel aktarımı üstlenmekle beraber iletişimi gerçekleştiren bir araç olarak da ortaya çıkmaktadır. Teknolojik ilerlemeler ile birlikte gelişmeye devam eden sinema, toplumlara mesaj vermek ve fikir dünyasında yer edinmek amacıyla kullanılmış ve kullanılmaktadır. Yapılan filmler insanları duygu, düşünce ve davranış olarak etkilemeye devam etmektedir. Yapılan her filmde izleyiciye aktarmak istenilen bir ileti mevcuttur. Bu noktada filmler, eğitim alanında da amaç veya araç olarak kullanılmaktadır. Verilmek istenilen mesajlar izleyiciye sahne veya kesitlerle aktarılmaktadır. Küreselleşen dünyada kültürün ve değerlerin aktarımı sinema ile sağlanabilir (Kaçmaz, 2020). Sinema; görüntü, ses ve teknolojik gelişimlerden

faydalanılarak aktarılmaya çalışılan verilerin alıcı kitlesi tarafından doğru bir şekilde ve kısa bir sürede aktarılması imkânını sağlamaktadır. Bu bağlamda toplumu meydana getiren kültürel ve evrensel değerlerin kitaplar aracılığıyla olduğu gibi eğitsel filmler aracılığıyla da kısa sürede etkili bir biçimde aktarılması mümkündür (Kavun, 2018).

2.6.2. Eğitsel filmler

Eğitim ve öğretim sürecinde kullanılan araç-gereçler, yöntem ve teknikler öğrenme ve öğretme sürecinin etkili ve kalıcı olmasına yardımcı olmaktadır. Bu sürecin başarıya ulaşabilmesi kullanılan yöntem ve tekniklerin gerekli araç ve gereçlerle desteklenmesine bağlıdır. Araç ve gereçlerin öğrenme ve öğretme sürecinde doğru ve zamanında kullanılması öğrenmenin kalıcı olmasına katkı sağlamaktadır (Yaşar ve Mehmet, 2006).

Amerikalı eğitimci Edgar Dale, geliştirdiği yaşam konisi ile öğrenme alanında bilgiler sunmaktadır. Buna göre insanların öğrenme sırasında kullandığı organlarının sayısı arttıkça öğrenmenin daha kalıcı bir hal aldığı belirtilmektedir (Çilenti, 1979). Bu bilgiler ışığında öğrenme ve öğretme sürecinin birden fazla duyu organına hitap eden etkinliklerle zenginleştirilmesi öğrenme ve öğretmenin daha kalıcı ve etkili olacağı sonucunu ortaya koymaktadır. Bu da eğitim ve öğretimde görsel ve işitsel materyallerin kullanılması anlamına gelir.

Yaşanan teknolojik gelişmeler eğitim alanında da öğrenme nesnelerini ve öğretim materyallerini çeşitlendirerek daha donanımlı bir hale bürünmesine katkı sağlamıştır (Koşar ve Yüksel, 2005). Bu öğrenme nesneleri, tekrar kullanılan ve güncellenebilen, ağ üzerinden erişilebilen ve eğitsel amaçla kullanılabilen (film, simülasyon, video, kısa animasyon) materyaller olarak belirtilmektedir (Cebeci, 2003). Bu ifadelerden hareketle öğrenme nesneleri içerisine filmler de dâhil olmaktadır. Michel, Roebers ve Schneider (2007), eğitsel filmlerin herhangi bir konu hakkında bilgi vermek amacıyla oluşturulduğunu ifade etmektedir. Demirel (1993)'e göre ise eğitsel filmler, birçok duyu organını harekete geçirebilen, aktif olarak öğrenme ortamı oluşturan anlamlı ve kullanışlı materyallerdir. Bruner (2008) de filmleri öğrenme ve öğretme sürecini zenginleştiren araçlar olarak görmektedir. Filmlerin izleyiciye doğrudan değil de dolaylı yoldan bir deneyim kazandırdığını belirtmektedir. Yine eğitsel filmlerin öğreticinin yerini almaması ve öğretimde başka etkinliklere de fırsat tanıması şartı ile aktarılması hedeflenen olgu ve düşüncelere rehberlik eden araçlar olduğunu vurgulamaktadır.

Özellikle okullarda eğitim ve öğretimi desteklemek için kullanılan eğitsel filmler, bireylerin bilmedikleri konular hakkında bir fikir edinmelerini sağlayarak soyut konuların somutlaştırılmasına katkı sağlayan ve teorik bilgilerin pratik olarak görülmesine imkân tanınan materyaller olarak görülmektedir (Güven Yıldırım, Köklükaya, ve Selvi, 2015). Eğitsel filmlerin eğitim alnında kullanılabilecek bir materyal olduğunu savunan Birkök (2008) de bu materyalin karmaşık bilgilerin öğretimini kolaylaştırdığını ve kazanımların görsel ve işitsel olarak bu materyal ile etkili bir şekilde sunulduğunu belirtmektedir. Öztaş (2011) ise verilemek istenilen mesajın filmlerle daha kısa bir sürede verildiğini belirtirken dönütün filmlerle daha etkili bir şekilde sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Demircioğlu (2007) da eğitsel filmlerin materyal olarak kullanılmasıyla merakın ve motivasyonun arttığını, birden fazla duyunun harekete geçerek anlaşılması zor konuların anlaşılmasının kolaylaştığını belirtmektedir. Ayrıca ulaşılması mümkün olmayan yerleri görme imkânı sunduğunu ve yapılması sakıncalı işlemleri ortama getirdiğini ifade etmektedir. Yine okul ortamında sunulan eğitsel filmlerin akademik başarıya katkısının olduğunu düşünmektedir. Birkök (2008) eğitsel filmlerin erişilebilir olması ve sağladığı faydalar sebebiyle eğitim stratejileri içinde vazgeçilmez bir eğitim materyali olduğunu söylemekle birlikte sınırlılıklarının olduğunu da belirtmektedir. Bu sınırlılıkların bilinmesi eğitim filmlerinin amacına hizmet etmesi için önemlidir. Eğitsel filmler gerekli tedbirler alınmadığı takdirde pasif bir sürece sebep olabilmektedir. Ayrıca filmin izleyici kitlesine uygunluğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi durumda önyargı oluşturabilmektedir (Demircioğlu, 2007). Okulda izletilen eğitsel filmlerin öğrencinin seviyesine uygunluğunun gözetilmemesi, filmin uzunluğunun dikkate alınmaması gibi durumlarda motivasyon düşüklüğü yaratabilmektedir (İnce Yakar, 2013).

2.6.3. Değerler eğitiminde eğitsel filmler

Materyal kullanımının eğitim ve öğretim ortamlarında istenilen hedeflere daha kolay ulaşılmasında etkin bir role sahip olduğu aşikârdır (Karamustafaoğlu ve Yaman, 2006). Çünkü materyal kullanımı öğrenme esnasında somut örnekler sunup karmaşık kavramları sadeleştirerek sunulmasını sağlamaktadır. Ayrıca hadiselerin içselleştirilmesinde de kullanılan etkin bir yoldur (Yalın, 2005). Film materyali de bireylerin öğrenmelerini kolaylaşmakta ve öğrenilecek olan konuya ilgilerini arttırmaktadır. Bu ilgi sayesinde öğrenme hem kolay bir yolla hem de kısa sürede gerçekleşebilmektedir. Ayrıca bizzat gidilip görülmesi veya getirilmesi mümkün olmayan olay veya kişileri öğrenme ortamına

taşıyabilmektedir (Aslan ve Doğdu, 1993). Öğrenmede birçok duyu organına hitap edebilmek öğrenmenin kalıcılığını ve hatırlanmasını arttırabilmektedir. Bu durum değerler eğitimi söz konusu olduğunda da böyledir. Değerler eğitimi yapılırken birden fazla duyu organlarına hitap eden drama, kısa film veya filmlerin de kullanılması faydalı olabilmektedir. Özellikle eğitim için çekilmiş filmler ve bu filmlerden alınan kesitler ile birey muhakeme etme kabiliyetini arttırabilir. Yine gözlem yaparak model alınacak karakterleri veya davranışları örnek alabilir. Desteklenen etkinliklerle birlikte birey kazanması gereken değerleri içselleştirebilmektedir. Sonuç olarak değerler eğitiminde eğitsel film veya kesitlerinin materyal olarak kullanılması ile değerlerin öğretimi kolaylaşabilmektedir.

2.7. İlgili araştırmalar

Medya aracı olan sinemanın öğrenme ve öğretme sürecinde etkili olduğu yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Yapılan alan incelemesinde filmlerin eğitim ve öğretim faaliyetleri içerisinde birçok alanın araştırma konusunu oluşturduğu görülmüştür. Filmlerin pozitif bilimleri öğrenmeye ve öğretmeye katkısının yanında sosyal bilimler ve değerleri aktarmasına olan katkılarının da incelendiği belirlenmiştir. Alanyazında yapılan incelemeler sonucunda evrensel değerleri eğitsel filmler çerçevesinde doğrudan inceleyen araştırmaların bulunmadığı saptanmıştır. Bu bağlamda araştırma konusu ile ilişkili yapılan çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Kaçmaz (2020)'ın, "Hababam Sınıfı Filmlerinin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" konulu araştırması bu alana yakın araştırmalar arasındadır. Bu araştırmada eğitsel filmler içerisinde yer alan Hababam Sınıfı filmlerinde hangi değerlerin yer aldığı incelenmiştir. Kaçmaz'ın bu çalışması bir döneme damga vuran ve günümüzde hala popülaritesini koruyan eğitim içerikli filmlerden Hababam Sınıfı filmlerinin değerler eğitimi açısından incelenen ilk kapsamlı çalışma olarak değerlendirilmiştir. Kaçmaz, çalışmada Hababam Sınıfı filmleri serisinin nasıl ortaya çıktığını, uyarlandığı kitabın yazarı Rıfat Ilgaz'ı, filmlerin yönetmenlerini ve filmlerin konusunu irdeleyerek Türk sinemasındaki yerine değinmektedir. Ve filmde değerlerle ilgili olumlu ve olumsuz iletiler araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Hababam Sınıfı filmleri serisinde değerlerle ilgili olumsuz iletilerin olumlu iletilere göre oldukça fazla olduğu görülmüştür.

Bu alana yakın başka bir araştırma da Ünal (2020)'ın, "Eğitim Temalı Türk Filmlerinde Yer Alan Değerlerin İncelenmesi" adı altında gerçekleştirdiği çalışmasıdır. Bu çalışma eğitim içerikli Türk filmlerinde yer alan değerlerin belirlenmesi için hazırlanmıştır. Ünal'ın araştırmasında eğitim içerikli filmlerin seçilmesindeki temel gaye bu filmlerin aktarmaya çalıştığı mesajların eğitime ve eğitim sürecine yönelik olmasıdır. Sekiz Türk filminin incelendiği bu araştırmada karma bir yöntem tercih edilmiştir. Araştırma sonucuna göre filmlerde en çok; yardımseverlik, sevgi, dayanışma, saygı, çalışkanlık değerlerine ulaşıldığı belirtilmektedir. Ayrıca sonuçlar alanyazında yapılan incelmelerle karşılaştırılmıştır.

Yine Özzaydın (2020)'ın, "Animasyon Filmlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Bağlamında İncelenmesi" araştırması bu alana yakın olan araştırmalar arasındadır. Özzaydın, araştırmasında 5 animasyon filmini 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda seçilen animasyon filmlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretimine yardımcı olacak eğitsel bir araç olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra değerler bakımından incelenen programda en çok ilişkilendirilen değerin "yardımseverlik" olduğu belirtilirken en az "barış eşitlik ve vatanseverlik" değerlerinin ilişkilendirildiği ortaya konulmuştur.

Başka yakın bir araştırma da Doğan Şen (2019)'in, "Eğitim İçerikli Filmlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi" adlı çalışması görülmektedir. Araştırmacı bu çalışmasında sosyal bilgiler öğretim programında bulunan değerlerin eğitsel filmlerde var olma durumlarını belirleyerek bu değerlerin filmlere ne düzeyde işlendiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Eğitim içerikli filmlerden oluşturduğu film listesinde sosyal bilgiler öğretim programında bulunan; bağımsızlık, adalet, dürüstlük, aile birliğine önem verme, dayanışma, yardımseverlik, duyarlılık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, estetik, eşitlik, sorumluluk, özgürlük, saygı, sevgi, tasarruf ve vatanseverlik değerlerine ilişkin görsel ve sözsel öğeler bulgulanmıştır.

Demir (2019)'in, "Türkiye'de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Dini ve Kültürel Değerler Eğitimi" adlı çalışmasında yerli ve yabancı çizgi filmlerden oluşan dört çizgi film analiz edilmiştir. Çizgi filmde yer alan değerlerle dini ve kültürel değerler ile olumsuz içerikli mesajların karşılaştırması yapılmıştır.

Arslan (2019)'ın, "Sosyal Bilgiler Dersinde Doğrudan Verilecek Değerlerin Kazandırılmasında Sinema Filmlerinin Etkililiğinin Araştırılması" isimli çalışması bu alana yakın yapılan çalışmalar arasındadır. Arslan, bu çalışmasında Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değerlerin aktarılması sürecinde film materyalinin etkili olup olmadığını incelemeye çalışmıştır. Arslan'ın araştırma bulgularına göre ilgili olan ünite değerlerine film materyalinin dâhil edilmesiyle öğrencilerde olumlu sonuçlar gözlemlenmiştir. Öğrencilerin, araştırmadan önce değerleri algılama düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmişken araştırmadan sonra bu algılama düzeylerinin yükseldiği ifade edilmiştir. Yine eğitim-öğretim ortamına katılan işitsel ve görsel materyalin etkisi ile derse daha çok katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak film materyalinin farklı yaşantıları sunması ile hedeflenen değer aktarımının olumlu yönde seyrettiği bildirilmiştir.

Aral ve Kadan (2017)'ın, "Evrensel Değerlerin Çizgi Filmler Açısından İncelenmesi" isimli çalışmasının da bu alana benzer çalışmalardan olduğu görülmektedir. Bu araştırmada okul öncesi ve ilkokul düzeyindeki çocukların takip ettikleri çizgi filmler belirlenmiş ve çizgi filmlerde evrensel değerlere ne düzeyde değinildiği araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda en çok değinilen değerin yardımlaşma değeri olduğu vurgulanmıştır. Bununla beraber dostluk, saygı, hoşgörü, sevgi, dürüstlük gibi değerlerin de araştırma sonucunda ortaya çıktığı belirtilmiştir. Araştırmacı elde edilen verilerden hareketle başta ebeveynler ve öğretmenler olmak üzere toplumdaki üyelerin çocukların izlediği çizgi filmlerde duyarlı davranmaları gerektiğini hatırlatmaktadır. Ayrıca film yapımcılarının da evrensel değerleri aktarma adına bilinçli hareket etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Eğitimcilerin de filmleri eğitim materyali olarak kullanırken çok boyutlu olarak incelemeleri gerektiği önerilmektedir.

Yarar Kaptan ve Beldağ (2017), "Arabalar Filminin İçerdiği Değerlere İlişkin Bir İnceleme" isimli bir çalışma oluşturmuşlardır. Bu çalışmada "Arabalar 1" adlı çizgi filmin içerdiği değerler, sosyal bilgiler öğretim programı ve UNESCO içerisinde bulunan değerler çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmacılar yaptıkları çalışmanın sonucunda sosyal bilgiler öğretim programında bulunan yirmi değerden on altı tanesine değinildiği bulgusunu elde etmişlerdir. Ayrıca diğer bir değer grubu olan UNESCO değerlerinin tamamına vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Dürüstlük, saygı, sevgi, alçak gönüllük yardımseverlik, duyarlılık değerleri olumlu olarak değinilen değerler arasında yer almıştır.

Selanik Ay ve Korkmaz (2017)'ın, "Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında 'Küçük Hezarfen Çizgi Filmi'" isimli animasyon filmi sosyal

bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ve kültürel öğelere değinmesi bakımından irdelenmiştir. Bu irdelemenin sonucunda animasyon filmlerde; yardımseverlik, dürüstlük, sevgi, dayanışma, hoşgörü, dayanışma, estetik, çalışkanlık, vatanseverlik, misafirperverlik, aile birliğine önem verme, barış, estetik, adalet, bağımsızlık, temizlik değerlerine ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler dersinde "Küçük Hazarfen" filminin değerler eğitimi ve kültürel öğelerin aktarımı hususunda kullanılabilecek bir materyal olduğu belirtilmiştir. Ayrıca farklı animasyon filmlerinin de değerlerin ve kültürün aktarımı çerçevesinde araştırılabileceği ifade edilmiştir.

İnan (2016)'ın "Çocuk Medyasında Evrensel ve Yerel Değerlerin Aktarımı" isimli çalışması da bu alana en yakın alanda yapılan çalışmalardan birisidir. Araştırmacı bu çalışmasında medya alanında evrensel ve yerel değerlere ne ölçüde değinildiğini belirlemek amacıyla medya ve değerler üzerinde bir çalışmada bulunmuştur. İnan, TRT Çocuk kanalında 2016 yılında gösterime giren on bir farklı çizgi filmi evrensel ve yerel değerler çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada izlenilen 11 farklı çizgi film bir bütün olarak değerlendirildiğinde çalışkanlık, işini en iyi şekilde yapma, yardımlaşma, dayanışma ve sevgi değerlerinin en çok vurgulanan değerler olduğu sonucuna varılmıştır. Yine bu araştırmada en az yer alan değeri; tevazu, tutumluluk ve sadelik olarak belirlemiştir.

Yine Yaman, Kırman, Tekir ve Bayburtlu (2015)'nun, "Dede Korkut Animasyon Filminde Yer Alan Değerler" isimli çalışmasında çizgi filmlerde yer alan değerler incelenmiştir. Çizgi filmde özellikle doğruluk, dostluk, saygı, yardımseverlik, toplumsal kurallara uyma, sabır, özgüven, sorumluluk ve liderlik gibi değerlerin işlenildiği sonucuna ulaşılmıştır. Filmin çocukların değer gelişimine katkı sağlayacak unsurları barındırdığı vurgulanmıştır. Ayrıca çizgi film içerisinde olumlu değerlerin yanında olumsuz örnek olacak söylemlerin de bulunduğu belirtilmiştir. Bu unsurların kısıtlanarak çocukların şiddet içeren öğelerden uzak tutulması gerektiği söylemlerine yer verilmiştir.

Fennell (2013), "Reel Stories of Teaching: Film and Teacher Edication" isimli çalışmasıyla eğitim ortamında kullanılabilecek olan filmlerin önemli faydalar sağladığını vurgulamaktadır. Çalışmada filmler aracılığıyla eğitimcinin gerçek hayattan kesitler sunabildiği ifade edilirken karşılaşılabilecek olaylara karşı önceden bilgi sahibi olunabileceği ve bunlara karşı önlem alınabileceği belirtilmektedir.

Mathews, Fornaciari ve Arthur (2012), "Understanding the Use of Feature Films to Maximize Student Learning" isimli araştırmada uzun süreli (metraj) filmlerin değerlerin ve

becerilerin aktarılmasındaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Birçok filmin dâhil edildiği bu araştırmada uzun süreli filmlerin kullanılması konusundaki tarihsel teoriyi incelemektedir. Bu filmlerin nasıl yönetilmesi gerektiğini, eğitim-öğretim içerisinde nasıl kullanılması gerektiğini, kullanılacak filmlerin seçiminin nasıl olması gerektiğini bildiren öneriler sunulmuştur.

Khalid, Meerah ve Halim (2010), fizik öğretmenlerinin görüşlerine başvurarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında çizgi filmlerin öğrenme ve öğretme aşamasında ne düzeyde bir etki oluşturduğunu tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çoğunluğunun çizgi filmlerin öğrenme ve öğretme sürecini kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca çizgi filmlerin öğrencilerin yaratıcılığını ve hayal güçlerini geliştirdiği düşünülmektedir.

Lamurai (2009)'nin, yaptığı çalışmasında çizgi filmlerin öğrenci davranışlarını değiştirmedeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmada seçilen çizgi filmlerle öğrencilerin düşüncelerini ve davranışlarını olumlu yönde geliştirmeleri amaçlanmıştır. Geliştirilen bu düşünce ve davranışların da alışkanlıklar edinmek suretiyle kalıcı hale getirilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle öğrencilerin davranışlarının kısa vadede saldırganlığını kaybettiği bulgulanmıştır.

Alanyazına bakıldığında görsel ve işitsel bir araç olan video ve eğitsel filmlerin soyut kavramları somutlaştırmada kullanıldığı görülmüştür. Yapılan çalışmaların daha çok eğitim programında yer alan değerleri veya kültürel değerleri kapsadığı belirlenmiştir. Araştırmaların genelinin de çizgi filmlerde bulunan değerleri tespit etmeye yönelik olduğu belirlenmiştir. Buna istinaden eğitsel içeriğe sahip filmlerin değer aktarımında, özellikle evrensel değer aktarımında kullanılabilir olduğunu tespit etmek için yapılan araştırmaların kısıtlı olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte değerleri evrensel boyutta inceleyen eğitsel filmlerin de çok sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır. Evrensel değerlerin eğitsel filmlerde yer alma durumunu incelemek için yapılan bu araştırmayla da bu alandaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, veri kaynakları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi, araştırmanın geçerliği ve güvenirliği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırmada eğitsel filmlerde yer alan değerlerin önceden belirlenen evrensel değerler açısından incelenmesi maksadıyla nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma; doküman incelemesi, görüşme ve gözlem gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların ve düşüncelerin doğal ortamında rasyonel bir bakış açısıyla bütünü değerlendirerek ortaya konulan çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Başka bir ifadeyle nitel araştırma, teori oluşturmayı hedef alan, sosyal olguları bulundukları çevre içerisinde anlamayı ve araştırmayı ön planda tutan bir yaklaşımdır. Nitel araştırmaların genel bir tanımını yapmak zor olsa da bazı özelliklerinden bahsedilebilir. Bunlar (Yıldırım, 1999):

- Doğal ortama duyarlılık,
- Araştırmacının katılımcı rolü,
- Bütüncül yaklaşım,
- Araştırma deseninde esneklik,
- Algıların ortaya konulması,
- Tümevarıma dayalı analiz şeklindedir.

Araştırmanın modeli, eğitsel filmlerin evrensel değerler çerçevesinde incelenmesini içeren nitel araştırma bağlamında betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırmalar, olay ve durumları olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalar şeklinde ifade edilmektedir. Bu tür araştırmalarda araştırmacı var olan durumu ayrıntısıyla betimlemeye ve durum hakkında ayrıntılı bilgi vererek durumun resmini çizmeye çalışır (Karakaya, 2007). Araştırmada verilerin toplanması nitel araştırma yöntemlerinden "doküman inceleme" ile gerçekleştirilmiştir.

3.2. Araştırmanın veri kaynakları

Bu araştırmada medya unsurları arasında yer alan sinema filmlerinden eğitsel içeriğe sahip olanlar belirlenmiş ve bu filmler evrensel değerler boyutunda incelenmiştir. Ayrıca bu evrensel değerlerin UNESCO değerler listesinde yer alan değerlerle örtüşüp örtüşmediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmayla değer eğitimi yapılırken evrensel bir niteliğe sahip olacak değerlerin aktarılması için izletilebilecek filmlerin betimsel bir çerçevesinin çizilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın veri kaynakları içerisinde seçilen eğitsel filmler Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmanın Veri Kaynakları İçerisindeki Eğitsel Filmler

Filmler	Yıl	Yapım	Tür	İMDb
Cennetin Çocukları	2007	İran	Komedi, Dram, Macera	8.3
Black	2005	Hindistan	Dram	8.2
Arkadaşımın Evi Nerede?	1987	İran	Dram	8.1
Umudunu Kaybetme	2006	ABD	Dram, Biyoğrafi	8.0
Koro	2004	Fransa, İsviçre, Almanya	Dram, Komedi, Müzik	7.9
Sol Ayağım	1989	İrlanda ve İngiltere	Dram	7.9
120	2008	Türkiye	Savaş, Dram, Tarih	7.3

Tablo 1 'de araştırmanın veri kaynaklarını oluşturan eğitsel filmlere ait bilgiler görülmektedir. Buna göre araştırmada filmler genellikle farklı yıllar arasından seçilmiştir. Araştırma için seçilen filmlerin tür olarak ortak noktasının dram olduğu anlaşılmaktadır. İzlenme oranı ile oluşturulan İMDb puanlarının ise en az 7.3 en çok 8.3 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca farklı ülke yapımlarından seçilen filmler dünya üzerinde birçok

kültürü temsil etmektedir. Araştırmada bu yönüyle maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesi; göreli olarak küçük bir örneklem oluşturarak örneklemde çalışılacak probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum seviyede yansıtmaktır. Bu örneklemdeki amaç genelleme yapmak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak bir alanın olup olmadığını bulmak ve problemi farklı boyutlarıyla ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ayrıca nitel araştırmalarda kullanılan maksimum çeşitlilik örneklemesi bireyin kariyeri, mesleği, toplumsal statüsü gibi sosyal değişkenleri kapsadığı gibi cinsiyeti, yaşı, coğrafi konumu gibi bireysel farklılıkları da kapsamaktadır (Creswell ve Clark, 2016). Araştırmadaki filmler İMDb puanı, en az 7.0 olan dram filmleri arasından seçilmiştir. Bu yönüyle de araştırmada ölçüt örneklemesi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemesi; Daha önceden sınırları belirlenmiş ölçütü karşılayan durumların tamamının incelemeye tabi tutulmasıdır. Araştırmacı ölçütü daha önceden oluşturabilir ya da hazırlanmış bir ölçüt listesini kullanabilir (Marshall ve Rossman, 2014). Araştırmada incelenecek olan filmlerin İMDb puanlarına da www.imdb.com adresinden ulaşılmıştır.

3.3. Verilerin toplanması

Öncelikli olarak araştırmanın amacı bağlamında belirlenen filmleri çözümlemek için alanyazın taraması yapılmış ve yapılan bu incelemeler neticesinde evrensel değerlerin ve UNESCO değerlerinin bulunduğu kontrol formları hazırlanmıştır. Bu formlar doğrultusunda filmlerde hangi evrensel değerlerin ve UNESCO değerlerinin olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada verilerinin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi; yazılı belgelerin içerdiği durum ve bilgileri derinlemesine ve sistematik olarak incelemeye olanak tanıyan nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Doküman incelemesi basılmış veya elektronik materyalleri incelemek ve değerlendirmek suretiyle kullanılan bir yöntemdir. Doküman analizi anlam çıkarmak veya bir konu hakkında bir fikir oluşturmak ve deneysel bilgi geliştirmek için verilerin yorumlanmasını gerekli kılmaktadır (Corbin ve Strauss, 2008). Araştırmalarda araştırmacılara veri sağlayabilecek doküman çeşitleri; kitaplar, toplantı tutanakları, notlar, günlükler, dergiler, mektuplar, haritalar, gazeteler, radyo ve TV program görüntüleri, anketler, anket verileri, fotoğraflar ve videolar sayılabilir (Labuschagne, 2003). Araştırmada doküman inceleme

yöntemiyle ile incelenen yedi eğitsel filme "https://unutulmazfilmler.pw/ veya https://www.youtube.com/?hl=tr&gl=TR" adreslerinden ulaşılmıştır. Alanyazın doküman incelemesi ile taranmış eğitsel filmlerde aranacak evrensel değerler ve UNESCO değerleri belirlenmiştir. Bu evrensel değerler "barış, özgürlük-bağımsızlık, adalet-eşitlik, sevgi-şefkat, güven- özgüven, doğruluk-dürüstlük, dostluk-arkadaşlık, yardımseverlik-iyilikseverlik, dayanışma-paylaşma, kibarlık-naziklik, hoşgörü, barış, birlik ve beraberlik, mutluluk, saygı, affedici olmak, merhamet, cesaret, azim, başarı, çalışkanlık, sorumluluk, iş birliği, alçakgönüllülük, bilgi, umut, vatanseverlik" şeklindedir. UNESCO değerler listesinde yer alan değerler ise "yardımlaşma, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, sevgi, barış-huzur, saygı, sorumluluk, sadelik, tolerans ve birlik (Baki, 2019)" şeklindedir.

3.4. Verilerin çözümlenmesi

Yapılan bu araştırmada filmlerin çözümlenebilinesi için içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi; birbirine benzeyen bilgileri kavramsal veya tematik olarak bir araya getirmektir. Bir araya getirilen bu kavramlar ve temalar okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizi görüşme dökümleri, gözlem raporları, video kayıtları gibi görsel ya da metin içeren her türlü dokümanın analizinde kullanılabilir. İçerik analizi yüzeysel bir analiz değil derinlemesine bir analizdir. Dokümanların yalnızca açık içeriği analiz edilmez aynı zamanda anlam ve ana fikri gibi gizli şekilde verilen içerik de analiz edilir (Mayring, 2000). İçerik analizinde önce bir dizi kategori oluşturulur. Bu kategorilerden hareketle incelenen doküman üzerinde kategorilere giren örnek sayıları tespit edilerek sayılır, daha sonra frekanslar oluşturularak kaydedilir ve son olarak veriler yorumlanır (Silverman, 2014). Bu bilgiler doğrultusunda belirlenen eğitsel filmler belirtilen siteler üzerinden birinci defa izlenmiştir. Filmler ikinci defa izlenirken evrensel değerlere ilişkin notlar alınmıştır. Aynı zamanda evrensel değerleri ve UNESCO değerlerini kontrol etmek adına oluşturulan formlar doldurulmuştur. Devamında filmler ile ilgili özetleme ve çözümlemeler yapılmış ve filmlerde bulunan değerler filmin akışına göre başlıklar halinde sıralanmıştır. Başlıklar altında verilen değerlere ilişkin doğrudan sahne ve diyaloglar da belirtilmiştir. Böylece değerleri destekleyen ögelere yer verilmiştir. Başlıklar altında verilen sahne ve cümlelerde değerlerin işleniş biçimi ile ilgili yorumlar belirtilmiştir. Örnek sahne ve cümlelerde olumlu durum ve ifadeler göz ününde bulundurulmuştur. Filmler farklı aralıklarla tekrar izlenmiş ve önceki bulgularla benzer

ilişkilendirmelerin yapılıp yapılamadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra araştırma sonucu elde edilen bulgular (sahne ve diyaloglar) Değerler Eğitimi alanında Yüksek Lisans yapmış bir araştırmacı ile paylaşılarak araştırmacının yorumuna başvurulmuştur. Benzer yorumlar sağlanan bulgular tutarlılığı sağlamak için bir alan uzmanıyla daha paylaşılmış ve görüş birliği sağlanan bulgular araştırmaya dâhil edilmiştir. Görüş farklılığı olan ilişkilendirmeler üzerinde tartışılmış güvenilir olmayan bulgular araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Bu noktada görüş birliğinin tespit edilmesi ve araştırmanın güvenirliğinin sağlaması için aynı verilerin farklı kodlayıcılar tarafından kontrol edilmesi sağlanmıştır.

3.5. Araştırmanın geçerliliği ve güvenirliği

Güvenirlik, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir test ya da ölçme aracından elde edilen ölçümlerin tutarlılığı veya tekrarlanabilirliğidir (Bademci, 2019). Geçerlik, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir test ya da ölçme aracından elde edilen ölçümlerin kullanımlarının ve önerilen yorumlarının uygunluğunun ve yeterliğinin, kuram ve kanıt ile desteklenme derecesidir (Bademci, 2019). Daha çok nicel araştırmaların doğruluğunu saptayabilmek için kullanılan geçerlilik ve güvenirlilik kavramları nitel araştırmalar da farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Nitel araştırmalar için üretilen bu yöntemler araştırmaların sonuçlarının doğruluğunu arttırabilmek için gerekli sayılmaktadır. Bununla ilgili olarak Lincoln ve Guba (1985), bazı stratejiler önermektedir. Bu stratejiler bağlamında araştırmacılar "iç güvenirlik" yerine "tutarlılık" ve "tekrar edilebilirlik" yerine "teyit edilebilirlik", "iç geçerlilik" yerine "inandırıcılık", "genelleme" yerine aktarılabilirlik" kavramlarının kullanılmasını tercih etmektedirler (aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu kapsamda araştırmanın tutarlılığını, teyit edilebilirliğini, inandırıcılığını ve aktarılabilirliğini arttırmak için yapılan çalışmalar şu şekildedir:

- İlk olarak araştırmaya dâhil olan yedi eğitsel film izlenmiştir. Filmler ikinci defa izlenirken notlar alınmış ve gerekli formlar doldurulmuştur. Böylece filmlerde yer alan evrensel değerler tespit edilmiş ve bu değerlerle ilişkili olan sahne ve diyaloglar elektronik ortama aktarılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda "Cennetin Çocukları, Black, Arkadaşımın Evi Nerede?, Umudunu Kaybetme, Koro, Sol Ayağım ve 120 filmlerindeki sahne ve diyaloglar evrensel değerler kapsamındaki "barış, özgürlük- bağımsızlık, adalet-eşitlik, sevgi-şefkat, güven-özgüven, doğruluk-dürüstlük,

dostluk-arkadaşlık, yardımseverlik-iyilikseverlik, dayanışma-paylaşma, kibarlık-naziklik, hoşgörü, birlik ve beraberlik, mutluluk, saygı, affedici olmak, merhamet, cesaret, azim, başarı, çalışkanlık, sorumluluk, iş birliği, alçakgönüllülük, bilgi, umut, vatanseverlik" değerleriyle ilişkilendirilmiştir. Daha sonra ilişkilendirilen verilerin hangi evrensel değer kapsamına girdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Filmlerde tespit edilen evrensel değerlerin UNESCO listesinde yer alıp almadığı hususunda tespitlerde bulunulmuştur. Bunların yanı sıra evrensel değerlerin ve UNESCO değerlerinin arasında olmayıp filmde sıkça rastlanan değerlerin sahne ve cümlelerine materyal olarak kullanılabilmesi adına yer verilmiştir.

- Bu tespitlerin tutarlı ve teyit edilebilir olduğunu belirlemek amacıyla da uzman görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma sürecinde iki farklı uzmana daha başvurulmuş ve sahne ve cümleler belirli aralıklarla uzmanlarla da paylaşılmıştır. Bulguların evrensel değerleri ve UNESCO değerlerini yansıttığı düşünülene kadar düzeltmeler devam etmiştir. Uzmanlardan gelen düzeltmeler ve öneriler doğrultusunda çalışmaya son hali verilmiştir. Eksik yorumlar ve uygun olmayan sahne ile diyaloglar hususunda düzeltmeler gerçekleştirilmiştir; uygun olmayanlar araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Böylece filmlere ait sahne ve diyalogların yorumlanmasında tutarlı bulgular elde edilmeye çalışılmıştır.
- Bunun yanı sıra çalışmada inandırıcılığı ve aktarılabilirliği tespit etmek amacıyla da; veri kaynaklarının belirlenmesi, verilerin çözümlenmesi, verilerin toplanması vb. hususlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Yine araştırmada inandırıcılığı ve aktarılabilirliği sağlamak için değerlerin vurgulandığı film sahneleri ve diyalogları objektif bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Objektifliği sağlamak için film replikleri doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Diyalog ve sahnelerin filmde geçen süreleri bulgular kısmında parantez içinde belirtilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı bağlamında seçilen "Cennetin Çocukları, Black, Arkadaşımın Evi Nerede?, Umudunu Kaybetme, Koro, Sol Ayağım ve 120" eğitsel filmler evrensel değeler ve UNESCO değerler çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan çözümlemeler neticesinde elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmada öncelikle filmlerin künyesine değinilerek filmler özetlenmiştir. Daha sonra her bir filmde hangi evrensel değerlerin işlendiği bulgulanmıştır. Bulgulanan evrensel değerlerin UNESCO değerler listesindeki hangi değerlerle örtüştüğü tespit edilmiştir. Tespit edilen değerlere ilişkin tanımlara, örnek sahne ve diyaloglara yer verilmiştir.

4.1. Cennetin çocukları (children of heaven)

Tablo 2

Cennetin Çocukları (Children Of Heaven) Filminin Künyesi

Yönetmen	Macid Macidi
Senaryo	Macid Macidi
Yapımcı	Amir Esfandiari, Mohammad Esfandiari
Görüntü Yönetmeni	Parviz Malekzaade
Türü/ İMDb	Komedi, Dram, Macera / 8.3
Yapım Yılı/ Yeri	2007/ İran
Süre	89 dakika
Öne Çıkan Değerler	Yardımseverlik, Dayanışma ve Paylaşma, Sabır ve Azim

İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (5-6-7-8), Lise (9-10-11-12)

4.1.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

Filmde yoksulluk ve toplumsal adaletsizlik gibi sosyal meseleler gerçekçi bir üslupla yansıtılmıştır. Film fakir bir ailenin iki çocuğu olan Zehra ve Ali'nin bir ayakkabıyı paylaşmalarını konu edinmektedir. Filmde Ali, kız kardeşi Zehra'nın ayakkabılarını kaybeder. Fakirliklerinden dolayı yeni bir ayakkabı alacak paraları yoktur, bu sebeple iki kardeş ayakkabıların kaybolduğunu ailelerine söylemeye çekinir. Ancak Zehra'nın okula giderken giyecek ayakkabısı da yoktur. Bunun üzerine Ali'nin ayakkabısını dönüşümlü olarak giymeye karar verirler. Zehra sabahları okula gittiği için ayakkabıyı sabah o giyecektir. Zehra döndükten sonra da ayakkabıyı Ali giyip okula gidecektir. Bu belli bir dönem devam eder ancak bu soruna bir çözüm bulmaları gereklidir. Ali bu sırada düzenlenen koşu yarışmasına katılmaya karar verir. Çünkü koşu yarışmasında üçüncü olana ayakkabı verilecektir. Bu ayakkabıyı alıp yerine kız ayakkabılarıyla değiştirecektir. Böylece kardeşi Zehra yeni ayakkabı sahibi olacaktır. Bütün gayretiyle koşuda üçüncü olmak için uğraşan Ali, farkında olmadan birinci olur. Yarışmanın sonunda birinci de olsa bu onun için bir zafer anlamı taşımamaktadır. Filmin son sahnelerinde eve gelip parçalanan ayakkabılarını çıkarır ve yaralı ayaklarını da havuzun içine sokar. Verilen mücadelenin bir yansımasıdır bu ayaklar. Filmde yer alan merhamet, kardeşlik, yardımlaşma, dayanışma, sabır gibi değerlerin yoksulluğu ve yoksunluğu yendiği görülmektedir. Filmde yoksulluğun bazı değerlerin varlığının önüne geçemediği gözler önüne serilmektedir. Çocukların karşılaştıkları zorluklara rağmen sahip oldukları erdem ve dürüstlük, olayların akışı sırasında sergiledikleri davranışlarla açığa çıkmaktadır. İki kardeş karşılaşılan türlü zorluklara rağmen gayri meşru yolları tercih etmeyip ayakkabıyı ortak kullanmak veya hak edecek şekilde yarışarak bir ayakkabı kazanmak gibi meşru çözümler bulurlar. Bu da dürüstlük değerine sahip olduklarını ve onu devam ettirmek için mücadele verdiklerini göstermektedir.

Dumlu Sağır (2013), filmin izleyici kitlesini düşünsel bir sürece soktuğunu ve yaşamın hareketli akışı içinde unutulmaya yüz tutmuş değerleri hatırlatmakta olduğunu belirtir. Filmde manevi bir sorgulama alanı oluşmasıyla birlikte izleyicinin kendini sorgulaması konusunda da fırsatlar sunduğunu ifade eder.

Filmde doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, güven ve özgüven, sevgi ve şefkat, merhamet, saygı, azim ve başarının evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik, sevgi, saygı değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan bazı evrensel değerlere (doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, güven ve özgüven, sevgi ve şefkat, merhamet, saygı, azim ve başarı) ve UNESCO değer listesinde yer alan birtakım değerlere (dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik, sevgi, saygı) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır ve fedakârlık değerlerine ait örnek sahne ve diyaloglar da bulgulanmıştır.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, sabır ve azim değerlerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

4.1.1.1 Doğruluk ve dürüstlük

Doğruluk, Türk Dil Kurumu sözlüğünde doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet, düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması olarak ifade edilmektedir (TDK, 2020). Dürüstlük ise doğruluktan ayrılmayan, işinde, sözünde ve davranışlarında doğru olan (kimse) olarak tanımlanmaktadır (Püsküllüoğlu, 2003, s. 425). Bu filmde doğruluk ve dürüstlük değeri; yalan söylememe, aldatmama, söz ve davranışlarında tutarlı olma, verilen sözlerin tutulması şeklinde sahnelerde ve diyaloglarda görülmektedir. Bu değerlere ait örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ali çarşıdan eve dönerken kız kardeşinin tamir edilmek için verilen ayakkabısını kaybeder. Eve çaresizce dönen Ali, kız kardeşine ayakkabıları konusunda ne söyleyeceğini bilemez. İlk başta kız kardeşi Zehra'nın sorularını duymazdan gelmeye çalışsa da Zehra'nın ısrarlı soruları karşısında ayakkabılarını kaybettiğini söylemek zorunda kalır. Zehra "Ayakkabılarımı alabildin mi dedim?" diye sorunca Ali duymamış gibi davranır. Zehra ayakkabılarına bakmak için dışarı yönelince Ali "Nereye gidiyorsun?" diye sorar. Zehra merakını ifade etmek için "Ayakkabılarımın nasıl

göründüğünü merak ediyorum." deyip ayakkabılarına bakma konusunda ısrarcı olur. Böylece Ali gerçekleri söyler "Onları alamadım!" Bu cevap karşısında şaşıran Zehra "Şaka yapıyorsun!" diyerek bakar. Ali "Hayır, doğru söylüyorum. Patates almaya girdiğim sırada bir yere bıraktım geri döndüğümde onları yerinde bulamadım. Ama onları bulacağım." diyerek tekrar kardeşinin ayakkabılarını aramak için ayakkabıları kaybettiği yere döner (00.30-09.38). Bu diyalogda Ali'nin kız kardeşi Zehra'nın ayakkabısını nerede ve nasıl kaybettiğini yalana başvurmadan açık bir şekilde kız kardeşine söylediği ve dürüstçe bir tavır sergilediği görülmektedir.

Ali'nin dürüst bir davranış sergilediğine ilişkin bir sahnede şu olay gelişmiştir: *Zehra'nın ayakkabıları kanala düşürmesi sonucu okula geç kalan Ali, okul müdürü ile karşılaşır. Okul müdürü Ali'nin geç kalmasını sorgular. Ali'nin ayakkabıları dikkatini çeker ve Ali'ye "Ayakkabıların niçin ıslak?" diye sorar. Ali ayakkabıların su kanalına düştüğünü söyler. Müdür, Ali'ye art arda sorular sorar, ona inanmaz ve okula geç kaldığı için onu azarlar* (27.22-31.44). Bu sahnede Ali'nin azarlanacağını bildiği halde okula geç kalmasının sebebini dürüstçe söylediği görülmektedir.

4.1.1.2. Sorumluluk

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet olarak ifade edilmektedir (TDK, 2020). Cennetin Çocukları filminde geçen diyaloglarda kişinin kendisine ve başkalarına karşı olan vazife ve mesuliyetlerinin üzerinde durulduğu görülmektedir. Sorumluluk değeriyle ilgili örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ali'nin ve ailesinin içinde oturduğu ev kiradır. Durumlarının elverişsiz olması sebebiyle kira gecikir. Ev sahibi bu konuda aileye baskı uygulamaktadır. Ali'nin babası bununla kendisinin ilgilenmesi gerektiğini "Kiradan ben sorumluyum ve onunla ben konuşurum." diyerek vurgular (10.12-10.20). Ali'nin babası bu sözleriyle ailesine karşı yerine getirmesi gereken görevlerinin bulunduğunu belirtmektedir. Söylediği sözlerle kişilerin başkalarına karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklarının olduğuna dikkat çektiği görülmektedir.

İki kardeşin sorumluluk değerine ilişkin sergilediği örnek bir sahnede de şu olay gelişir: *Zehra ve Ali'nin anlaşmasına göre iki kardeş ayakkabılarını değiştirerek giyeceklerdir. Bunun için de Zehra'nın okuldan oyalanmadan çıkıp hemen buluşacakları yere gelmesi gerekmektedir. Zehra'nın bu duruma alışması için ise zaman gerekir. Çünkü henüz hızlı koşamaz. Zehra yüklendiği görevi yerine getirmek için koşarak abisinin yanına gelir ancak geç kalır. Ali "Neden bu*

kadar geciktin?" diye sorar. Zehra nefes nefese kalmış bir şekilde "Ne yapabilirim bütün yolu koştum." şeklinde cevap verince Ali "Hadi ayakkabıları çıkar okula geç kalacağım!" der ve ayakkabıları giyip hızla uzaklaşır (18.44-20.45). İki kardeşin aralarında yaptıkları anlaşmaya uyarak okula gitmek için çaba sarf etmeleri onların sorumluluk bilinciyle hareket ettiklerini göstermektedir.

4.1.1.3. Yardımseverlik

Yardımseverlik değeri Türk Dil Kurumuna göre; yardım etme, destek olma, anlayışlı olma, birbirinin ihtiyacını giderme ve var olanı paylaşma olarak karşımıza çıkmaktadır (TDK, 2020). Cennetin Çocukları filminde yardımseverlik değeri; dayanışma ve paylaşma, birbirinin ihtiyacını giderme, destek olma gibi durumlarla ortaya çıktığı görülmektedir. Yardımseverlik değerine ait filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ali ve Zehra, annelerinin rahatsız olmasından dolayı iyileşinceye kadar ev işlerinde annelerine yardımcı olurlar. Yemeğin hazırlanmasında, bulaşıkların yıkanmasında, küçük kardeşlerine bakma konularında annelerine destek olurlar. Kardeşlerin ev içinde yerine getirilmesi gereken görevleri paylaşması ile aile içinde dayanışma örneği sergilendiği görülmektedir.

İki kardeşin yardımlaşma içerisinde oldukları örnek bir sahne de şöyle gelişir: *Ali ayakkabısını kardeşiyle paylaşır. Ayakkabılar iki kişinin giymesinden dolayı yıpranmıştır. Zehra "Ayakkabılar çok kirli! Onları kirlettiğim için üzgünüm!" diyerek bu durumdan dolayı üzgün olduğunu söyler. Ali bu durumun onun hatası olmadığını belirtip kardeşinin suçluluk hissetmemesi için "Bu affedilebilir bir şey. Ama onları yıkayabiliriz." şeklinde cevap verir. İki kardeş bu durumu düzeltmek için çözüm üretirler* (21.22-22.34). Bu diyalogda iki kardeşin içinde bulundukları durumdan dolayı şikâyet etmek yerine birbirlerine destek oldukları görülmektedir. Ali'nin kardeşini suçlamayıp ayakkabıları birlikte yıkayabilecekleri teklifini sunması kardeşlerin dayanışma içerisinde olduklarını göstermektedir.

Yine aile içerisinde yardımlaşma değerinin vurgulandığı başka bir sahnede gelişen olay şöyledir: *Ali'nin annesi, eşine gün içinde çocukların kendisine nasıl yardımcı olduğunu anlatır "Benim tatlı kızım bugün tüm ev işlerini yaptı ve Ali de ona yardım etti." Annesine karşılık Ali "Ekmek ve sebze aldım." diyerek annesine hangi konuda yardımcı olduğunu söyler. Zehra da "Halıyı süpürdüm ve sebzeleri yıkadım." sözleriyle yardımcı olduğunu belirtir* (23.06-23.25). Bu sahne ve konuşmalarda çocukların ufak tefek işlerde anne ve babalarına yardımcı olabilecekleri vurgulanmaktadır.

Yardımlaşma değerinin vurgulandığı bir sahne de şöyle gelişir: *Ali ile ayakkabılarını değiştirmek için acele eden Zehra tüm yolu koşar. Ayağına büyük gelen ayakkabılar ayağından çıkıp su kanalına düşünce Zehra ağlamaya başlar. Bu sırada dükkân sahiplerinden biri Zehra'nın ağlamasını görerek yanına gelir. Onun haline acıyarak "Ağlama ayakkabını alacağım oradan." der ve ayakkabılarını oradan çıkarır* (27.07-29.17).

Yardımlaşma değerine ilişkin diğer sahne şöyledir: *Ali'nin babası çay ocağında çalışarak geçimini sağlasa da ihtiyaçlarını karşılamak için ek bir iş yapmaya karar verir. Tanıdığı birisi ona çalışması için bahçe bakımıyla ilgili malzemeler getirip ücretsiz olarak verir* (47.05-52.22). Bu iki sahnede toplum içindeki bireylerin zor durumda olan insanlara karşı duyarsız kalmayıp onlara imkânlar dâhilinde yardım ettiği görülmektedir.

Ali'nin ve ailesinin yardımsever kişiler olduğunu vurgulayan bir örnek de şöyledir: *Ali'nin annesi Ali'den yaptığı çorbayı yan komşuları olan yaşlı ve hasta olan çifte götürmesini ister. Ali çorbayı yan komşularına götürdüğünde komşuları bundan mutlu olur. Annesine karşı kendilerini mahcup hisseden çifte karşı Ali bunun önemsiz olduğunu söyler* (35.00-36.33). Bu sahne komşuların birbirlerine karşı duyarlılıkla hareket etmeleri gerektiği bilincini uyandırmaktadır. Yapılan yardımların maddi ya da manevi olabileceği vurgulanmaktadır. Yapılan küçük bir iyiliğin insanlar asındaki bağları güçlendirdiği ve dayanışma örneği oluşturduğu söylenebilir.

Yardımseverlik değerinin dayanışma ve paylaşma anlamına ilişkin sergilenen başka bir davranış şöyledir: *Ali ve Zehra okula giderken aynı ayakkabıyı giymek zorunda kalırlar. İki kardeş okula gitmek için buldukları bu çözümle dayanışma içerisine girerler* (13.13-16.06). Filmin başından sonuna kadar en çok vurgulanan değerlerden birisi olan yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma değerlerinin iki kardeşin birbirlerini koruyup gözettiğini gözler önüne seren sahnelerle desteklendiği görülmektedir.

Ali ve Zehra arasında geçen bir konuşmada dayanışma değerine vurgu yapılmaktadır. Ali ***"****Eğer ayakkabıları kazanırsam onları sana vereceğim. Onları kız ayakkabılarıyla değiştirebilirim." diyerek kız kardeşinin ayakkabı ihtiyacını gidereceğini söyler* (1.10.11-1.11.08). Ali'nin yarışmada kazanacağı ayakkabıyı, ayakkabısı olmayan kardeşine hediye etmek istemesi kardeşlerin dayanışma içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Bu sahnenin filmdeki yardımlaşma ve dayanışma değerini öne çıkardığı görülmektedir.

4.1.1.4. Güven ve özgüven

Güven; Türk Dil Kurumu sözlüğünde korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2020). Püsküllüoğlu (2003) ise güven değerini bir şeyden umulan, beklenen niteliğe inanıp ona göre davranma şeklinde ifade etmektedir. Filmde güven değerinin kurumlara veya başkalarına ait olan eşyaların korunması ve emaneti yerine ulaştırmak anlamıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Özgüven ise herhangi bir şeyi yapabilme konusunda kendine olan inanma duygusu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Güven ve özgüven değerine ait filmden alınan bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Zehra'nın babası caminin çay ocağında çalışmaktadır. Kırmak için eve küp şeker getirir. Bu şekerler kendilerine emanet olarak verilmiştir. Zehra babasına bir bardak çay doldurup ikram eder. Şekeri getirmediğini gören babası "Şekerliği getirmedin mi tatlım?" diye sorar. Zehra ortada birçok şekerin olduğunu söyler. Babası "Bunlar caminin ve bunlar bize güvenilerek verildi." şeklinde cevap verir (11.55-13.04). Bu sahne ile başkalarına ait eşyaların istenildiği gibi kullanılmayacağı belirtilirken emanet olarak verilen şeylerin korunması gerektiği ile güven değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Güven değerinin yer aldığı bir sahnede şu olay gelişmiştir: *Zehra, Ali'ye yetişmek için hızla çıktığı sırada abisinin kendisine hediye ettiği kalemi okulun bahçesinin dışında düşürür. Kalemi bulan ise Zehra'nın kaybolan ayakkabılarını sahiplenen küçük kızdır. Küçük kız Zehra'nın arkasından seslenmesine rağmen sesini duyuramaz. Küçük kız kalemi cebine koyar ve evine götürür. Ertesi gün bahçede Zehra'yı görünce yanına gelir ve kalemini Zehra'ya teslim eder* (1.05.16-1.08.02). İlk bakışta küçük kızın kalemi sahipleneceği düşünülmüş olsa da ilerleyen sahnede kalemi Zehra'ya teslim etmesi ile başkalarına ait eşyaların korunması konusundaki hassasiyet ortaya konulmaktadır.

Özgüven değerine ait örnek sahne ve diyaloglarda da üstlenilen işin yapılması konusundaki inanç vurgulanmaktadır. Özgüven değerine ait filmden alınan bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ali'nin babası çay ocağında çay dağıtarak geçimini sağlasa da ihtiyaçlarını karşılamak için ek bir iş yapmaya karar verir. Bunun için de tanıdığı birisi ona çalışması için bahçe bakımıyla ilgili malzemeleri getirerek ücretsiz olarak verir. Karısı bu aletleri kullanarak bahçıvanlık yapabileceğinden emin olmak için "Bunları kullanabileceğinden emin misin?" diye sorar. Ali'nin babası bu işin öğrenilebilir olduğunu vurgulayarak bu işin üstesinden gelebileceğine inandığını "Birkaç ağaç ilaçlayıp bahçeyi sürmek çok zor bir iş değil." sözleriyle ifade eder (47.22-47.55).

Ali'nin babası bu sözleriyle işi yapabilecek kabiliyete sahip olduğunu vurgularken özgüven değerinin vurgulandığı söylenebilir.

Yine Ali'nin özgüvenli bir davranış sergilediğine ilişkin örnek bir sahne şöyledir: *Ali yapılacak olan koşunun üçüncülük ödülünün ayakkabı olduğunu öğrenince yarışmaya katılmak ister. Öğretmeni yarışmaya katılacakların seçildiğini söylemesine rağmen öğretmeninden kedisine bir şans vermesini ister. "Söz veriyorum yarışı kazanacağım efendim. Lütfen yarışmama izin verin herkesi yenebilirim. Kazanma sözü veriyorum. Söz veriyorum birinci olacağım."* (1.07.17-1.09.30). Öğretmenine karşı bu sözleri sarf eden Ali'nin bu işi hakkıyla yapabileceği konusundaki kendine olan inancı ortaya konulmaktadır. Kendine olan bu inanç ile özgüven değerine değinildiğini göstermektedir.

4.1.1.5. Sevgi, şefkat ve merhamet

Türk Dil Kurumunda insanların birbirlerine olan ilgi ve yakınlıklarını artıran duygu olarak tanımlanan sevgi (TDK, 2020) filmde aile içindeki bireylerin birbirlerine gösterdiği ilgiyi ve yakınlığı ele almaktadır. Kökünde sevgi ve merhameti barındıran şefkat ise acıma duygusuyla gösterilen sevecenlik olarak tanımlanır (TDK, 2020). Sevgi ve şefkat değerine ait bazı örnek diyalog ve sahneler aşağıda verilmiştir:

Zehra babasına çay götürür. Baba, kızının demlediği çayın güzelliğini ona güzel sözcükler söyleyerek ifade eder "Bütün gün iş yerinde çay servisi yapıyorum ve içiyorum ama Zehra'nın elinden içtiğim çayın tadı bir başka. Şekerliği getirmedin mi tatlım?" diyerek küçük kızına olan muhabbetini bildirir (11.55-13.04).

"İşte benim hayırlı kızım! Param olduğu zaman sana güzel şeyler alacağım." (23.20-23.22).

Bu iki sahnede geçen konuşmalarda bir babanın çocuğuna güzel sözcükler söylemesinde ona karşı duyduğu ilgi ve sevecenlik görülmektedir. Bu ilgi ve sevecenlikle, sevgi ve şefkat değerinin vurgulandığı söylenebilir.

Sevgi ve şefkat değerine bir başka örnek de şöyledir: *Ayakkabısı kirlenen iki kardeş ayakkabıyı yıkamak için bir araya gelirler. Ayakkabıyı yıkarken köpüklerden yapılmış baloncukları birbirlerine gülümseyerek gönderirler* (21.22-22.34). Bu sahne iki kardeşin birbirlerine olan muhabbetinin, ilgisinin ve şefkatinin sözcükler olmadan nitelenmesi olarak görülmektedir.

Merhamet, kişilerin sıkıntılarının farkında olup acılarına ortak olma, ona acıyarak şefkatli davranma (Hökelekli, 2008) olarak ifade edilmektedir. Filmde birçok olayın yaşanmasını

sağlayan merhamet değerinin sevgi ve şefkat duygusuyla harmanlanarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Merhamet değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve cümleler verilmiştir:

Ali ile ayakkabılarını değiştirmek için acele eden Zehra tüm yolu koşar. Ayağına büyük gelen ayakkabılar ayağından çıkıp su kanalına düşünce Zehra ağlamaya başlar. Bu sırada dükkân sahiplerinden biri Zehra'nın ağlamasını görerek yanına gelir. Onun haline acıyarak "Ağlama ayakkabını alacağım oradan." der ve ayakkabılarını oradan çıkarır (27.07-29.17). İnsanların içinde barındırdıkları acıma hissinin zor durumda bulunan kişilere karşı harekete geçme hissi uyandırdığı görülmektedir.

Ali ve Zehra'nın merhametli olduklarını gösteren bir sahne de şöyledir*: Zehra okul sırasında sınıfına gitmek üzere beklerken ayakkabısının başka bir kız çocuğunun ayağında olduğunu görür. Kız çocuğunu evine kadar takip eden Zehra durumu Ali'ye anlatır. Ali ile birlikte ayakkabılarını sahiplenen küçük kızın evine gelirler. Kapıdan küçük kızın ve babasının çıktığını gören Ali ve Zehra bir köşede onları izler. Küçük kızın babasının gözlerinin görmediğini, babası ve küçük kızın bir şeyler satmak için sokağa çıktığını gören Ali ve Zehra ayakkabıyı istemekten vazgeçip sessizce eve dönerler. Zehra bu olaydan sonra küçük kıza karşı daha şefkatli yaklaşır ve onunla arkadaşlık eder* (36.36-46.02). Bu sahnede Ali ve Zehra'nın başkalarının zor durumuna karşı kayıtsız kalmayıp merhamet duygusuyla hareket ettikleri görülmektedir.

4.1.1.6. Fedakârlık

Kendisine ait olandan vazgeçip karşılığında da herhangi bir şey beklemeden özverili davranmak olarak değerlendirilen fedakârlık (TDK, 2020), filmde de kendisine ait olan şeylerden vazgeçmek ve karşılık olarak da bir şey beklememek olarak tespit edilmiştir. Fedakârlık değerine ait bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Zehra abisi Ali'ye ayakkabısı olmadan okula gidemeyeceğini söyler. Ali ona önce terlikleriyle gitmesini söyler ancak Zehra terlikle okula gitmekten çekinir. Bunun üzerine babasına durumu söylemeyi isteyen Zehra'ya Ali, babasının bu yüzden onlara kızacağını ve parası olmadığından da yeni bir ayakkabı alamayacağını söyler. Zehra hem abisinin zor dorumda kalacağını hem de babasının yeni bir ayakkabı alacak parasının bulunmadığını düşünüp Ali'nin ayakkabısını ortaklaşa giymeyi kabul eder (13.13-16.06). Bu sahnede Ali ailesinin ekonomik durumunun farkında olan bir çocuk olarak bütçelerini zorlamak istemez. Ailesinin kendisine olan sevgisinden ötürü sahip olabileceği bir şeyi babasından talep etmez ve özverili davranır.

Zehra da aynı özveriyi gösterip kendi hakkından feragat eder. İki kardeşin gösterdiği davranışın fedakârlık değerine örnek oluşturduğu söylenebilir.

Fedakârlık değerine ilişkin Ali ve Zehra'nın sergilediği başka bir davranış da şu şekildedir: *Zehra okul sırasında sınıfına gitmek üzere beklerken ayakkabısının başka bir kız çocuğunun ayağında olduğunu görür. Kız çocuğunu evine kadar takip eden Zehra durumu Ali'ye anlatır. Ali ile birlikte ayakkabılarını sahiplenen küçük kızın evine gelirler. Kapıdan küçük kızın ve babasının çıktığını gören Ali ve Zehra bir köşede onları izlemektedir. Küçük kızın babasının gözlerinin görmediğini ve babası ve küçük kızın bir şeyler satmak için sokağa çıktığını gören Ali ve Zehra ayakkabıyı istemekten vazgeçip sessizce eve dönerler* (36.36-46.02). Ali ve Zehra kendi yaşamlarından daha zor koşullarda yaşan insanların varlığını görerek onlara acırlar ve kendilerinin ihtiyacı varken ayakkabıyı istemekten vazgeçerler. Filmin bu kısmında hakkından vazgeçmek olarak yorumlanan fedakârlık değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Fedakârlık değerinin vurgulandığı bir başka sahne de şöyledir: *Ali ve babası ek iş olarak bahçıvanlık yapmaya başlar. Şehir merkezinde birkaç iş yaptıktan sonra ellerine biraz para geçen baba oğul hayal kurarlar. Ekonomik olarak zorluk çeken baba, durumlarını düzeltince ailesi için küçük hediyeler almayı planladığını "Zehra için bir çift ayakkabı. Ve senin için." sözleriyle ifade eder. Ali, abi olarak kendisinden önce kardeşini düşünür ve "Zehra öncelikli onun ayakkabıya daha çok ihtiyacı var." der* (55.24-58.28). Ali özverili bir davranış sergileyip önceliği kardeşine verir. Ali'nin kendisinin de bir ayakkabıya ihtiyacı varken ayakkabının ilk önce Zehra için alınmasını istemesinin de fedakârlık değerine örnek oluşturduğu söylenebilir.

4.1.1.7. Saygı

Türk Dil Kurumuna göre saygı değeri; üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet etmek demektir. İkinci bir anlam olarak başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu olarak açıklanmaktadır (TDK, 2020). Saygı değeri filmde başkalarının hakkına karşı ölçülü davranmak anlamında görülmektedir. Filmde saygı değerinin bariz bir şekilde yer aldığı örnek bir cümle şu şekildedir: "*Birbirinizi iteklemeyin. Sportmenlikte önemli olan yarışı kazanmak değildir."* (1.02.54-1.03.03). Yarışma sırasında yarışmayı yönlendiren kişinin bu uyarıyı yapması başkalarına duyulan saygı olarak değerlendirilebilir.

4.1.1.8. Sabır, azim ve başarı

Filmde en çok vurgulanan değerlerden olan sabır; acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi ve dayanç anlamlarına gelmekle birlikte, olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden beklemek anlamına da gelmektedir (TDK, 2020). Filmde vurgulanan başka bir değer de azim değeridir. Azim, bir kimsenin bir işteki engelleri yenme istenci, istek ve kararı; engelleri yenmede kesin karar olarak nitelenmektedir (Püsküllüoğlu, 2003). Püsküllüoğlu (2003) başarıyı da üstesinden gelinen, başarılan iş. Bir işte elde edilen iyi, güzel, yararlı sonuç olarak tanımlamıştır. Zorluklara karşı koyarak hedeflenen şey doğrultusunda karalılıkla ilerlemek ve kararlılıkla ilerlemenin sonucunun da başarı olduğu sahne ve diyaloglarda görülmektedir. Azim ve sabır ve başarı değerlerine dair bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ali yarışmayı kazanmak için antrenmanlar yapıp çok çabalar. Koşu sırasında ayağına çelme takılıp düşürülmesine rağmen tekrar ayağa kalkar. Ayakkabıları yırtılmasına rağmen ayaklarının acısına aldırmaksızın yarışa devam eder. Gerilerde kaldığı zaman kız kardeşi Zehra'ya verdiği sözleri hatırlayıp daha hızlı koşar ve yarışmayı birinci olarak bitirir (1.13.09-2.00.27). Ali'nin karşılaştığı sıkıntılara rağmen kararlılık göstermesi ile azim; ayaklarının acımasına aldırmadan yarışa devam etmesi ile sabır değerine değinilmektedir. Azim ve sabır sonucunda hedefine ulaşması ile de başarı değerine değinildiği görülmektedir.

Yine Ali'nin azimli bir davranış sergilediğine ilişkin bir sahne de şöyledir: *Ali düzenlenecek olan yarışmaya katılmaya karar verir. Yarışmada birinci olacağından emindir. Yarışmada kazandığı ayakkabıyı da kardeşine hediye edecektir. Bunun için öğretmenine "Söz veriyorum yarışı kazanacağım efendim. Lütfen yarışmama izin verin, herkesi yenebilirim. Kazanma sözü veriyorum. Söz veriyorum birinci olacağım." ifadeleriyle söz veren Ali azim ve gayretle koştuğu yarışmada birinci olur. Ve verdiği sözü tutar* (1.08.20-2.00.27). Ali'nin verdiği sözü tutmak için kararlılık göstererek gayret etmesi ile azim değerine, yarışı birinci bitirmesi ile de başarı değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Sabır ve azim değerine ilişkin sergilenen başka bir davranış da şu şekildedir: *Ali ve Zehra'nın yoksulluğa ve fakirliğe rağmen bir öğrenci, bir evlat ve bir kardeş olarak yerine getirmeleri gereken görevleri kararlılıkla sürdürürler.* Filmde aile içindeki tüm bireylerin karşılaştıkları sıkıntılar karşısında şikâyet etmeksizin ellerinden geleni yaptıkları görülmektedir. Bu sahneler ile sabır ve azim değerlerine yer verildiği görülmektedir.

Ali'nin başarılı oluşuna dair örnek sahne şu şekildedir: *Ali yarışmada birinci olur. Öğretmeni ve müdürü onunla gurur duymaktadır. Ali'nin yarışma birincisi olarak fotoğrafı çekilecektir. Fotoğrafçı Ali'ye "Kaldır başını şampiyon!" şeklinde seslenir* (1.13.04-2.02.02). Ali çabalarının sonucunu almış ve verdiği sözü tutmuştur. Ali'nin bütün mücadelelerinin sonucunda yarışmayı birinci olarak tamamlaması sahnesi ile başarı değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.2. Siyah (black)

Tablo 3
Siyah (Black) Filminin Künyesi

Yönetmen	Sanjay Leela Bhansali
Senaryo	Rani Mukerji
Yapımcı	Sanjay Leela Bhansali, Anshuman Swami
Görüntü Yönetmeni	Ravi K. Chandran
Türü/ İMDb	Dram / 8.2
Yapım Yılı/ Yeri	2005 / Hindistan
Süre	123 dakika
Öne Çıkan Değerler	Sabır, Azim ve Başarı, Umut, Fedakârlık, Vefa
İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (7-8), Lise (9-10-11-12)

4.2.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

Girgin'in (2018) "Eğitim Filmleri" kitabında film ile ilgili bilgiler verilmiştir. 2005 yılında yapılan film dram türünün örnekleri arasındadır. Helen Keller'in yaşanmış olan öyküsünü anlatan "*The Story of My Life*" adlı otobiyografik kitabının uyarlamasıdır. Filmde gözleri

görmeyen ve kulakları duymayan bu sebeple de konuşamayan bir kızın (Michelle) ve onun hayatında yeni çığırlar açan idealist bir öğretmenin yaşam mücadelesini konu edinmektedir. Film mutlu bir aile tablosu çizen ve iki çocukları olan bir ailenin mutluluk tabloları ile başlamaktadır. Bu mutluluk tabloları büyük kızları Michelle'in duyma ve görme yetisini kaybettikleri zamana kadardır. Bundan sonra gözleri görmeyen ve kulakları duymayan bir kız çocuğunun karanlık içinde boğulmalarına şahit olacaklardır. Michelle filmin ilerleyen zamanlarında eğitimsiz ve kaba olarak gösterilir. Sebep olduğu kazalardan ve olaylardan usanan babası onu zihinsel engelli olan bireylerin eğitildiği bir okula göndermek ister. Annesinin bunu reddetmesi üzerine son çareleri olan özel bir öğretmenin tutulmasına karar verirler. Bu şekilde yaşayan çocukları eğitmekle ünlü olan Debraj Sahai evlerine gelir ve Michelle'in öğretmeni olmayı kabul eder. Biraz farklı bir karakteri olan Debraj'ın uyguladığı farklı öğretim teknikleri aile tarafından hoş görülmez ve onu eğitebileceğine inanmazlar. Ancak Debraj öğrencisinin tek başına hayatını sürdürebileceğine olan inancını hiç yitirmez. Ona işaret dilini öğretip bu şekilde iletişim kurmasını sağlar. Öyle ki Michelle yaşamının sosyal ve bilimsel alanında ilerleme kaydedip üniversiteye kayıt yaptırır. Normal yetilere sahip olan insanların belirli bir sürede tamamlayabildiği üniversiteyi Michelle, yıllar süren bir mücadelenin sonunda bitirir. Bu süreçte öğretmeni onun gözleri, kulakları ve dili olur. Üniversiteyi bitirmek için çabaladığı yıllarda öğretmen Debraj, Alzheimer hastası olur ve Michelle bu yola yalnız başına devam etmek zorunda kalır. Ancak öğretmeninin göstermiş olduğu çabayı boşa çıkarmamak adına yoluna kendisi devam eder ve uzun uğraşlar sonunda koyduğu hedefe ulaşarak mezun olur. Filmin sonunda öğretmenine diplomasıyla giden Michelle, ona kendisini hatırlatmak için uğraşır. Öğretmeni Debraj, Michelle'e ilk öğrettiği sözcük olan "su" ifadesini fısıldayarak hatırladığını gösterir. Filmde imkânsız olarak atfedilen şeyin sabır ve azim ile başarıldığı görülmektedir. Film toplum içinde bazı eksiklikleri sebebiyle ötelenmiş bireylerin sevgi, şefkat ve merhametle topluma kazandırılabileceğini göstermektedir. Ayrıca filmde kendisini eğitime adayan, güven veren ve fedakârlık yapan öğretmenlerin önemi vurgulanmış ve bu öğretmenlerin kendine güvenen öğrencilerle neler başarabileceği gözler önüne serilmiştir.

Filmde; azim, başarı, sevgi, şefkat, merhamet, umut, bilgi ve bilimsellik, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma bağımsızlık ve özgürlük değerlerinin evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan sevgi, yardımseverlik, bağımsızlık ve özgürlük değerlerinin de UNESCO değerler listesinde

bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan bazı evrensel değerlere (azim, başarı, sevgi, şefkat, merhamet, umut, bilgi ve bilimsellik, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, bağımsızlık ve özgürlük) ve UNESCO değer listesinde yer alan birtakım değerlere (sevgi, yardımseverlik, bağımsızlık ve özgürlük) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır, vefa ve fedakârlık değerlerine ait bulgulara da yer verilmiştir.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak sabır, azim ve başarı, umut, fedakârlık, vefa değerlerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

4.2.1.1. Sabır, azim ve başarı

Filmde yer verilen sabır değerinin karşılaşılan olumsuzlukların geçmesini bekleme ve dayanç anlamıyla vurgulandığı görülmektedir. Azim değeri ise karşılaşılan engellere rağmen yılmadan kararlı bir şekilde hedeflerine ulaşmaya çalışma anlamında tespit edilmiştir. Başarı değeri de sabır ve azim sonucunda gelen güzel bir sonucun ortaya çıkışını vurgulamaktadır. Azim, sabır ve başarı değerine dair bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

"*Benim adım Michelle MacNally. Shimla'da bulunan Anglo-Hint bir ailenin büyük çocuğuyum. Bu hikâye benim ve öğretmenim hakkındadır. Kusurlu bırakılan iki insana dair bir hikâye. Kaderle savaşan ve imkânsızı mümkün kılan. Bu karanlıkta 40 yıl yaşadım. Son sınavımı 4 yılda verdim. 12 yıl boyunca, her pazar bu kiliseye gittim. Ama o pazar özeldi. Tanrı'nın dualarıma yanıt vereceğini hissettim. Tek duam öğretmenimin bana geri dönmesiydi. Dualarımın Tanrı'ya ulaşması da uzun sürüyor kabul edilmesi de."* (00.57-02.16). Michelle için imkânsız olarak nitelenen bir yaşamın gösterilen çaba ve kararlılıkla mümkün olması azim değerinin vurgulandığını göstermektedir. Yine Michelle'in karanlık olarak nitelediği görme engeline yıllarca dayanç göstermesi ile de sabır değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca sınıfını geçmek için uzun bir süre mücadele etmesi ve yıllarca usanmadan başarıya ulaşmak için dua etmesiyle de azim değerinin öne çıktığı söylenebilir.

Azim değerinin vurgulandığı başka bir sahne de şu şekildedir: *Bay Sahai alzheimer hastası olur. Michelle dâhil herkesi ve her şeyi unutur. Michelle ona kabartma harflerle yazdığı kendi hayat hikâyesini bir şeyler hatırlayacağı umuduyla okutmak ister. Michelle öğretmeninin bir şeyler hatırlayabilmesi için çabalamaya devam eder. Doktor, Michelle'in annesine bu düşüncesinin imkânsız olduğunu söyleyince annesi doktora "İmkânsız, Bay Sahai'nin Michelle'e hiç öğretmediği bir sözcük ve Michelle imkânsız dediğinizi mümkün kılacak" şeklinde cevap verir* (05.54-07.30). Michelle'in öğretmenine bir şeyler hatırlatmak için sürekli hastaneye gitmesi ve ona bir şeyler hatırlatma konusunda kararlı davranması azim değerinin varlığını ortaya koymaktadır.

Bay Sahai'nin kararlılığına örnek oluşturabilecek bir sahne de şöyle gelişir: *Bayan Nair, Michelle ile ilgilenmesini isteyen mektubu Bay Sahai'ye getirir. Aralarında geçen konuşmanın ardından Bay Sahai onunla ilgileneceğini "Ona sözcüklerden bir kanat takacağım Bayan Nair. Ona uçmayı öğreteceğim" sözleriyle ifade eder* (11.58-15.00). Bay Sahai'nin Michelle'in eğitimini kabul etmesi ve bu eğitimde de kararlı olduğunu göstermesi azim değeri ile açıklanabilir.

Yine azim değerinin yer aldığı başka bir sahnede şu şekildedir: *Bay Sahai, Michelle ve ailesinin yemek yiyeceği sırada Michelle elleriyle tabaklardan yemek yemeye çalışır. Buna engel olmaya çalışan Bay Sahai ve Michelle arasında bir mücadele yaşanır. Bay Sahai sofra kurallarına uyarak yemek yemesi gerektiğini ve bunu öğrenmek zorunda olduğunu söyler. Aralarında yaşanan mücadelenin sonucunda Michelle masaya oturup kaşıkla yemek yemeyi öğrenmek zorunda kalır* (20.10-25.22). Bay Sahai'nin Michelle'e yemek yeme kurallarını öğretmek için kararlı olması ile azim değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Bay Sahai'nin azimli bir öğretmen olduğuna dair örnek bir sahne de şu şekildedir: *Michelle'in babası Bay Sahai'nin öğretim şeklini beğenmediği için ondan gitmesini ister. Öğretmen Sahai başladığı işi bitireceğini ve uzun bir yollarının bulunduğunu ifade eder. Sahai evden kovulmasına karşın kararlılıkla babanın karşısında durup bu işten vazgeçmeyeceğini belirtir* (25.55-27.34). Bay Sahai'nin Michelle'in babasına karşı gösterdiği tepkide de kararlı bir duruş sergilediği görülmektedir.

Michelle'in azimli bir davranış sergilediğine dair söylediği örnek cümle şu şekildedir: *"O gün karanlığa karşı ilk savaşını kazanmıştın. Ama bugün hiçbir şey hatırlamıyorsun. Artık ben senin karanlığınla savaşacağım. Bana öğrettiğin her şeyi sana öğreteceğim."* (54.10-54.35) şeklindeki düşüncesi Michelle'in öğretmenine bir şeyler hatırlatma konusunda kararlı bir davranış sergilediğini göstermektedir.

Bay Sahai'nin başarıya giden yolda Michelle'in azimli davranması gerektiğine dair öğütlerinin yer aldığı sahne şöyledir: *Michelle üniversitede sınavlardan sürekli kalmaktadır. Bu durumdan yorulan Michelle mücadeleyi bırakacağını söyleyince Bay Sahai "Başarısızlıktan kaçmayacaksın. Anlaşıldı mı? Kaçmayacaksın!" diyerek onu motive etmeye çalışır* (1.20.04-1.20.58). Bay Sahai'nin Michelle'in bu konuda mücadele etmesi gerektiğini söylemesiyle azim değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Michelle'in başarısını gösteren bir sahne de şu şekilde gelişir: *Michelle mülakatı geçmiş ve üniversiteye kabul edilmiştir. Bütün ailenin ve Bay Sahai'nin bir arada olduğu bir anda Michelle'in babası kızının başarısını "Dün yemek masasında oturamayan kız bugün üniversitede bir sandalye sahibi. İnanılmaz." şeklinde ifade eder* (1.03.12-1.03.40). Michelle'in üniversiteye girmesi ile başarı değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Michelle'in sabır ve azimle başarıya ulaştığını gösteren başka bir sahne de şu şekilde gelişir: *Michelle üniversiteden uzun yıllar sonra mezun olur ve mezuniyet töreni gerçekleşir. Burada söz alan enstitü müdürü "Bugün aramızda bir metanet ve güç örneği sergilemiş, imkânsız olan hiçbir şey olmadığını ispatlayan bir öğrenci var. Kendisi üniversitemizin gururudur. Bu ender görülen başarı üzerine bir şeyler söylemesini istiyorum. Bayanlar baylar karşınızda Michelle McNally." diyerek onu sahneye davet eder. Alkışlarla sahneye gelen Michelle düşüncelerini "Birçok kez denedikten sonra pek çok kereler düşmesine rağmen örümcek sonunda evine vardı. Karınca dağa tırmandı. Kaplumbağa çölü geçti ve bugün sonunda Michelle mezun oldu. Ama sizinle benim aramda bir fark var. Sizin 20 yılda yaptığınızı yapmak benim 40 yılımı aldı. Ama sonunda başardım. Küçükken hep diğer çocukların gerisinde kalırdım. Ailem hep benden utanırdı. Her yıl evi arayıp 'Anne, kaldım.'derdim. Ama bugün 'Anne, geçtim.'diyebildim. Ailemin benimle gurur duyduğumu biliyorum. Gururla dünyaya kızlarının olduğumu söylüyorlar." şeklinde belirtir* (1.46.34-1.48.45). İstediği hedefe ulaşmak için uzun bir mücadele verdiğini anlatan Michelle'in sabır ve azim değerine atıfta bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bu bekleyişin ardından hedefine ulaşmasının da başarı olduğu vurgulanmaktadır.

4.2.1.2. Vefa

Black filminde sevgiyi sürdürme adına gösterilen bağlılık anlamında kullanılan vefa değeri bir öğrencinin öğretmenine karşı gösterdiği bağlılığı vurgulamaktadır. Vefa değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

"O gün öğretmenim bana geri döndü. 12 yıl boyunca onu aradım. Her şeyi unutmuştu. Beni bile. Bu hikâyeyi onun için yazıyorum. Öğretmenime…" (05.05-05.26). Michelle'in öğretmenine

duyduğu sevgiden ötürü onunla bağını sürdürmek istemesi ve hayatını onun başarısını anlatmak için kaleme alması ile vefa değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Michelle'in vefalı bir öğrenci olduğunu gösteren örnek bir konuşma da şu şekildedir: *"O gün karanlığa karşı ilk savaşını kazanmıştın. Ama bugün hiçbir şey hatırlamıyorsun. Artık ben senin karanlığınla savaşacağım. Bana öğrettiğin her şeyi sana öğreteceğim."* (54.10-54.35). Michelle'in bu sözleri öğretmeninin kendisi için yaptığı şeyleri unutmadığını ve ona karşı bağlılığının devam ettiğini göstermektedir.

Yine vefa değerinin vurgulandığı örnek sahne ve konuşma şu şekildedir: *Michelle üniversiteden uzun bir mücadelenin sonunda mezun olmuştur ve mezuniyet törenindeki konuşmasında "Çocukken hep bir arayış içindeydim. Ama sonunda sadece karanlık buldum. Bir gün annem beni bilmediğim bir kucağa koydu. O herkesten farklıydı. O bir sihirbazdı. Yıllar boyunca beni karanlıktan ışığa sürükledi. Tanrı söz konusuysa hepimiz körüz. Ne duydunuz ne gördünüz. Ama ben Tanrı'ya dokundum, varlığını hissettim. Ona öğretmen diyorum. Benim için her şey siyahtı ama öğretmenim bana siyahın yeni anlamını öğretti. Siyah sadece karanlık ve boğulma değil; başarının rengi, bilginin rengi, mezuniyet cübbesinin rengi, bugün hepimizin paylaştığı renk. Ama sizinle benim aramda bir fark var. Bugün bu elbiseyi hepiniz mezuniyet kutlaması için giyiyorsunuz. Ama ben giymeyeceğim, çünkü beni siyah cübbeyle ilk gören kişinin öğretmenimin olmasını istiyorum." diyerek devam eder "Her mezuniyet gününde beni buraya getirirdi. Her yıl, şu kapının ardında dururduk ve her yıl elime şöyle yazardı: "Bir gün seni şu sahnede görmek istiyorum Michelle." Onun rüyasını gerçekleştirmek 40 yılımı aldı. Ve bugün hayatımda ilk kez görme duyumun eksikliğini hissediyorum. Çünkü öğretmenimin gururla şu kapıda durup rüyamızı gerçekleştirdiğimizi görmesini isterdim."* (1.48.50-1.50.44). Michelle mezuniyette giyeceği siyah cübbeyi öğretmenin yanında giymek ister; çünkü bu başarı ikisinin başarısıdır. Michelle, mezuniyet cübbesini öğretmeninin kendisi için yaptığı fedakârlıklara karşı bir hediye olarak görür.

4.2.1.3. Sevgi, şefkat ve merhamet

Filmde sevgi değeri bireylerin birbirlerine gösterdikleri ilgi, yakınlık ve Tanrı'ya olan sevgi anlamıyla vurgulanmaktadır. Şefkat değeri ise acıma duygusuyla yani merhamet değeriyle harmanlanarak gösterilen sevecenlik ve sevgiden kaynaklanan koruma içgüdüsü anlamında görülmektedir. Sevgi, şefkat ve merhamet değerine ait bazı örnek diyalog ve sahneler aşağıda verilmiştir:

Michelle'in babası kızını zihinsel engellilerin eğitim aldığı bir okula vermek ister ancak annesi buna müsaade etmez. Michelle'in annesinin bu tepkisine babası "Cathey onu en az senin kadar ben de seviyorum." diyerek karşılık verir (09.04-10.22). Michelle'in babasının kızını sevdiğini açık bir şekilde dile getirmesi sevgi değerinin varlığını göstermektedir. Annenin kızını başka bir yere göndermek istememesi ise onun koruma duygusuyla yani şefkatle hareket ettiğini göstermektedir.

Michelle'in annesinin, kızına olan şefkatini ve merhametini gösteren örnek sahne ve konuşma şu şekildedir: *Michelle'in annesi, kızının yaşadığı zor günlerinde yanında olarak her daim onu sevgiyle kucaklar. Bay Sahai'ye onu teslim ederken "Onu hiç yalnız bırakmadım. Lütfen ona iyi bakın ve ona sert davranmayın." şeklinde ricada bulunur* (32.49-33.40). Michelle'in annesinin bu isteği kızını korumak istemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bir annenin çocuğuna duyduğu sevgiyi ve şefkati anlatan örnek sahne ve konuşma şu şekildedir: *Michelle üniversite sınavlarından üst üste kalır ve başarısız olur. Annesiyle telefonda konuşan Michelle'i annesi gözyaşlarıyla dinler. Konuşmasının sonunda "Seni seviyorum bebeğim." diyerek telefonu kapatır* (1.14.41-1.16.27). Annenin Michelle'in üzüntüsüne acıma hissi ile karışık bir sevecenlikle ve sevgi sözcükleriyle yanıt vermesi ile sevgi ve şefkat değerlerinin vurgulandığı görülmektedir.

Michelle'in kız kardeşine duyduğu sevgi ve şefkati vurgulayan örnek sahne ve diyalog şu şekilde gelişir: *Sara'nın evleneceği haberi ile iki ailenin tanışması için bir yemek düzenlenir. Michelle kız kardeşinin artık kendileriyle yaşamayacağını bilip ona veda konuşması yapmak ister. Bunun için öğretmenine bir mektup yazdırır. Mektupta "Sekiz yaşındaydım. Yabani, sert ve hayata öfkeli. Hayatın güzel anılarını hiç yaşayamayacağımı hissediyordum. Sonra annem Sara'yı kucağıma verdi. Güzelliğine ve minik gözlerine dokundum ve sonra dünyayı Sara'nın gözlerinden göreceğimi anladım. Annem bütün gün gülümsemekten kendimi alamadığımı söylerdi. Mutluluğunu benimle paylaşırdı. Elimden tutup beni her yere götürürdü. Annem yokken beni beslerdi. Geceleri beni uyandırıp su isteyip istemediğimi sorardı. Sen sessiz parmaklarımın sesiydin. Düğün gününü iple çekiyorum. O gün güzelce giyineceğim ve nedimen olacağım. Sen yeni bir yaşama giderken arkandan ağlamayacağım." ifadeleri yer alır* (1.34.11-1.36.39). Michelle'in kız kardeşine olan sevgisini ifade etmek için bu mektubu yazdırdığı görülmektedir.

Merhamet değerinin vurgulandığı bir sahne şu şekilde gelişir: *Michelle yeni doğmuş Sara'yı kucağına alır ve ona zarar verir. Bu duruma çok öfkelenen babası Michelle'i hırpalamaya başlar. Buna engel olmaya çalışan annesi "Bu onun suçu değil. Onu anlamaya çalış. Acı çekiyor. Kendi karanlığında boğuluyor. Bebeğim acı çekiyor." diyerek kızını korumaya çalışır* (10.29-11.20).

Annesinin kızının durumuna üzülerek onu korumaya çalışması, ona acıması ile merhamet değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Merhametli bir davranışa örnek olabilecek başka bir sahne de şöyledir: *Bayan Nair, Bay Sahai'ye Michelle ile ilgilenmesi için "Shimla'da sekiz yaşında bir kız çocuğu. Adı Michelle. Görmüyor, duymuyor ve ailesi onu anlamıyor. Sen onların son umudusun Debraj. Yoksa onu akıl hastanesine verecekler." diyerek durumu anlatır* (13.23-14.00). Bu sahne ile Bayan Nair'in Michelle'in içinde bulunduğu durumdan üzüntü duyduğu, ona acıdığı ve onun için bir şeyler yapmaya çalıştığı görülmektedir.

Bay Sahai'nin engelli öğrencilerine karşı duyduğu merhameti de şu örnek diyalog açıklamaktadır: *"Hayır, gözlerim değil kalbim acıyor. Zalim sözcüklerinizi duymak acıtıyor. Bu okulda 30 yıl çalıştıktan sonra görülmeyen ve duyulmayan bir varlığım. Okulu son defa gördüğümde öğrencilerim yanlış yöne el sallıyorlardı. Yanlış yöne el sallıyorlardı Bayan Nair. Acıyor, acıyor."* (14.33-15.42). Bay Sahai'nin öğrencilerinin içinde bulundukları zor durumdan dolayı üzüntü duyduğu ve onlara acıdığı bu cümlelerinden görülmektedir.

4.2.1.4. Umut

Filmde umut değeri, insanların içinde bulundukları şartların zorluğuna rağmen ümitsiz olmayıp yapılabilecek bir şeylerin olduğunu ümit etmek anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Umut değeri ile ilgili örnek olay ve cümlelere aşağıda yer verilmiştir:

Bayan Nair, Bay Sahai'ye Michelle ile ilgilenmesi için "Shimla'da sekiz yaşında bir kız çocuğu. Adı Michelle görmüyor, duymuyor ve ailesi onu anlamıyor. Sen onların son umudusun Debraj. Yoksa onu akıl hastanesine verecekler." diyerek durumu anlatır (13.23-14.00). Bayan Nair'in Michelle'in eğitim alması ve engelini en aza indirilmiş bir şekilde hayatını devam ettirmesi konusunda ümitlidir. Bu konuşmayı Bay Sahai'ye yapmasıyla da umut değerine değinildiği görülmektedir.

Bay Sahai'nin Michelle ile ilgili umutlu olduğunu gösteren başka bir sahne ve konuşmada şöyledir: *Bayan Nair, Michelle ile ilgilenmesini isteyen mektubu Bay Sahai'ye getirir. Aralarında geçen konuşmanın ardından Bay Sahai, onunla ilgileneceğini "Ona sözcüklerden bir kanat takacağım Bayan Nair. Ona uçmayı öğreteceğim" sözleriyle ifade eder* (14.34-15.00). Bay Sahai'nin bu düşünceleriyle Michelle'in eğitim alabileceği konusunda umutlu olduğu görülmektedir.

Umut değerinin yer aldığı başka bir sahne şu şekilde gelişir: *Michelle'in babası Bay Sahai'nin öğretim şeklini beğenmediği için ondan gitmesini ister. Öğretmen Sahai, başladığı işi bitireceğini, uzun bir yollarının bulunduğunu ifade etmesine karşın yine de işi bırakması istenir. Bay Sahai Michelle'in annesini ikna edip eğitimine devam etmek ister. Bunun için ona "Ben sizin son umudunuzum. Bugün gidersem birkaç gün sonra Michelle akıl hastanesine gidecek."* (27.49-29.20). Bay Sahai'nin Michelle'i eğitebileceği konusunda ümitli olması ile umut değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Bay Sahai'nin umutlu olduğuna dair örnek sahne ve konuşma şu şekildedir: *Michelle'in annesi Bay Sahai'nin eğitim konusunda başarısız olacağını düşünmektedir. Bunun için bu eğitime son vermesini ister. Bu isteğe Bay Sahai "Bilgi bir anda gelebilir. Mumun yanmasına benzer. Mum yandığı anda bütün oda ışıkla dolar. İnanın bana mucizeler her an olabilir." şeklinde karşılık verir* (42.19-42.49). Bay Sahai'nin bu şekilde bir karşılık vermesi ile umutlu olduğu görülmektedir.

Michelle'in umut değerine dair sarf ettiği cümle şu şekildedir: *Üniversiteye kabul edilen Michelle "Benim için yeni kapılar açılmıştı, yeni arkadaşlar yeni düşünceler, yeni bir şiirsellik, dünyaya yeni bir bakış şekli." der* (1.09.48-1.09.59). Michelle'in bu düşüncesi ile geleceği konusunda umutlu olduğunu göstermektedir.

Michelle'in geleceğine dair umutlu olduğunu vurgulayan başka bir örnek sahne ve diyalog şu şekildedir: *Michelle ve Bay Sahai sınıfta ders dinlemektedir. Öğretmen derste bir şiir üzerinden konuşurken "Gördüğün şey düşlediğin şeydir." dizesini okur. Michelle şiire katılmadığını tepki göstererek "Düş gören gözler değildir, akıldır. Gözlerim görmüyor, yine de düşlüyorum. Düşümüz bir gün mezun olmam." sözleriyle bildirir* (1.09.58-1.10.34). Michelle'in şiire katılmadığını belirten sözleri ve mezun olacağını düşünmesi ile umut değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Umut değerinin yer aldığı başka bir cümlede şu ifadeler yer almaktadır: *Bay Sahai Michelle'in yanından ayrılırken ona bir mektup bırajır. Mektupta "Bastonunu unutmadığın gibi bir şeyi daha unutma. Karanlık umutsuzca seni yutmak istiyor ama ışığa doğru yürümelisin. Umutla dolu her adımın beni yaşatacak Michelle." şeklinde öğütler verir* (1.43.40-1.44.03). Michelle'in yaşamaya dair içinde tuttuğu umudun öğretmeninin de umudu olacağı vurgulanarak umut değerine değinildiği söylenebilir.

4.2.1.5. Güven ve özgüven

Güven değerinin Black filminde kuşku duymaksızın inanma, bağlanma duygusu ve birine duyulan itimat anlamlarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Özgüven değerinin de herhangi bir şeyi yapabilme konusunda kendine olan inancı vurguladığı görülmektedir. Güven ve özgüven değerine ait filmden alınan bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

"Sözcükleri tanıması gerek. Dokunduğu, yediği her şeyin bir adı bir anlamı var. Ona işaretler yoluyla konuşmayı öğreteceğim. Evinde güvende olduğu sürece bu mümkün değil. Bu yüzden evin bu bölümünü değiştirmek zorundayım. Her şey onun için yeni olmalı. Michelle bana güvenecek ve sadece benim sözümü dinleyecek. Zor olacak; ancak Michelle için bunu yapmamız gerekecek. Tek istediğim zaman ve güven. Maaş, ödenek hiçbir şey istemiyorum." (30.37-31.48). Bay Sahai, Michelle'in annesine karşı sarf ettiği bu sözler ile Michelle'in kendisine karşı bağlılık göstermesini beklemektedir. Ayrıca anneye de kendisine itimat etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Özgüven değerinin yer aldığı bir sahne de şu şekilde gelişir: *Bayan Nair, Michelle ile ilgilenmesini isteyen mektubu Bay Sahai'ye getirir. Aralarında geçen konuşmanın ardından Bay Sahai onunla ilgileneceğini "Ona sözcüklerden bir kanat takacağım Bayan Nair. Ona uçmayı öğreteceğim" sözleriyle ifade eder* (14.34-15.00). Bay Sahai'nin Michelle'e gerekli olan eğitimi verebileceğine dair inancı ile özgüven değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Yine Bay Sahi'nin özgüvenli bir kişi olduğunu vurgulayan bir sahne de şu şekildedir: *Michelle'in babasının onu kaybolduğunda bulmak için kullandığı çanı boynundan çıkaran Debraj onun bir hayvan olmadığını söyler. Babası onu bir insana dönüştürmesi için onu tuttuklarını söyleyince Bay Debraj babaya bu işi yapacağını "Bu parmaklar Bay NcNally körlerin gözüdür dilsizlerin sesidir, sağırların şiiridir. Kaldır kılıç olsun, yumruk yap güç olsun. Seni doyurabilir ya da tokatlayabilir. Sizi Tanrı'ya da götürebilir, kapıya da."* (18.58-19.48). Bay Sahai'nin Michelle'in babasına sarf ettiği bu sözler kendisinin iyi bir öğretmen olduğunu vurgulayarak kendine olan güvenini ve bu işte başarılı olabileceği inancını yansıtmaktadır.

Michelle'in üstlendiği bir işi yapabileceği konusundaki inancını vurgulayan örnek cümle şu şekildedir: *"O gün karanlığa karşı ilk savaşını kazanmıştın. Ama bugün hiçbir şey hatırlamıyorsun. Artık ben senin karanlığınla savaşacağım. Bana öğrettiğin her şeyi sana öğreteceğim. Su. Bana öğrettiğin ilk sözcük. Ondan sonra da her küçük detayı elime yazmıştın, senfonisini çalan bir orkestra şefi gibi."* (54.13-55.47) şeklindeki düşüncesi Michelle'in öğretmenine bir şeyler hatırlatma isteği ile özgüvenli bir davranış sergilediği görülmektedir.

4.2.1.6. Fedakârlık

Fedakârlık değerinin filmde özverili davranışta bulunup bunun karşılığında da herhangi bir şey beklememek anlamıyla vurgulandığı görülmektedir. Fedakârlık değerine ait bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Bay Sahai'nin fedakâr bir öğretmen olduğunu vurgulayan başka bir konuşma da şu şekildedir: *"Sözcükleri tanıması gerek. Dokunduğu, yediği her şeyin bir adı bir anlamı var. Ona işaretler yoluyla konuşmayı öğreteceğim. Evinde güvende olduğu sürece bu mümkün değil. Bu yüzden evin bu bölümünü değiştirmek zorundayım. Her şey onun için yeni olmalı. Michelle bana güvenecek ve sadece benim sözümü dinleyecek. Zor olacak ancak Michelle için bunu yapmamız gerekecek. Tek istediğim zaman ve güven. Maaş, ödenek hiçbir şey istemiyorum."* (30.37-31.48). Bay Sahai'nin yapacağı iş karşılığında maddi bir beklentisinin olmadığını ifade etmesi ile fedakârlık değerinin vurgulandığı söylenebilir.

Bay Sahai Michelle'in üniversiteye girmesini ve eğitim görmesini ister. Bunun için üniversite müdürü ile görüşüp Michelle ile onu tanıştırır. Üniversite müdürü Michelle'in normal bir eğitim alamayacağını söyler. Çünkü dersleri anlaması mümkün değildir. Bay Sahai bunun için kendisinin de derslere katılacağını ona kendisinin işaret yoluyla dersleri anlatacağını söyler. Michelle, üniversiteye kabul edilmesinin ardından sağlığı bozuluncaya dek dersleri ona işaret yoluyla anlatır (58.21-59.10). Bay Sahai'nin Michelle'in eğitimini tamamlaması için elinden gelenin fazlasını yapması ve bunun için de ondan herhangi bir şey talep etmemesi ile fedakârca bir davranış sergilediği görülmektedir.

Fedakârlık değerinin vurgulandığı başka bir sahnede Michelle'in sözleri şu şekildedir: *"Öğrenilecek çok şey, bunun için çok az zaman vardı. Ellerin yorulmadan 24 saat benimle konuşuyordun."* (1.09.08-1.09.19). Bay Sahai'nin öğrencisi Michelle için işaret diliyle ders anlatması ile özverili bir davranışta bulunduğu görülmektedir.

Yine Bay Sahai'nin fedakâr bir davranış sergilediğine dair örnek olabilecek bir konuşma da şöyledir: *"Çocukken hep bir arayış içindeydim. Ama sonunda sadece karanlık buldum. Bir gün annem beni bilmediğim bir kucağa koydu. O herkesten farklıydı. O bir sihirbazdı. Yıllar boyunca beni karanlıktan ışığa sürükledi."* (1.48.50-1.49.23). Michelle'in bu konuşmasında yıllarca herhangi bir talebi ve beklentisi olmaksızın kendisine öğretmenlik yapan Bay Sahai'nin fedakâr davranışının vurgulandığı görülmektedir.

4.2.1.7. Bilgi ve bilimsellik

Bilgi, TDK'de öğrenme, araştırma ve gözlem ile elde edilebilen gerçek veya insan akılının erişebileceği olgu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Bilimsellik ise erişilen bu bilgiler neticesinde bilimsel olma durumu olarak nitelenmektedir (TDK, 2020). Filmde bilgi ve bilimsellik değeri; bilgiye önem verme, bilgiyi kullanma ve bilgiden yararlanma şeklinde tespit edilmiştir. Bilgi ve bilimsellik değerine ait bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Michelle, üniversite başvurusu değerlendirilmek üzere mülakata alınır. Mülakat komisyonunda bulunanlardan birisi "Bilgi senin için ne ifade ediyor?" sorusunu yöneltir. Michelle "Bilgi her şeydir. Bilgi; ruh, cesaret, ışık ve sestir. Bilgi Tanrı'dır. Bilgi öğretmenimdir." şeklinde soruya yanıt verir. Michelle'in bu yanıtı ile bilgiye önem verdiği görülmektedir. Yine aynı komisyonda sorulan başka bir soru da şu şekildedir: "*Biz Hindistan'daysak Amerika ne tarafta olur?" sorusuna karşılık Michelle "Dünya yuvarlaktır. Yani Amerika her yerde olabilir." şeklinde cevap verir* (1.00.46-1.02.46). Michelle'in bu cevabı ile bilgi ve bilimsellik değerinin bilginin bilimsel olması ve bilgiyi kullanma anlamında ortaya çıktığı görülmektedir.

4.2.1.8. Yardımseverlik

Black filminde yardımseverlik değerinin iyilik yapma, dayanışma ve paylaşma, birbirinin ihtiyacını giderme, destek olma gibi durumlarla ortaya çıktığı görülmektedir. Yardımseverlik değerine ait filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Michelle'in öğretmeni Bay Sahai'ye yardım etmek istediğine dair örnek bir konuşması şu şekildedir: *"O gün karanlığıma karşı ilk savaşını kazanmıştın. Ama bugün hiçbir şey hatırlamıyorsun. Artık ben senin karanlığınla savaşacağım. Bana öğrettiğin her şeyi sana öğreteceğim. Su, bana öğrettiğin ilk sözcük. Ondan sonra da her küçük detayı elime yazmıştın senfonisini çalan bir orkestra şefi gibi."* (54.13-55.47). Michelle'in öğretmenine zor zamanında destek olmak istemesi ile ona yardım etmek istediği görülmektedir.

Bay Sahai, Michelle'in üniversitede okuması için üniversite müdürü ile konuşur. Üniversite müdürü bunu kabul etmede tereddüt edince "İyilik yapmak için elimize çok az fırsat geçer. Umarım, bu fırsatı kaçırmazsınız." şeklinde temennisini müdüre bildirir (58.17-59.43). Bay Sahai'nin bu sözleriyle birinin ihtiyacını giderme ve iyilikte bulunma anlamıyla yardımseverlik değerini vurguladığı görülmektedir.

Yardımlaşma değerine dair başka bir örnek sahne ve diyalog şu şekildedir: *Enstitü müdürü Bay Sahai'i yanına davet ederek "Bay Sahai, Michelle iki yıldır aynı sınıfta okuyor. Ben de ona yardım etmek için bir şeyler yapmayı düşündüm. Sanat, birinci sınıf, tamamen kabartma yazıyla. Bir keresinde iyilik yapmak için çok az fırsatımız olur demiştiniz." diyerek kabartma yazılı olan kitapları verir* (1.16.32-1.17.30). Bu sahnede enstitü müdürünün etrafında gelişen olaylara duyarsız kalmayarak elinden geldiğince ihtiyacı olan birisine yardım ettiği görülmektedir.

4.2.1.9. Bağımsızlık ve özgürlük

Bağımsızlık; bağımsız olma durumu veya niteliği, istiklal. Ekonomik ve ruhsal desteğe gereksinme duymak, ilgi görmek ve yön seçmek bakımından başkalarına bağlı olmama durumu olarak nitelenmektedir (TDK, 2020). Filmde özgürlük ve bağımsızlık değeri kimseye bağlı kalmadan hayatını sürdürebilme, kendi iradesinin sonucu olarak kararlar verebilme ve kendi kendini idare edebilme anlamlarıyla vurgulanmaktadır. Özgürlük ve bağımsızlık değerine ait filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Bayan Nair, Michelle ile ilgilenmesini isteyen mektubu Bay Sahai'ye getirir. Aralarında geçen konuşmanın ardından Bay Sahai onunla ilgileneceğini "Ona sözcüklerden bir kanat takacağım Bayan Nair. Ona uçmayı öğreteceğim" sözleriyle ifade eder (14.34-15.00). Bay Sahai'nin bu sözleri Michelle'in bağımsız olarak hareket etmesini istemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bağımsızlık değerinin vurgulandığı başka bir sahne de şu şekilde gelişir: *Üniversiteye kabul edilen Michelle, öğretmeninden hediye bekler. Öğretmeni Michelle'e hediye olarak bir baston verir. Michelle bu bastona bağlı olarak yaşamayacağını söyler ve bastonu atar. Öğretmeni bastonu yerden alıp "Bu seni bağımlı yapmayacak, seni bağımsızlaştıracak." diyerek eline verir* (1.03.11-1.05.17). Bay Sahai'nin Michelle'in kimseye bağlı kalmadan hayatı devam ettirebilmesini istemesi ile bağımsızlık değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Bağımsızlık değerinin vurgulandığı bir başka örnek sahne de şu şekildedir: *Michelle okuluna kayıt olur ve okula yakın yeni bir eve taşınırlar. Ev henüz Michelle'e yabancıdır. Etrafındaki eşyalara çarparak yere düşer. Sesleri duyan ailesi hemen Michelle'in yanına koşmak ister ancak Bay Sahai buna "Onu yalnız bırakın. Her düştüğünde daha yukarı kalkacaktır." diyerek onlara engel olur* (1.07.06-1.07.28). Bay Sahai'nin Michelle'in kendi kendisini idare etmeyi öğrenmesini istemesi ile bağımsızlık değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Bağımsızlık değerinin yer aldığı başka bir cümlede Bay Sahai *"Yalnız yürümeni istiyorum, yardım almadan." der* (1.07.29). Bay Sahai'nin Michelle'in yardım almadan hayatını devam ettirmesini istemesi ile bağımsızlık değeri vurgulanmaktadır.

4.3. Arkadaşımın evi nerede? (where ıs the friends home?)

Tablo 4

Arkadaşımın Evi Nerede?(Where Is the Friends Home?) Filminin Künyesi

Yönetmen	Abbas Kiyarüstemi
Senaryo	Abbas Kiyarüstemi
Yapımcı	Alireza Zarrin
Görüntü Yönetmeni	Farhad Saba
Türü/ İMDb	Dram / 8.1
Yapım Yılı/ Yeri	1987 / İran
Süre	83 dakika
Öne Çıkan Değerler	Sorumluluk, Arkadaşlık ve Dostluk
İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (5-6-7-8), Lise (9-10-11-12)

4.3.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

Abbas Kiyarüstemi'nin 1987 yılında İran yapımı filmidir. Küçük bir çocuğun komşu köyde oturan arkadaşının defterini vermek için mücadele edişini anlatır. Filmde anlatılan olay basit bir hikâye gibi görünmesine rağmen bireylere sorumluluklarını hatırlatmaktadır. Ayrıca film sadakat ve dürüstlüğün somut bir tablosunu çizmektedir. Vicdani yükümlülüklerinin küçük bir çocuk tarafından temsil edilmesi yetişkin bireylerin ders almasına öncülük etmektedir. Film, küçük bir köy okulunda bir öğretmenin, uğultulu bir

sınıfa girişiyle başlar. Öğrenciler kendi sıralarında oturmakta ve aralarında konuşmaktadırlar. Öğretmen, öğrencilerin bu durumuna sitem eder. Öğretmenin klasik bir eğitim anlayışını benimsediği davranışlarından görülmektedir. Ödev kontrolü yaptığı sırada Muhammet Rıza'nın ödevini defterine değil de kâğıda yazdığını görür ve bu durumun sebeplerini sorgulamaksızın öğrencisini azarlamaya başlar. Öğretmen yapılan bu davranışın disiplinsizlik olduğunu düşünür ve kendi otoritesini yegâne kabul edip öğrencilerinin içinde bulunduğu sosyal koşulları umursamaz. Öğretmen, Muhammed'in aynı davranışı tekrarlaması durumunda onu okuldan atacağını söyler. Filmin ilerleyen sahnesinde ana karakter olan Ahmet, Muhammed'in defterini yanlışlıkla çantasına koyar ve bunu evine geldiğinde fark eder. Defterin Muhammed'e ait olduğunu fark edince hemen defterini ona ulaştırmak ister. Ancak Muhammed başka bir köyde yaşamaktadır. Ahmet, Muhammed'e defterini geri veremezse Muhammed ödevini yapamayacak ve belki okuldan atılacaktır. Bu durumdan kurtulmak için çözümlerden birisi de Ahmet'in Muhammed'in ödevini yapmasıdır. Ancak erdemli davranışlara sahip olan Ahmet dürüstlükten yana davranması gerektiğinin ve arkadaşına karşı da sorumlu olduğunun farkındadır. Annesinden gitmek için sürekli izin istese de annesi Ahmet'in isteğini duymazdan gelir ve söylediğine itaat etmesini bekler. Annesinin onu ekmek almaya göndermesini fırsat olarak gören Ahmet arkadaşının defterini yanına alarak önce köyün yolunu tutar. Gittiği köyde kapı kapı arkadaşının evini arayan Ahmet herkese Muhammed'in evini sorar ama bilen çıkmaz. Ahmet, karşılaştığı problemlere rağmen arkadaşının evini aramakta ısrar eder ancak bulamaz. Havanın da kararması sebebiyle geri dönmek zorunda kalır. Bu durumda arkadaşının okuldan atılmasını engellemek için başka çözümler üretmek zorunda hisseder. Girgin (2018), "Eğitim Filmleri" kitabında film hakkında yorumlarda bulunur. "Arkadaşımın Evi Nerede?" filminin çocukların dünyasını aktardığını ve çocuklara bazı değer yargılarını kazandırmada yönlendirici bir araç olabileceğini belirtmektedir.

Filmde; doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk yardımseverlik, dostluk ve arkadaşlık, güven ve azim değerlerinin evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan birtakım evrensel değerlere (doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk yardımseverlik, dostluk ve arkadaşlık, güven ve azim) ve UNESCO değer listesinde yer alan bazı değerlere (dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak sorumluluk, arkadaşlık ve dostluk değerlerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

4.3.1.1. Doğruluk ve dürüstlük

Filminde doğruluk ve dürüstlük değerinin yalan söylemekten kaçınma, aldatmama, söz ve davranışların birbiriyle tutarlı olması şeklinde sahne ve diyaloglarda vurgulandığı görülmektedir. Bu değerlere ait örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Öğretmen, uğultulu sınıfta öğrencilerin yaptıkları ödevleri kontrol etmektedir. Muhammed bu süre içinde tedirgin bir bekleyiştedir. Çünkü öğretmenin verdiği ödevi defterine değil de kâğıda yapmak zorunda kalır. Öğretmeni Muhammed'e ödevini sorduğunda ilk başta sessiz kalır ancak sonra "Dün kuzenimin evindeydim ve defterimi orda unuttum, efendim." diyerek azarlanacağını bildiği halde gerçekleri söyler. Aynı sınıfta bulunan kuzeni de "Öğretmenim onun defteri bende." diyerek onun kuzeni olduğunu ve doğruyu söylediğini tasdikler (00.16-06.23). Öğretmenin onu azarlayacağını bildiği halde yalandan kaçınıp doğruyu söylemesi Muhammed'in dürüst bir çocuk olduğu görülmektedir.

Ahmet'in doğru sözlü ve dürüst bir tavır sergilemek için çabaladığına dair bir örnek de şu şekildedir: *Ahmet, sınıfta defterlerini toplarken kendi defteri olduğunu düşündüğü defteri çantasına koyar. Ancak defter Ahmet'in defteridir. Ahmet bu durumu ancak eve geldiğinde fark eder. Arkadaşının defterini yanlışlıkla aldığı için arkadaşı ödevini yine yapamayacak ve öğretmen tarafından cezalandırılacaktır. Ahmet arkadaşının ödevini kendisinin yapabilmesi için tüm imkânlarını kullanarak ona defterini ulaştırmak için çabalamıştır. Çaresiz kalıncaya kadar arkadaşının ödevini kendisi yapmayı düşünmemiştir.* Muhammed'in ödevini kendisi yapmaktan kaçınmış çünkü öğretmenini aldatmak istememiştir. Ahmet'in tüm imkânları kullanarak yalan söylemek zorunda kalmak istememesi ile onun dürüst bir çocuk olduğu görülmektedir.

4.3.1.2. Sorumluluk

Filmde sorumluluk değeri ile ilgi olarak geçen diyaloglarda kişinin kendisine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken vazifelerin ve mesuliyetlerinin olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca sorumluluk değeri kendi davranışlarının sonuçlarının

üstlenilmesi olarak da vurgulanmaktadır. Sorumluluk değeriyle ilgili örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Öğretmen, Muhammed'in defterini kuzeninin evinde unutması sebebiyle onlara sorumluluklarını "Size çok kez okuldan eve geldiğinizde önce ödevlerinizi yapıp sonra defterlerinizi çantanıza koymanızı söyledim. Sonra ne isterseniz onu yapabilirsiniz. Oyun oynayıp dışarı çıkabilirsiniz. Bir yere gittiğinizde de defterlerinizi unutmayın. Ödevlerinizi deftere yazmanızı istiyorsam bu size disiplin kazandırır ve daha önceki ödevlerinizle karşılaştırma yapabilmenizi sağlar." şeklinde hatırlatır (06.29-07.07). Ödev yapmanın ve ders materyallerini yanında bulundurmanın öğrencilerin yerine getirmesi gereken mesuliyetler arasında olduğunun vurgulanması ile sorumluluk değerine değinildiği görülmektedir.

Ahmet'in kendisine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken görevler olduğunu vurgulayan örnek şu şekildedir: *Ahmet eve geldiğinde arkadaşı onu oyun oynamak için çağırır ancak Ahmet öncelikle evdeki işlerde annesine yardım edecek ve ödevini yapacaktır. Bu sebeple arkadaşına "Olmaz, ödevim var." diyerek ödevini yapacağını söyler* (10.28-10.40). Ahmet'in öncelikle ailesine yardım edecek ve ödevini yapacak olması onun görev bilincine sahip olduğunu göstererek sorumluluk değerine vurgu yapılmaktadır.

Ahmet'in sorumluluk sahibi bir çocuk olduğunu gösteren başka bir örnek sahne de şu şekildedir: *Ahmet okulda kendi defterine çok benzediği için yanlışlıkla Muhammet'in defterini çantasına koyar. Ancak defteri geri vermesi gereklidir. Çünkü Muhammet ödevini yapmazsa ceza alacaktır. Bunu için annesine defteri geri vermek zorunda olduğunu söyler. Annesi Ahmet'i anlayamaz ve gitmesine karşı çıkar. Arkadaşını seven ve onun ceza almasını istemeyen Ahmet annesine defteri verme konusunda "Anne yanlışlıkla Muhammed Rıza'nın defterini aldım, gidip geri vermem lazım. Anne, Anne…" diyerek arkadaşının evine gitmek için izin almaya çalışır. Annesi onun bu isteğine "Ödevini yap ve gidip oyna." diye karşılık verince "Ben oynamak istemiyorum, defterini vermek istiyorum. Ödevini defterine yapması gerek." diyerek ısrarcı olur. Anne ve oğul arasında geçen bu konuşma bu şekilde devam eder. Ahmet'in bütün ısrarlarına rağmen annesi ona izin vermez* (13.28-20.44). Ahmet'in arkadaşına defterini vermeye çalışması üstüne düşen görevi yerine getirmeye çalıştığını göstermektedir. Ayrıca yaptığı bu hatadan dolayı durumu düzeltmeye çalışmasıyla da sorumluluk değerine vurgu yapıldığı söylenebilir.

Sorumluluk değerinin vurgulandığı başka bir sahne de şu şekildedir: *Ahmet annesinin ekmek aldırmak üzere dışarı yollamasını fırsat bilerek arkadaşının defterini de yanına alıp Muhammed Rıza'nın köyüne doğru yola koyulur. Köyde karşılaştığı her insana Muhammed'in evini sorar. Ancak Muhammed'in hakkında adı ve soyadından başka bir şey bilmez. Bu nedenle sokak sokak*

Muhammed Rıza'yı arar. Bir sınıf arkadaşıyla karşılaşan Ahmet, Muhammed Rıza'nın evini sorar ama ondan da net bir cevap alamaz. Ama bir tanıdığının evini tarif eder ve Ahmet'i oraya yönlendirir. Ahmet söylenen yönde hızla ilerler. Çünkü akşam olmadan defteri verip eve dönmesi gereklidir (21.30-24.26). Ahmet'in arkadaşının evini bulmak için uğraşması ona karşı kendisini sorumlu hissetmesinden ve hatasını düzeltmek istemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ahmet'in bunu bir an önce yapmak istemesi ile de ailesine karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklarının olduğu vurgulanmaktadır.

4.3.1.3. Yardımseverlik

Filmde yardımseverlik değerinin dayanışma, paylaşma, iyilikte bulunma ve birinin ihtiyacını giderme anlamlarıyla vurgulandığı tespit edilmiştir. Yardımseverlik değerine ait filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ahmet ve Muhammed, okuldan çıkarken arkadaşlarıyla şakalaşır. Birbirlerini yakalamaya çalışırlarken Muhammed çamur içindeki yola düşer. Ahmet arkadaşı Muhammed'i ayağa kaldırır ve onu çeşmenin başına götürür. Suyla pantolonundaki çamuru temizler ve arkadaşının dizinin yaralanıp yaralanmadığına bakar (08.09-09.32). Ahmet'in bu tavrı arkadaşıyla dayanışma içinde olduğunu göstermektedir. Ahmet'in düşen arkadaşını ayağa kaldırması ve pantolonu temizlemesi ile yardımsever bir çocuk olduğu görülmektedir.

Yine Ahmet'in yardımsever bir davranış sergilediğine ilişkin bir sahne de şu şekildedir: *Ahmet okuldan eve dönünce kardeşine bakmak ve ufak tefek işleri yapmak için annesine yardım etmektedir. Ekmek almak, kardeşini sallamak gibi işler yapmaktadır."* (09.43-21.32). Ahmet'in evde ailesiyle dayanışma içerisinde olması ile yardımsever bir tavır sergilediği görülmektedir.

Ahmet'in yardımsever davranışına örnek başka bir sahne de şöyledir: *Ahmet, Muhammed Rıza'yı aramak için geldiği köyde balkonunda çamaşır asan bir kadınla karşılaşır. Ahmet kadının çamaşırlarından birini aşağı düşürdüğünü görünce acelesi olmasına rağmen çamaşırı kadına verir* (25.44-26.33). Ahmet'in yardıma ihtiyacı olan birisine duyarsız kalmayıp ihtiyacını gidermesi ile yardımseverlik değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.3.1.4. Dostluk ve arkadaşlık

Dost olma durumu, dostça davranış (TDK, 2020) olarak nitelenmektedir. Arkadaş, yakın münasebet içinde bulunulan kimse, dost, iş ve fiil ortağı, refik, yaren olarak

tanımlanmaktadır (Doğan, 1996). Arkadaşlık ve dostluk değerleri filmde güvenilen ve sevilen bir arkadaşa karşı sevecen ve ilgili tavırlar sergilemek ve ona karşı sorumluluklarını yerine getirmek olarak bulgulanmıştır. Dostluk ve arkadaşlık değerine örnek oluşturabilecek sahne ve diyaloglara aşağıda yer verilmiştir:

Ahmet ve Muhammed okuldan çıkarken arkadaşlarıyla şakalaşır. Birbirlerini yakalamaya çalışırlarken Muhammed çamur içindeki yola düşer. Ahmet arkadaşı Muhammed'i ayağa kaldırır ve onu çeşmenin başına götürür. Suyla pantolonundaki çamuru temizler ve dizinin yaralanıp yaralanmadığına bakar (08.09-09.32). Ahmet arkadaşı Muhammed'i yerden kaldırarak onun yanında olduğunu hissettirmektedir. Ahmet' in arkadaşı Muhammed'e yardımcı olması dostluk ve arkadaşlıklarının gereği olarak gösterdiği ilgiden kaynaklandığı görülmektedir.

Ahmet'in arkadaşına gösterdiği ilginin vurgulandığı örnek bir sahne de şu şekildedir: *Ahmet okulda kendi defterine çok benzediği için yanlışlıkla Muhammet'in defterini çantasına koyar. Ancak defteri geri vermesi gereklidir. Çünkü Muhammet ödevini yapmazsa ceza alacaktır. Bunu için annesine defteri geri vermek zorunda olduğunu söyler. Annesi Ahmet'i anlayamaz ve gitmesine karşı çıkar. Arkadaşının ceza almasını istemeyen Ahmet annesine defteri verme konusunda "Anne yanlışlıkla Muhammed Rıza'nın defterini aldım, gidip geri vermem lazım. Anne, Anne…" diyerek arkadaşının evine gitmek için izin almaya çalışır. Annesi onun bu isteğine "Ödevini yap ve gidip oyna." diye karşılık verince "Ben oynamak istemiyorum, defterini vermek istiyorum. Ödevini defterine yapması gerek." diyerek ısrarcı olur. Anne ve oğul arasında geçen bu konuşma bu şekilde devam eder. Ahmet'in bütün ısrarlarına rağmen annesi ona izin vermez. Ahmet annesinin ekmek aldırmak üzere dışarı yollamasını fırsat bilerek arkadaşının defterini de yanına alıp Muhammed Rıza'nın köyüne doğru yola koyulur* (13.28-24.26). Ahmet arkadaşının ceza almasını ve üzülmesini istemediği için ona karşı arkadaşlık görevini yerine getirmeye çalışmaktadır. Ahmet'in arkadaşı için çaba göstermesi ile dostluk ve arkadaşlık değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Ahmet'in arkadaşı Muhammed'i düşündüğünü gösteren bir örnek de şöyledir: *Ahmet arkadaşının evini bulamayıp çaresizce eve döner ve onun kendi hatasından dolayı ceza almaması için bir çözüm bulmaya çalışır. Arkadaşının durumu için endişelenen Ahmet, onun ödevini de kendisi yapmaya karar verir. Okula geldiğinde öğretmenin ödevleri kontrol ettiğini görür ve Muhammed Rıza'ya affedilmeyi bekleyen gözlerle bakarak "Senin için ödevini ben yaptım." der. Böylece Muhammed Rıza ceza almaktan kurtulur* (26.36-1.14.50). Ahmet'in arkadaşına defterini ulaştıramadığı için onun ödevini de yapması kendisini ona karşı sorumlu hissetmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

4.3.1.5. Güven

"Arkadaşımın Evi Nerede?" filminde güven değerinin başkalarına ait olan eşyaların gözetilmesi ve emanetin yerine ulaştırılması anlamıyla kullanıldığı görülmektedir. Güven değerine örnek oluşturabilecek sahne ve diyaloglara aşağıda yer verilmiştir:

Ahmet köye tekrar döndüğünde dedesinin yanında muhabbet eden, demir kapılar yapan bir kişiyle karşılaşır. Adam Ahmet'in elinde gördüğü defterden "Hey bana bir parça kâğıt ver!" diyerek bir yaprak kâğıt ister. Ahmet adama "Benim değil, Muhammed Rıza'nın." şeklinde cevap verir. Adam "Fark etmez sadece bir yaprak lazım." diyerek ısrarcı olur. Ahmet adamın bu ısrarcı tavrı karşısında defterin kendisine ait olmadığını "Ama bu defter Muhammed Rıza'nın ve ona geri vermem gerek." sözleriyle belirtir. Adam giderek inatçı bir tavırla "Hadi evlat inatçı olma, bir yaprak sadece." diyerek defteri elinden almaya çalışır. Ahmet onun kendisine ait olmadığını bu sebeple de ona kâğıt veremeyeceğini söyleyerek oradan uzaklaşır (44.24-45.31). Ahmet'in kendisine ait olmayan defterden bir yaprak kâğıt bile vermek istememesi ve onu arkadaşına ulaştırmaya çalışması ile onun güvenilir bir çocuk olduğu görülmektedir.

4.3.1.6. Azim

Azim değeri filmde karşılaşılan zorluklardaki engelleri aşma isteği ve zorluklara karşı durmadaki karalılık anlamıyla vurgulanmaktadır. Azim değerine örnek oluşturabilecek sahne ve diyaloglara aşağıda yer verilmiştir:

Ahmet, Muhammed Rıza'ya ulaşmak için her türlü yolu dener. Kapı kapı dolaşır, gördüğü kişilere arkadaşını tanıyıp tanımadıklarını sorar ve sokaklarda Muhammed Rıza'yı arar. Ahmet, Muhammed'in iş için babasıyla kendi köyüne gittiklerini öğrenir ve tekrar koşarak köyüne ulaşır. Burada onları bulamayınca yine Muhammed Rıza'nın köyüne dönerek aramaya devam eder. Gece geç saatlere kadar arkadaşına defterini vermek için onun evini arar. Ahmet'in arkadaşına defterini ulaştırmak için karşılaştığı engelleri aşmadaki kararlılığı ile azim değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.4. Umudunu kaybetme (the pursuıt of happyness)

Tablo 5

Umudunu Kaybetme (The Pursuıt Of Happyness) Filminin Künyesi

Yönetmen	Gabriele Muccino
Senaryo	Steven Conrad
Yapımcı	Todd Black, Jason Blumenthal, James Lassiter, Will Smith, Steve Tisch
Görüntü Yönetmeni	Phedon Papamichael
Türü/ İMDb	Dram, Biyoğrafi / 8.0
Yapım Yılı/ Yeri	2006 / Amerika Birleşik Devletleri
Süre	117 Dakika
Öne Çıkan Değerler	Sabır, Azim ve Başarı, Güven ve Özgüven
İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (7-8), Lise (9-10-11-12)

4.4.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

Bir kitaptan sinemaya uyarlanan "Umudunu Kaybetme" filminde Chris Gardner, San Francisco'da karısı ve oğlu ile birlikte yaşamaktadır. Chris Gardner, 1981 yılında kemik tarayıcı ürünlerinin satışını yaparak hayatını devam ettirir. Bu ürünlerin satışında başarı sağlayamayınca karısı Linda tarafından terk edilir ve oğlu ile yalnız kalır. Yeni iş bulmak için farklı alanlarda işleri denemeye başlar. Gardner, Dean Witter'dan bir yöneticiyle tanışır, yaptığı rubik küpü ile yöneticinin dikkatini çekmeyi başarır. Tanıştığı kişi sayesinde yeni bir iş imkânı bulur ve stajyer olarak işe başlar. Ücret almasa da bu işi öğrendiğinde yeni bir gelecek ve iyi bir iş imkânı elde edeceğini düşünür. Chris ve oğlu maddi bir geliri olmadığı için ev sahibi tarafından oturdukları evden çıkartılırlar. Bu nedenle geceleri kimsesizler evi, otobüs, otobüs durağı gibi kalabilecekleri her yerde

kalırlar. Chris, karşılaştığı sıkıntılar karşısında iyice bunalır; ancak oğlunun kendisine duyduğu güveni boşa çıkarmamak için önüne çıkan engelleri aşmaya kararlıdır. Birçok sıkıntıyla karşılaşan Chris, uzun uğraşlar sonucu stajyer olarak çalışmaya başladığı şirkette sürekli çalışan olarak işe alınır. Ve ilerde kendi şirketini kurup başarılı bir iş insanı olur. Film baştan sona bir hayat mücadelesini anlatırken bu mücadele sırasında gösterilen sabır, azim, başarı, yardımseverlik, dürüstlük gibi değerlerin de işlenildiği görülmektedir. Ayrıca bu değerlerin önemini aktarmak adına zıtlıklarla desteklenmeye çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Chris'e borcu olan arkadaşı ona taşınma konusunda yardım ettiği gerekçesi ile ona borcunu ödediğini söyler. Dumlu Sağır (2013), filmde bazı insani değerlerin önemini yitirdiğini ve buna kanıt olabilecek nitelikte bir durumun izleyiciye sunulduğunu bildirir. Ayrıca içinde bulunulan toplumun karşılıksız yardım etme duygusundan yoksunlaştığının aktarılmaya çalışıldığını belirtir. Filmde hayatta kalma mücadelesi veren Chris Gardner'ın minik oğlunu özverili bir şekilde büyüttüğü gösterilerek "babalık" duygusunun izleyiciye aktarıldığını bildirir.

Filmde; azim, başarı, güven ve özgüven, mutluluk, sorumluluk, doğruluk ve dürüstlük, sevgi, merhamet ve yardımseverlik, dayanışma ve paylaşmanın evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan mutluluk, sorumluluk, dürüstlük, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan bazı evrensel değerlere (azim, başarı, güven ve özgüven, mutluluk, sorumluluk, doğruluk ve dürüstlük, sevgi, merhamet ve yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma) ve UNESCO değer listesinde yer alan birtakım değerlere (mutluluk, sorumluluk, dürüstlük, sevgi ve yardımseverlik) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır değerine ait bulgulara da yer verilmiştir.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak sabır, azim ve başarı, güven ve özgüven değerlerinin öne plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

1.4.1.1. Sabır, azim ve başarı

Filmde sabır değeri, karşılaşılan zorluklara karşı dayanma gücü ile hareket etme ve zor günlerin geçmesini sitem etmeksizin bekleme şeklinde yansıtılmaktadır. Kararlı bir duruş sergilenmek suretiyle zorlukların üstesinden gelinebileceği inancı ile de azim değerinin vurgulandığı görülmektedir. Filmde başarı değerinin de sabır ve azim sonucu elde edilmiş güzel bir sonuç olarak vurgulandığı görülmektedir. Sabır ve azim değerine dair bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Filmin başında Christopher kendine bir söz verir. Bu söz doğrultusunda ilerleyeceğini "Adım Christopher Gardner. Babamla ilk olarak 28 yaşımdayken tanıştım ve bu yüzden büyürken karar verdim. Çocuğum olduğu zaman benim çocuklarım babalarının kim olduğunu bilerek büyüyecekti." sözleriyle ifade eder (04.22-05.00). Babasıyla ileri bir yaşta tanışan Chris bu durumu bir eksiklik olarak görür. Kendi çocuklarının da bu eksikliği hissetmemesi için kendi kendine bir söz verir. Verilen bu söz Chris'in ilerde babalık görevini en iyi şekilde yerine getirme konusundaki inancını ve kararlılığını göstererek azim değerine vurgu yapılmaktadır.

Azim ve sabır değerini vurgulayan başka bir örneği de şu sahnede görebiliriz: *Maddi sıkıntılardan dolayı Christopher ve eşi tartışmaya başlarlar. Çünkü Christopher elinde bulunan tarayıcıları satamamakta ve evin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bu durumun geçeceğine olan inancını eşine "Sakin ol. Bu işi de atlatacağız. Her şey yoluna girecek." sözleriyle ifade eder* (23.17-23.59). Christopher'ın içerisinde bulunduğu zor zamanların geçeceğine dair inancı azim değerine örnek oluştururken bu zamanların geçmesini beklemesi de sabır değerine örnek oluşturmaktadır.

Azim değerinin yer aldığı başka örnek sahne de şu şekilde gelişir: *Christopher, tarayıcıları satamadığı için ekonomik olarak zor bir duruma girer. Ailesinin geçimini sağlamak için başka bir iş aramaya başlar. Bir şirkette pazarlama elemanı alınacağını öğrenir ve bu işi almak için her gün işverenle görüşmek üzere şirkete gelir. Ancak bir türlü işverenle görüşemez. Uzun bir bekleyişten sora iş görüşmesi için karşılarına çıkar. Yöneticiye Chris'in bu tavrı söylenince "Senin kararlı birisi olduğun söylendi." der. Bu durumun uzun bir süredir devam ettiğini gören komisyondan bir kişi "Elinde 20 kg bir makine ile bir aydan fazladır binanın önüne bekliyor." şeklindeki ifadesiyle durumu destekler* (44.04-44.10). Filmin bu sahnesinde Chris'in bu işi alma konusunda kararlı bir duruş sergilemesi ile azim değerine atıfta bulunulduğunu görülmektedir.

Yine Christopher'ın kararlı bir duruş sergilediğine dair örnek bir sahnede oğluna şu nasihatleri vermektedir: *"Birinin sana bir şey yapamazsın demesine izin verme. Hatta benim bile. Bir hayalin varsa onu koruman gerek. İnsanlar bir şeyi yapamazlar ve senin de yapamayacağını*

söylerler. Bir şey yapmak istiyorsan onu al." (54.58.-55.42). Christopher'ın oğluna yapabileceği şeyler için kararlı bir duruş sergileyerek inancını kaybetmemesi gerektiğini söylemesi ile azim değerine değinildiği görülmektedir.

Sabır ve azim değerinin yer aldığı başka bir sahne de şu şekilde gelişir: *Christopher, ilk iş gününde bir kaza geçirir ve ayakkabısı etrafa fırlayıp kaybolur. Ayakkabısını bulamayan Christopher, işini kaybetmemek için ayakkabısız bir şekilde iş yerine döner ve tüm günü ayakkabısız geçirir* (1.00.00-1.44.01). Zor bir süreçten geçerek elde ettiği bu işi kaybetmek istemeyen Christopher'ın işine zamanında yetişmek için çaba sarf etmesi ve karşılaştığı zorluklarla mücadele etmesi ile sabır ve azim değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Christopher'ın sabırlı ve kararlı bir şekilde hareket ettiğini gösteren başka bir örnek de şu şekildedir: *İş başvurusu kabul edilen Christopher ve diğer stajyerler altı ay gibi bir süre boyunca stajyer olarak çalışacak ve sonunda deneyimlerine ve performanslarına göre birisi işe alınacaktı. Bu süre içerisinde maaş alamayacaklardı. Christopher, kendisinin ve oğlunun ihtiyaçlarını karşılamak için bu işi almalıydı. Bu nedenle çeşitli kimselerle görüşmeler yaptı ve daha iyisi için çabaladı. Sağladığı birikimi tükenmişti. Verdiği borçları alamamıştı ayrıca faturaları da ödemesi gerekiyordu. Kaldığı otelin de parasını ödeyemediği için otelden de atılmıştı. Kalacak yeri kalmayan Christopher ve oğlu tuvalette, istasyonda, otobüste, bakım evlerinde yaşamını devam ettirmeye çalıştı.* Christopher'ın başladığı işte belli bir süre ücret almadan çalışmayı kabul etmesi, kötü günlerin geçmesini sükûnetle beklemek şeklinde ifade ettiğimiz sabır değerine örnek teşkil etmektedir. Yine kirasını ödeyemediği için evinden atılması ve bu sebeple oğlu ile birlikte sokaklarda yaşamını devam ettirmeye çalışması, borçlarını ödeyememesi, verdiği borçlarını alamaması ve tüm bunların geçmesi için mücadele etmesi de sabır değerinin vurgulandığını göstermektedir. Şirkette işe girmek için mücadele etmesi ve elinden gelen her şeyi yapması ile de azim değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Başarı değerine dair örnek bir sahne şu şekildedir: *Park cezalarını ödeyemeyen Christopher evini boyadığı sırada tutuklanıp götürülür. Üstü başı boya içinde olan Christopher'ın bir sonraki gün iş görüşmesi vardır ancak ödemeyi yapamadığı için geceyi nezarethanede geçirir. İş görüşmesine ise üstü başı berbat bir halde gitmek zorunda kalır. İş görüşmesinde başına neler geldiğini anlatır. Onun konuşmasında ve dürüstlüğünden etkilenen işveren onu işe alır. Buna şahit olan müdür "Christopher! Böyle giyinerek nasıl yaptın bilmiyorum ama herkesi etkiledin." diyerek onun başarılı olmasını hayret ile karşılar* (38.34-45.59). Filmin bu sahnesinde Christopher'ın davranışlarından etkilenen işverenin onu işe alması Christopher açısından bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

Başarının konu edildiği sahnelerden birisi de şu şekildedir: *Christopher, stajyerlik sürecini bitirir. Gösterdiği performansla şirkette çalışmasına müsaade edilen Christopher, artık emeklerinin karşılığını alır. Şirket sahibi Christopher'a işe alınma haberini "Giydiğin gömleği yarın da giysen güzel olacak. Çünkü yarın senin ilk iş günün. Eğer burada çalışmak istersen. Aramıza hoş geldin." sözleriyle verir. Christopher bu güzel haberi gözyaşlarıyla karşılar* (1.49.17-1.50.48). Bu sahnede verilen bir mücadelenin güzel bir şekilde sonuçlanması olarak ifade edilen başarı değerinin söz konusu olduğu görülmektedir.

Yine filmin sonunda başarı değerini bariz bir şekilde ortaya koyan cümle de şu şekildedir: "*Dean Witter'da kariyerinde yükselen Christopher Gardner, kendi yatırım şirketini kurdu."* (1.52.25-1.52.32).

Başarı değeri yine filmin son cümlelerinde şu şekilde vurgulanmaktadır: "2006 *yılında Christopher Gardner, yatırım şirketindeki küçük bir hisseyi multi milyar dolara sattı."* (1.53.24-1.53.34). Bu iki örnek cümlede de görüldüğü gibi stajyer bir çalışan olarak işe başlayan Christopher'ın kariyerini üst noktalara taşıyarak kendi şirketini kurması başarı değerinin varlığını ortaya koymaktadır.

4.4.1.2. Güven ve özgüven

Filmde güven değerinin yapılacak olan bir şeye korkusuzca yaklaşma, bağlanma duygusu ve itimat anlamlarıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Özgüven değerinin ise herhangi bir şeyi yapabilme konusunda kendine duyulan inanç anlamında yer aldığı görülmektedir. Güven değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Christopher boyalı gömlekle mülakata gelince şirket sahibi bu durumu yadırgadığını "Christopher! Sen ne dersin? Eğer bir adam görüşmeye gömleksiz gelseydi ve onu işe alsaydım sen ne derdin?" sözleriyle belli eder. Bunun üzerine Christopher "Herhalde pantolonu çok iyi derdim." sözleriyle işverenin kararına itimat edeceğini bildirir (42.28-45.46). Geçen bu sahnede Christopher'ın verilen karar konusunda işverene güvendiği yansıtılmaktadır.

Christopher'ın güvenilir bir kimse olduğunu gösteren bir sahne de şu şekildedir: *Christopher ve eşi arasında maddi kaygılar sebebiyle şiddetli geçimsizlikler yaşanıyordu. Bu sebeple Christopher'ın eşi ayrılma kararı aldı ve evi terk etti. Küçük Christopher, babasıyla birlikte yaşayacaktı. Çünkü babası ona çok iyi bakardı. Christopher'ın eşi "Onu sevdiğimi söyle olur mu? Ona çok iyi bakacağını biliyorum Christopher. Bunu biliyorum." şeklinde veda eder* (50.40-51.22). Christopher'ın eşinin bu ifadesinden Christopher'ın itimat edilen bir kimse olduğu görülmektedir.

Christopher'ın oğlunun ona güvendiğini gösteren bir örnek de şöyledir: *Christopher ve oğlu ev sahibi tarafından evden atılınca bir otele yerleşmek zorunda kalırlar. Küçük Christopher "Baba neden bir otele taşındık." diye sorunca Christopher "Çünkü daha iyi bir işim olacak. Sana söyledim bana güvenmelisin." şeklinde cevap verir. Küçük Christopher, babasına güvendiğini "Sana güveniyorum baba." sözleriyle ifade eder* (55.50-56.02). Küçük Christopher'ın babasına olan itimadı ile güven değerine atıfta bulunulduğu görülmektedir.

Christopher'ın bir işi yapabileceği konusundaki kendine olan inancını vurgulayan örnek şu şekilde gelişir: *"Christopher Gardner iş başvurusunda bulunmak için gittiği sırada şirket yöneticisi ile karşılaşır ve işi almak için onu ikna etmeye çalışır. Şirket yöneticisi dikkatini bir türlü Christopher'a veremez çünkü bir tür rubik küpüyle uğraşmaktadır. Bu sırada Christopher bu küpü yapabileceğini söyler. Adam bunun imkânsız olduğunu söylese de Christopher "Hayır, ben yapabilirim. Yapabileceğime eminim. Bence basit. Verir misiniz? Deneyeyim. Vay canına çok karıştırmışsınız. Daha çok döngüler üstünde çalışıyor gibi görünüyor. Yani merkezdeki parçalar hiç oynamıyor. Ortada sarı varsa burası sarı tarafın; kırmızıysa kırmızı tarafın oluyor." şeklinde kendinden emin cevap verir* (24.22-27.34). Christopher'ın rubik küpünü aynı renklerle ayarlamayı başarabileceğine olan inancı özgüven değeri olarak değerlendirilebilir.

Özgüven değerini vurgulayan başka örnek bir sahne de şu şekildedir: *Christopher ve işverenin arasında geçen konuşmada işveren "Zeki olduğunu söylediler." şeklinde onaylayan bir soru yöneltir. Yöneticinin bu sorusuna Christopher "Öyle olduğumu düşünmek istiyorum." şeklinde onaylayan bir cevap verir* (43.12-44.10). Christopher'ın kendisinin zeki olduğunu düşünmesi ile özgüven değerinin vurgulandığı söylenebilir.

Christopher'ın kendine olan güvenini ortaya koyan bir konuşma da şu şekildedir: *İş görüşmesine giden Christopher "Ben şöyle bir insanım. Bir soru sorarsanız cevabını bilmiyorsam size bilmiyorum derim. Ve şundan emin olun cevabı nasıl bulacağımı bilirim ve sonunda da o cevabı bulurum."* (44.55-45.16). Christopher'ın bir işi yapma konusunda kendine olan güvenini bu sözleriyle ortaya koyduğu görülmektedir.

4.4.1.3. Mutluluk

Genel anlamda mutluluk, bütün bireylerin yaşamları boyunca içinde olmak istedikleri ve ulaşmak için çaba gösterdikleri, maddi ve manevi açıdan kendilerinde meydana gelen doyuma bağlı olarak hoşnutluk yaratan, insan ilişkilerini belirleyen biyolojik ve psikolojik bir durum olarak belirtilir (Aluş ve Selçukkaya, 2015). Mutluluk, kişinin kendini koşulsuz bir şekilde iyi hissetme hali olarak da tanımlanmaktadır. Umudunu Kaybetme adlı filmde

içinde bulunulan durumdan dolayı hoşnutluk, isteklere ulaşma sonucunda duyulan kıvanç, sevinç anlamıyla yer aldığı görülmektedir. Mutluluk değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda belirtilmiştir:

Mutluluk değerini açık bir şekilde vurgulayan bir sahnede Küçük Christopher ve babası arasında geçen konuşma şu şekildedir: *Christopher, eşi ve oğlu evden ayrılınca oğlunu bulmak için yuvaya gider ve oğlunu yuvadan alır. Christopher oğlunu almaya geldiği sırada ona"Mutlu musun?" diye sorar. Oğlu "Evet" cevabını verince "Çok güzel ben de mutluyum. O halde ikimiz de mutluysak bu iyi bir şeydir." şeklinde karşılık verir* (35.50-36.35). Christopher ve oğlunun birlikte olmaktan memnun olduğunu ifade etmesi ile içinde bulundukları durum karşısında hoşnut oldukları görülmektedir.

Ayrıca filmde genel manada Christopher'ın karşılaştığı her bir zorluğun üstesinden gelmesi ve başarıya ulaşması ile kendini iyi hissettiği görülmektedir. Filmde başarının getirdiği mutluluk da vurgulanmaktadır. Bununla ilgili bir örnek şu şekildedir: *Christopher, stajyerlik sürecini bitirir. Gösterdiği performansla şirkette çalışmasına müsaade edilen Christopher, artık emeklerinin karşılığını alır. Şirket sahibi Christopher'a işe alınma haberini verince Christopher bu haberi gözlerinden yaşlar akarak karşılar* (1.49.17-1.51.45).

Mutluluk değerinin varlığının açık bir şekilde görüldüğü örnek cümle de şöyledir: *"Hayatımın bu kısmının küçük bir kısmının adı mutluluk."* (1.50.50-1.51.45). Christopher işlerinin yoluna girmesinin ardından sarf ettiği bu cümle özlemini çektiği hayata ulaşmaya başlamasından duyduğu sevinci anlatır. Christopher içinde bulunduğu durumdan ötürü huzurlu hissetmektedir.

4.4.1.4. Sorumluluk

Umudunu Kaybetme filminde sorumluluk değerinin üzerine düşen görevin bilincine vararak bu görevi yerine getirmeye gayret etmek anlamında kullanıldığı görülmüştür. Sorumluluk değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda belirtilmiştir:

Kirasını zamanında ödeyemeyen Christopher, kapıya kirasını istemek için gelen ev sahibine "Borcum borç Charly, ödeyeceğim." şeklinde cevap verir (37.10-37.23). Christopher'ın kirayı borç olarak kabul etmesi, onun üzerine düşen vazifenin bilincinde olduğunu göstermektedir.

Christopher'ın yerine getirmesi gereken görevinin olduğunu vurgulayan başka bir sahnede şöyle gelişir: *Parası olmadığı için park cezalarını ödeyemeyen Christopher karakola götürülür.*

Cezayı ödeyemediği için nezarethanede tutulacağı söylendiğinde "Hayır hayır! Bu gece burada kalamam. Benim oğlumu almam gerekiyor. Saat 10.30'da da bir iş görüşmesine gitmem gerekiyor." şeklinde bir açıklama yapar. Bu duruma bir çözüm bulamayan Christopher oğlunu alması için eşini arar. İş görüşmesi için de sabah tüm yolu koşarak görüşmeye yetişmeye çalışır (39.09-41.46). Christopher'ın bu davranışı oğluna karşı kendisini sorumlu hissetmesinden ötürü gerçekleştirdiği görülmektedir. Ayrıca iş görüşmesine anlaşılan saatte gitmek için bütün yolu koşması da görev bilincinde olduğunu göstermektedir.

Sorumluluk değerine vurgu yapan başka bir sahne de şöyle gelişir: *Şirket yöneticisi bir toplantıya yetişmek için acele ile şirketten ayrılır. Şirketten ayrılırken cüzdanını yanına almayı unutur. Yolda Christopher ile karşılaşınca ondan borç ister. Christopher'ın işe alındığı gün şirket sahibi borcunu hatırlayarak aldığı 5 doları geri verir* (1.50.27-1.50.39). Şirket sahibinin borç olarak aldığı parayı geri ödemesi onun sorumluluk sahibi olduğunu göstermektedir.

4.4.1.5. Doğruluk ve dürüstlük

Doğruluk ve dürüstlük değerinin Umudunu Kaybetme filminde yalan söylemekten kaçınma, aldatmama, söz ve davranışların birbiriyle tutarlı olması şeklinde sahne ve diyaloglarda vurgulandığı görülmektedir. Bu değerlere ait örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Park cezalarını ödeyemeyen Christopher, evini boyadığı sırada tutuklanıp götürülür. Üstü başı boya içinde olan Christopher'ın bir sonraki gün iş görüşmesi vardır ancak borcunu ödeyemediği için geceyi nezarethanede geçirir. İş görüşmesine ise üstü başı berbat bir halde gitmek zorunda kalır. Görüşmeye geldiği sırada salonda bulunanların dikkatini üstüne çeken Christopher şirket sahibinin de içinde bulunduğu komisyona "Ben dışarıda yarım saattir oturuyorum ve buraya böyle gelmemi açıklayabilecek bir hikâye bulmaya çalışıyordum. Şöyle bir hikâye bulmam gerekiyordu. Burada bulunan herkesin beğeneceği bir şey olmalıydı. Mesela dürüstlükle ilgili ya da çalışkanlık, takım oyunuyla ilgili bir şeyler ya da aklıma gelebilecek herhangi bir şey. Ama aklıma bir şey gelmedi. Park cezalarımı ödemediğim için tutuklandım gerçek bu ve polis karakolundan buraya kadar da koştum." (38.34-43.53). Christopher'ın içinde bulunduğu durumu bahanelere sığınmadan gerçekleri söylemesi ile dürüst bir tavır sergilediği görülmektedir.

Doğruluk ve dürüstlük değerinin açık bir şekilde yer aldığı bir cümle şöyledir: *Christopher iş görüşmesine gider ve "Ben şöyle bir insanım. Bir soru sorarsanız. Cevabını bilmiyorsam size bilmiyorum derim."* (44.55-45.16). Christopher'ın komisyonda bulunanlara bu şekilde cevap vermesi ile doğru sözlü ve dürüst bir kimse olduğu vurgulanmaktadır.

4.4.1.6. Sevgi ve merhamet

İnsanların birbirlerine karşı ilgi ve alakasını arttıran duygu anlamıyla ortaya çıkan sevgi değerinin filmde merhamet duygusunun gereği olan acıma hissi ile ortaya çıktığı görülmektedir. Sevgi ve merhamet değeriyle ilgili örnek bazı sahne ve konuşmalar aşağıda belirtilmiştir:

Christopher, ilk iş gününde bir kaza geçirir ve ayakkabısı etrafa fırlayıp kaybolur. Ayakkabısını bulamayan Christopher işini kaybetmemek için ayakkabısız bir şekilde iş yerine döner ve tüm günü ayakkabısız geçirir. Onu bu halde gören küçük Christopher, babasına olanları sorar. Babası koşarak karşıdan karşıya geçerken kendisine bir araba çarptığını ve bu yüzden bu halde olduğunu söyler. Küçük Christopher babasına acıyan gözlerle bakarak "Bunu yapma yaralanabilirsin." şeklinde karşılık verir (1.01.45-1.02.17). Küçük Christopher'ın babasını ayakkabısız ve üstü başı perişan görünce ona acıması merhamet duygusunun varlığını ortaya koymaktadır.

Sevgi ve merhamet değerinin işlendiği başka bir sahne de şöyledir: *Christopher ve oğlu kalacak yer bulmak için koşuşturma içindedir. Kendilerine bir sığınma evinde yer bulurlar. Küçük Christopher kendisini annesi ile basının ayrılmasına sebep olarak görür. Babasına bunu söylediğinde babası buna sebep olanın kendisi olmadığını söyler. Babasının haline üzülen Küçük Christopher babasının yanağına elini koyarak "Sen iyi bir babasın" sözleriyle onu teselli eder. Christopher oğlunun bu tavrına "Seni seviyorum oğlum!" şeklinde karşılık verir. Küçük Christopher babasına sevgi dolu gözlerle bakarak "Ben de seni seviyorum baba" der* (1.43.00-1.44.20). Küçük Christopher'ın babasını teselli etmeye çalışması merhamet değerini ortaya koymaktadır. Baba oğlun sevgi sözcükleriyle birbirlerine hislerini ifade etmeleri ile de birbirlerine karşı bağlılıkları ve ilgileri görülmektedir.

4.4.1.7. Yardımseverlik

Umudunu Kaybetme filminde yardımseverlik değerinin destek olma, birinin ihtiyacını giderme, dayanışma ve paylaşma gibi anlamlarla ortaya çıktığı görülmektedir. Yardımseverlik değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Sınava yetişmeye çalışan Chirs ve sunuma yetişmesi gereken müdürü kapıda karşılaşır. Müdür arabasını acelesi olduğu için uygunsuz bir yere park etmiştir. Chris'e "Merhaba Christopher, 5 dakikan var mı? Sunuma yetişmem gerekiyor. Arabamı çekebilir misin? Bana çok yardım etmiş olursun. Yolu temizliyorlar sadece yolun karşı tarafına çekmen yeterli." diyerek yardım ister. Christopher da müdürünün arabasını başka bir yere park eder (1.05.28-1.07.15). Christopher'ın

yardıma ihtiyacı olan birisine duyarsız kalmayıp ihtiyacını gidermesi ile yardımseverlik değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Christopher'ın sergilemiş olduğu yardımsever davranışa örnek bir sahne de şu şekilde gelişir: *Christopher'un patronu acil olarak şirketten çıkar ama çıkarken cüzdanını ofiste unutur. Ofise geri dönüp cüzdanını alması geç kalmasına sebep olacaktır. Şirketin girişinde Christopher ile karşılaşınca" Christopher! 5 doların var mı? Cüzdanımı yukarıda bırakmışım. Geri ödeyeceğim." diyerek ondan yardım ister. Christopher gidip cüzdanını getirebileceğini söyler ancak patronu geciktiğini ifade eder. Christopher patronuna 5 dolar borç verir* (1.40.02-1.40.24). Yardım isteyen birinin yardım çağrısına kayıtsız kalmayarak ihtiyacını gidermesi ve elinde olanı paylaşması ile yardımseverlik değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.5. Koro (les choristes)

Tablo 6

Koro (Les Choristes)Filminin Künyesi

Yönetmen	Christophe Barratier
Senaryo	Georges Chaperot, Rene Wheeler
Yapımcı	Arthur Cohn, Leonard Glowinski, Gerard Jugnot
Görüntü Yönetmeni	Jean – Jacques Bouhon
Türü/ İMDb	Dram, Komedi, Müzik / 7.9
Yapım Yılı/ Yeri	2004 / Fransa, İsviçre ve Almanya
Süre	97 dakika.
Öne Çıkan Değerler	Umut, Sabır, Azim ve Başarı, Adalet, Vefa
İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (7-8), Lise (9-10-11-12)

4.5.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

Girgin (2018), "Eğitim Filmleri" kitabında film hakkında şu şekilde yorumlarda bulunur: Film Fransa'da bir yatılı okulda geçer. Savaş sonrası 1949 yıllarını kapsar. Müzikle uğraşan ancak müzik hayatında yeterince başarılı olamamış bir müzik öğretmeni olan Clement Mathieu işsizdir. İşsizlikten kurtulmak isteyen Mathieu, gelen teklif üzerine erkek öğrencilerden oluşan bir yatılı okulda öğrenci sorumlusu olarak işe başlar. "Suyun Dibi" adı verilen okulda birbirinden farklı özelliklere ve karaktere sahip yaramazlıklarıyla öğretmenleri kaçıran ve asi davranışlar sergileyen genelde kimsesiz ve fakir öğrenciler öğrenim görür. François Berléand, bu okulun müdürüdür. Öğrencilere karşı oldukça sert ve acımasız davranır. Onları hücreye attırır ve dayak gibi şiddet içeren cezalar uygulayarak disiplini sağlamaya çalışır. Clement, okul müdürünün bu davranışlarının disiplini sağlayamayacağını, aksine saldırgan davranışları ve çatışmayı artacağını savunur. Mathieu, öğrencileri disipline etmek ve onlara bir şeyler öğretmek için en iyi bildiği yöntemi yani müziği araç olarak seçer. Müzik sayesinde öğrencilere ulaşarak onlara hedefler koymayı yeni bir pencere açmayı hedefler. Disiplin adı altında yanlış bir eğitim sürecini gözler önüne koyar. Filmde müdürün sürekli etki-tepki yasasından bahsettiği görülmektedir. Her etkinin eşit ve tersi yönde bir tepkinin oluşması gerektiğini savunup eğitim anlayışında bunu uygular. Müdürün davranışları klasik eğitim anlayışını temsil eder. Bu düşünceye sahip olduğu için de öğrencilerine sürekli sert ve acımasız davranır. Öğretmen olarak gelen Mathieu, bu cezaların caydırıcı bir etkiye sahip olamayacağını hatta davranışsal bozuklara sebep olacağını düşünür. Bunu müdüre ifade ettiğinde "idealist olan bir öğretmen" olarak görülür. Mathieu, okula geldiğinde öğrencilere ilk önce kendini kabul ettirmeyi hedefler. Bunu da olumlu bir tavır sergileyerek gerçekleştireceğini düşünür. Dışlanan öğrencilere ılımlı yaklaşarak yaptıkları hatalara etki-tepki yasasına bağlı kalmadan çözümlemeyi başarır. Öğrencilerle arasında güven ortamı oluşturduktan sonra onlara tehditler savurmak yerine nasıl davranmaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunur. Ayrıca çıkabilecek olumsuzluklar için önceden tedbirler alır. Mathieu'nun sakin ve ılımlı yaklaşımları öğrencilerle iletişim kurmasını kolaylaştırır. Çünkü Mathieu'nun uyguladığı yöntem öğrenciler için farklılık arz etmekte ve merak uyandırmaktadır. Her ne kadar ılımlı yaklaşmaya çalışsa da yapılan hataların karşılıksız kalmayacağını savunan Mathieu cezalar uygular. Ancak uyguladığı cezalar öğrencileri kışkırtacak şekilde değildir. Tam tersine yaptıkları hatalar ile yüzleştirecek cinstendir. Nitekim filmin başında okulda görevli olan kişiyi yaralayan öğrenciye ona yardımcı olma konusunda ceza vermesinin cezanın hangi

yönde kullanılabileceği konusunda örnek oluşturur. Filmde belli bir süre onlarla iletişim kurmak için çabalayan Mathieu, nihayet bunu başarır ve bir koro oluşturur. Bu korada öğrencilerin her birini yeteneklerine göre ayırır ve onlara küçük de olsa görevler verir. Filmin sonunda yaşanan bazı olumsuzluklardan dolayı Mathieu okuldan kovulur. Giderken öğrencileriyle vedalaşmasına bile izin verilmez. Öğrencilerinin ondan vazgeçtiğini düşündüğü sırada yaptıkları uçaklara veda ifadeleri bırakan öğrencileri onunla vedalaşır. Mathieu, onlara bazı değerleri kazandırabildiği için mutlulukla okuldan ayrılır. Matheiu'nun her birey için yapılabilecek bir şeylerin olduğu düşünmesi ve bunu için de elinden geleni yapası ile umut değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bir eğitimci olarak cezayı benimsemeyen Mathieu, yapılan hataların da karşılıksız kalmaması için verdiği cezalarla da adalet değerine değinildiği görülmektedir. Yine filmde bireylerin yaşamını devam ettirirken bireysel ve sosyal sorumluluklarının olduğu vurgulanmaktadır. Bununla beraber azim ve sabır değerlerine vurgu yapılmış ve bu değerlerin başarıyı da beraberinde getirdiği düşüncesi yansıtılmaya çalışılmıştır. Filmin gerçek bir eğitimcinin sahip olması gereken değerleri ve bu değerleri aktarmadaki rolünü izleyiciye sunduğu görülmektedir.

Filmde; umut, adalet, sevgi, şefkat, merhamet, sorumluluk, nezaket, azim, başarı, güven ve özgüven, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, affedici olmanın evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan bazı evrensel değerlere (umut, adalet, sevgi, şefkat, merhamet, sorumluluk, nezaket, azim, başarı, güven ve özgüven, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, affedici olma) ve UNESCO değer listesinde yer alan birtakım değerlere (sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır ve vefa değerine ait bulgulara da yer verilmiştir.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak umut, sabır, azim ve başarı, adalet, vefa değerlerinin öne plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

4.5.1.1. Umut

Umut, ummak suretiyle ortaya çıkan duygu veya olmasını düşündüğümüz şeyler yani ümit etmek anlamlarına gelmektedir (TDK, 2020). Filmde insanların içinde bulundukları şartların olumsuz olmasına rağmen umutsuzluğa düşmeyip her daim umutlu olmasına dair sahnelere ve cümlelere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca umut değerinin ilerde yaşanması istenen şeyler, olması beklenen olaylar olarak ele alındığı görülmektedir. Umut değeri ile ilgili örnek olay ve cümlelere aşağıda yer verilmiştir:

Mathieu, okula görevlendirildiği ilk gün Pepinot adlı öğrenciyle karşılaşır. Pepinot ailesinin bir gün gelip kendisini alacağını düşünmektedir. Mathieu, neden kapıda beklediğini sorunca Pepinot "Cumartesiyi bekliyorum. Çünkü babam gelip beni götürecek." cevabını verir (04.20-04.50). Bu sahne de okulda öğrenci olan Pepinot'un ailesinin onu bir gün okuldan alacağını düşünmesi ile ilerde yaşanması ümit edilen duruma yani umut değerine atıfta bulunulduğunu göstermektedir.

Umut değerinin vurgulandığı diğer bir sahne şu şekildedir: *Mathieu, okulda öğrencilerle koro oluşturmak için uğraşmaktadır. Bu sırada Moranj isimli öğrencinin şarkı söylediğine ve sesinin çok güzel olduğuna şahit olur. Sorunlu bir öğrenci olan Moranj kendini işe yaramaz olarak nitelendirse de Mathieu, onun umut vaat eden bir öğrenci olduğunu düşünmektedir. Mathieu bu düşüncesini "Farkında değil ama ben buna eminim. Sesi bir mucize, olağanüstü bir yetenek." şeklinde ifade eder* (47.13-48.41). Mathieu'nun öğrencilerinin başarılı birer öğrenci olabilecekleri yönündeki düşüncesi ile umut değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.5.1.2. Adalet

Adalet, insanlar arasında bir tarafa meyletmeden davranmak, herkesin hakkını tanımak, herkese layık olduğu ve hak ettiği şeyi vermek olarak tanımlanmaktadır (Cerrahoğlu, 2017). Filmde şiddet gibi ağır cezalar eleştirilmekle birlikte yapılan hataların da bir karşılığının olması gerektiği belirtilmektedir. Filminde adalet değerinin taraf gözetmeksizin hakkın gözetilmesi ve hak edene hakkını teslim etme anlamında vurgulandığı görülmektedir. Adalet değeri ile ilgili bazı örnek olay ve cümlelere aşağıda yer verilmiştir:

Okul hizmetlisi öğrencilerin kurduğu bir tuzak sonucu yaralanır. Bu işi yapan kişi suçunu itiraf edene kadar herkes hücre cezası alacaktır. Mathieu suçlunun kim olduğunu bilir çünkü önceki öğrenci sorumlusu gitmeden bu işi kimin yaptığını söyler. Sınıfa gelen Mathieu, bu suçu işleyenin itiraf etmesi ve yaptığı hatayı düzeltmesi için bir fırsat verir. Aksi takdirde suçsuz olan diğer

öğrenciler cezalandırılacaktır. Öğrencilere "Arkadaşlarınızdan birisi suçsuz olduğu halde şu an hücrede. Kimin yaptığını biliyorum ve ona itiraf etmesi için 15 saniye veriyorum." diyerek bekler. Ancak kimseden ses çıkmaz. Ve konuşmaya devam eder "Zaman doldu. Lökerek hanginiz?" Bay Mathieu öğrenciyi dışarı çıkartıp yaptığı suçu itiraf ettirir. Öğrenci "Merhamet edin efendim!" diyerek yalvarmaya başlar. Bay Mathieu, "Senin işlediğin suç sebebiyle suçsuz bir arkadaşın hücrede." diye cevap verir. Ancak Mathieu, öğrencisini müdüre teslim etmez. Onu farklı bir yolla cezalandırır. Daha sonra müdürden toplu cezayı kaldırmasını ister. Suçlu olanların ise kendisinin belirlediği yöntemlerle cezalandırılması gerektiğini ifade eder." (05.54-16.20). Öğretmen, öğrencinin yaptığı hatadan dolayı onu cezalandırmıştır. Ancak bu ceza okul müdürünün yaptığı gibi şiddet içeren bir ceza değildir. Verilen cezanın adaletin sağlanmasına ilişkin örnek teşkil ettiği görülmektedir.

Mathieu'nun adil bir kimse olduğuna ilişkin başka bir örnek sahne de şöyledir: *Okul müdürü, Mathieu ile yaptığı anlaşma gereği öğrencilerin yaptığı hatalar sebebiyle cezalandırılma işleminin Mathieu tarafından yapılacağını kabul eder. Mathieu, Lökerek'in yaptığı suçun karşılıksız kalmaması için onu okul hizmetlisi iyileşinceye kadar ona bakmakla görevlendirir. "Dinle. Markcens Amca'yı kötü yaraladın. Seni müdüre götürmeyeceğim ama yaptığın hata için ceza alacaksın. Şuandan itibaren okuldan sonra revirde çalışacaksın. Markcens Amca'ya iyileşinceye kadar sen bakacaksın. Şuandan itibaren görevin bu." diyerek ona yaptığı hatayı telefi etme şansı verir* (05.54-16.20). Mathieu'nun sergilediği davranış hak eden kişiye hakkını teslim etmek olarak değerlendirilmekte ve adalet değerine ilişkin örnek olduğu görülmektedir.

Mathieu'nun adil bir davranış sergilediğine dair örnek sahnelerden birisi de şöyledir: *Moranj, Mathieu'ye mürekkep fırlattığı için arkadaşları tarafından uyarılır. Mathieu de Moranj'ın bu tavrından dolayı ona kırılır ve yaptığı hatanın farkına varması ve bir süre düşünmesi için onu yalnız bırakır ve koroda görev vermez. Koronun sunum zamanı geldiğinde solo olarak seslendirme görevi olan Moranj'a söz hakkı verir ve onu yaptığı hatadan dolayı affeder* (1.05.50-1.18.46). Mathieu, kendisine saygısızlık yapması sebebiyle Moranj'ı kısa bir süre cezalandırır. Mathieu, her ne kadar Moranj'ı üstün yetenekli görüp onu sevse de yaptığı hatayı anlaması için onu korodan bir süre uzak tutar. Bay Mathieu, Moranj'ın hatasını anladığını fark ettiğinde onu tekrar koroya alır. Çünkü Moranj yetenekli ve bu gösteri için büyük bir çaba sarf etmiştir. Moranj' ın bu başarıyı hak ettiğini düşünen Mathieu ona gösteride söz hakkı verir.

Filmde adalet değerinin vurgulandığı sahnelerden birisi de şöyledir: *Mathieu, kovulduktan sonra okulda bulunan diğer öğretmenler ve hizmetli okul müdürünün öğrencilere kötü davrandığını*

yetkililere bildirirler. Bu şikâyet üzerine okulda incelemeler yapılır. Suçlamaların doğruluğu ispatlanınca okul müdürü görevinden uzaklaştırılır (1.30.07-1.30.20). Filmde geçen bu sahne yapılan haksızlıkların bir karşılığı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Kişinin hak ettiği şeyi alması gerektiği belirtilmektedir.

Ayrıca bir birey olan çocuklara karşı ilgi ve şefkatin gösterilmesi de adalet değeriyle bağdaştırabilir. Filmde bir birey olan bu çocukların da ilgi ve şefkat görmeye haklarının olduğu vurgulanmaktadır.

4.5.1.3. Sevgi, şefkat ve merhamet

İnsanların birbirlerine karşı ilgi ve alakasını arttıran duygu anlamında bahsedilen sevgi, filmde şefkat duygusuyla yani acıma hissi ile ortaya çıkan sevecenlikle birleşerek kendini göstermektedir. Bununla birlikte acıma hissinin varlığı ile merhamet değerinin vurgulandığı görülmektedir. Sevgi, şefkat ve merhamet değerleriyle ilgili örnek bazı sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Mathieu, koro oluşturmak için öğrencilerin sesini dinlemektedir. Pepinot çekinerek şarkı bilmediğini "Ben hiç şarkı bilmiyorum." diye ifade eder. Mathieu ona şefkat dolu gözlerle bakarak "Olsun ben sana şarkı öğretirim çocuk. Bu arada seni koro şef asistanlığına atıyorum." der (31.39-33.10). Mathieu'nun Pepinot'u sevdiği için ona yakınlık göstermektedir. Ayrıca ona merhametinden ileri gelen bir sevecenlik gösterdiği görülmektedir.

Merhamet değerine ilişkin başka bir örnek sahne şu şekildedir: *Okul hizmetlisi Markcens Amca, Lökerek isimli öğrencinin kurmuş olduğu tuzak sonucu yaralanır. Doktor, Markcens Amca'nın durumuna üzülerek onlara karşı çok sabırlı olduğunu söyler. Markcens Amca onlara karşı sabrının merhametinden ileri geldiğini "Ben ağırbaşlı birisiyim. Zavallı çocuklar onlar burada benden daha kötü durumdalar. İçlerinden birisi çatıdan atlayarak öldü. Ona (Lökerek) dedikleri gibi hiçbir şey yapılamaz diyorlardı. Ama bu doğru değil o iyi bir çocuk." sözleriyle ifade eder* (19.15-20.09). Markcens Amca'nın öğrencilerin içinde bulundukları duruma üzüldüğünü ve onların zor şartlar sebebiyle bu şekilde davrandıklarını söylemesi onlara acıdığını göstermektedir. Bu söylemlerle merhamet değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.5.1.4. Sorumluluk

Koro filminde sorumluluk değerine yapılan davranışların sonuçlarının üstlenilmesi ve denetim sağlama yetkisi anlamıyla değinildiği görülmektedir. Sorumluluk değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Lökerek okul hizmetlisini kurduğu bir tuzak sebebiyle yaralar. Mathieu bunu Lökerek'e itiraf ettirdikten sonra "Şu andan itibaren okuldan sonra revirde çalışacaksın. Markcens Amca'ya iyileşinceye kadar sen bakacaksın. Şu andan itibaren görevin bu. Kabul ediyor musun?" der (15.52-16.18). Mathieu öğrencisinin yaptığı hatanın sonuçlarını üslenmesini ister. Lökerek yapığı hatayı ona bakarak telefi edecektir. Mathieu'nun bu davranışı bireylerin gerçekleştirdiği eylemlerinden sorumlu olduklarını vurgulamaktadır.

Sorumluluk değeriyle ilgili filmde açık bir şekilde ifade edilen örnek şu şekildedir: *Okula suç işlemiş ve ıslah edilmek üzere yeni bir öğrenci getirilir. Okul müdürü öğrenciyi kaydedip onunla ilgilenme görevini "Baylar bu çocuğun sorumluluğunu özel olarak alın."* diyerek *Bay Mathieu'ye ve diğer öğretmene verir* (37.54-39.28). Müdürün yeni gelen öğrenciyi gözetme görevini öğretmenlere vermesi ile sorumluluk değerinin vurgulandığı görülmektedir.

4.4.1.5. Nezaket

Nezaket; başkalarına karşı saygılı ve ince davranışlar göstermek olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Filmde nezaket değerinin incelik göstererek düşünceli bir şekilde hareket etme olarak vurgulandığı görülmektedir. Nezaket değeriyle ilgili bazı örnek olay ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Markcens Amca yaralanır ve tedavi edilmek üzere revire kaldırılır. Markcens Amca, doktora Lökerek'in davranışını "Bana bakmaya istekli olman çok nazikçe bir hareket. Yeni mümessil gönüllü birini istemiş. Ve o da gönüllü olarak bana bakmak istemiş." ifadeleriyle över (19.15-19.27). Lökerek'in bu davranışı Markcens Amca tarafından saygılı ve düşünceli bir davranış olarak nitelenmektedir. Geçen bu konuşma ile nezaket değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Nazik olma durumunun görüldüğü bir başka sahne de şu şekildedir: *Doktor, çocukların yaramazlıklarına rağmen Markcens Amca'nın onlara karşı çok sabırlı olduğunu "Onlara karşı sonsuz bir sabrın var." sözleriyle belirtir. Doktorun bu iltifatına karşı Markcens Amca "Ben ağırbaşlı birisiyim. Zavallı çocuklar onlar burada benden daha kötü durumdalar." diyerek karşılık verir. Markcens Amca'nın bu sözlerini işiten Mathieu, Lökerek'e dönerek "Markcens Amca çok*

nazik öyle değil mi Lökerek?" diye onay bekleyen bir soru yöneltir (19.15-20.19). Markcens Amca'nın içinde bulunduğu duruma rağmen çocuklara karşı düşünceli ve nazik bir davranış sergilediği görülmektedir. Geçen bu konuşmalarda davranışlarda düşünceli, ince ve saygılı olma durumuna yani nezaket değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

4.5.1.6. Sabır, azim ve başarı

Sabır değerinin filmde dayanma gücü, yapılan haksızlıklara ses çıkarmadan geçmesini bekleme, yaşanılan sıkıntılar sebebiyle serzenişte bulunmama ve anlayışlı olma anlamlarıyla vurgulandığı görülmektedir. Azim değerinin kararlı ve inançlı bir şekilde karşılaşılan zorlukları yenmek anlamıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Filmde başarı değerine de sabır ve azim sonucu elde edilmiş güzel bir sonuç olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Sabır, azim ve başarı değerlerine dair bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Markcens Amca öğrencilerin birisi tarafından kurulan bir tuzak sonucu yaralanır. Markcens Amca'yı tedavi için gelen doktor da onun çocuklara karşı çok sabırlı olduğunu "Onlara karşı sonsuz bir sabrın var."sözleriyle belirtir (19.15-19.48). Markcens Amca'nın kendisine yapılan kötülüğe karşı tepki vermeden anlayışlı davrandığı görülmektedir.

Yine Mathieu'nun sabırlı ve azimli oluşuna ilişkin örnek olan başka bir sahnede şu şekilde gelişir: *Mathieu, kararlı bir şekilde öğrencilerin ilerlemesi için çabalar. Onlara her gün yeni şarkılar öğretir ve onlarla alıştırmalar yapar. Öğrenciler gün geçtikçe Mathieu'yu daha çok sever ve ona karşı bir bağlılık oluştururlar.* Koronun oluşturulmasıyla başlayıp gösteri zamanına dek süren bu mücadele azim değerini vurgularken bu mücadele içinde karşılaşılan sıkıntılara dayanıklılık gösterme durumu da sabır değerini vurgulamaktadır.

Azim değerinin vurgulandığı örnek bir sahne de şöyledir: *Mathieu korosunu kurar ve öğrencileriyle çalışmaya devam eder. Bu arada cezalı olan Moranj'ın cezası biter. Moranj'ın sesinin güzel olduğunu fark eden Bay Mathieu, Moranj'ı koroya dâhil eder. Başlarda isteksiz olan Moranj'ın yavaş yavaş koraya alıştığını "Koromun ilerleyişi gibi yeni öğrencimi de(Moranj) yavaş yavaş alıştırıyordum." sözleriyle ifade eder*. Bay Mathieu'nun tüm öğrencileriyle birlikte kararlı bir şekilde koroyu devam ettirmeye çalışması azim değerinin varlığını ortaya koymaktadır.

Bay Mathieu'nun ve öğrencilerinin başarısını belirten örnek şöyledir: *Mathieu, azim ve sabırla devam ettiği bu yolculuğun meyvelerini aldığını "Çocuklar bana ilham veriyor. Müziğimin*

ses getireceği o günün geleceğini biliyordum. Ben müzisyen Clement Mathieu, her gece onlar için beste yapıyorum." sözleriyle ifade eder (53.22-53.32). Geçen bu konuşmada Mathieu'nün mücadelesinin ve karalılığının sonucunun başarı olduğu görülmektedir.

Başarı değerinin yer aldığı başka bir sahne de şöyledir: *Mathieu ve öğrencilerinin sergilemiş olduğu başarı öğrencilerin yeteneklerinin olabileceğini kanıtlar ve yeni başarıları da beraberinde getirir. Öğrencilerle birlikte müdürün katı tavırlarının da iyi yönde değiştiği görülür. Mathieu bu durumu "Haftalar geçtikçe yeni zaferler kazanıyorum. Belki aldatıcı bir görüntü olabilir ama görüldüğü kadarıyla müdür bile değişiyor." sözleriyle ifade eder* (53.54-57.51). Bay Mathieu'nün ve öğrencilerin çabalarının sonucunda iyi yönde bir ilerleme görülmesi ile başarı değerinin vurgulandığı söylenebilir.

Yine başarı değerinin değinildiği bir sahne de şu şekildedir: *Koro belirlenen sunum tarihinde sunumunu gerçekleştirir. Mathieu müzik konusunda özel bir yeteneğe sahip olan Moranj'ın başarısını "Moranj'ın vuruşlarımı dikkatle izleyen gözlerinden çok şey okudum. Gurur ve affedilmiş olmanın vermiş olduğu mutluluk." sözleriyle anlatır* (1.16.05-1.18.46). Öğrencilerinin sergilemiş olduğu performanstan memnun kalan Mathieu'nun sarf etmiş olduğu bu ifadelerle başarı değerine değinildiği görülmektedir.

Yine başarı değerinin yer aldığı başka bir sahne de şu şekilde gelişir: *Mathieu, özel bir yeteneğe sahip olan öğrencisi Moranj'ın bir müzik enstitüsüne gitmesini ister. Bunun için Moranj'ın annesi ile de görüşerek bir okula müracaat eder. Moranj, Mathieu'nun başvurduğu enstitüye kabul edilir ve öğrenimini müzik üzerine gerçekleştirir. Yeteneğini kullanarak kararlı bir şekilde eğitimine devam eder. Uzun yıllar sonra Moranj ünlü bir orkestra şefi olur. Koymuş olduğu hedefleri gerçekleştirir ve başarı sağlar.* Uzun bir mücadelenin ve kararlı bir duruşun ardından hedeflenen şeye ulaşılması başarı değerinin vurgulandığını göstermektedir.

4.5.1.7. Güven ve özgüven

Filmde endişe etmeksizin yapılacak olan şeye inanma, umduğu şeyden vazgeçmeme ve inancı doğrultusunda hareket etme anlamında kullanılan güven değerinin vurgulanan değerler arasında olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra özgüven değeri de bir işi yapmak için kendisine olan inanma duygusu anlamıyla öne çıkmaktadır. Güven ve özgüven değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Mathieu, koronun resmiyet kazanması için müdürden izin almak ister. Müdür, Mathieu ve diğerlerinin bunu beceremeyeceklerini "Zavallı Mathieu, sen aklını kaçırmışsın. Koro he. Onlar bir tek nota sesi bile çıkaramazlar." diyerek belirtir. Mathieu, bu konuda öğrencilerine ve kendine

güvendiğini göstermek için "Lütfen böyle söylemeyin. Şimdiden şarkı söylüyorlar." şeklinde cevap verir (35.40-36.09). Mathieu'nun öğrencilerine olan inancı ile güven değerine, öğrencileri ile bu işi başarabileceği inancı ile de özgüven değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Güven değerinin vurgulandığı diğer sahne ve konuşmalar şöyledir: *Mathieu, özel bir yeteneğe sahip olduğunu düşündüğü öğrencisi Moranj hakkındaki görüşünü "O farkında değil ama ben buna eminim. Sesi bir mucize. Olağanüstü bir yetenek."ifadeleriyle belirtir.* (48.32-48.41). Mathieu, Moranj'ın yeteneğini doğru kullandığı takdirde ilerde çok başarılı olacağına inanır. Mathieu'nun öğrencisi Moranj'a başarılı olma konusunda duyduğu inançla güven değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Güven ve özgüven değerine ilişkin yer verilen diğer sahnelerden birisi de şu şekildedir: *Mathieu, öğrencilerine duyduğu güveni ve onların verdiği güven sonucunda kedisinde hissettiği özgüveni "Çocuklar bana ilham veriyor. Müziğimin ses getireceği o günün geleceğini biliyordum. Ben müzisyen Clement Mathieu, her gece onlar için beste yapıyorum." sözleriyle açıklamaktadır* (53.22-53.32). Öğretmenin öğrencilerinde bulduğu ışığın üstüne giderek inancını diri tutması ile güven değerine, onlara olan inancı sebebiyle kendisinde bir şeyler başarma isteğinin olması ve bu inancı sürdürmesi ile de özgüven değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

4.5.1.8. Yardımseverlik

Koro filminde yardımseverlik değerinin destek olmak, dayanışma göstermek, paylaşmak, anlamlarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Yardımseverlik değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Mathieu, müzik konusunda yetenekli olduğunu düşündüğü öğrencisi Moranj'ı müzik enstitüsüne göndermek ister. Bunun için annesinin desteğini almak için ona "Oğlunuz müzik enstitüsüne gidebilir. Ben ona destek olurum. Böylece sorun yaşamaz. Sonra ne isterse onu yapar. Yalnız başımıza hiçbir şey yapamayız. O bir istisna ve ben elimden gelen her şeyi yapacağım ama sizin de yardımınız gerekli." der (1.06.56-1.07.21). Bay Mathieu, birbirlerine destek olarak Moranj için güzel bir gelecek hazırlayabileceklerini ifade ederken dayanışma örneği gösterir. Öğrencisine karşılıksız olarak yardım edeceğini söylemesi ile yardımseverlik değerine değinildiği görülmektedir.

4.5.1.9. Affedici olmak

Bağışlamak, hoşgörü ile karşılamak anlamına gelen affetmek (TDK, 2020) filmde yapılan hatayı mazur görmek ve yapılan hatayı bağışlamak olarak tespit edilmiştir. Affedici olmak değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir.

Moranj, Mathieu'ye mürekkep fırlattığı için arkadaşları tarafından uyarılır. Mathieu de Moranj'ın bu tavrından dolayı kırılır, yaptığı hatanın farkına varması ve bir süre düşünmesi için onu yalnız bırakır ve koroda görev vermez. Koronun sunum zamanı geldiğinde solo olarak seslendirme görevi olan Moranj'a söz hakkı verir ve onu yaptığı hatadan dolayı affeder. Bunun Moranj'a yansımasını "Moranj'ın vuruşlarımı dikkatle izleyen gözlerinden çok şey okudum. Gurur ve affedilmiş olmanın vermiş olduğu mutluluk." şeklinde ifade eder (1.16.05-1.18.46). Moranj'ın öğretmenine saygısızlık yapması sebebiyle onu kısa bir süre cezalandırır. Öğretmenin öğrencisinin yaptığı hatayı bağışlayıp hoşgörülü davranması ile affedici olma değerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

4.5.1.10. Vefa

Vefa sevgiyi sürdürme adına gösterilen bağlılık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Filmde öğretmen Mathieu ve öğrencileri arasında oluşan sevgi bağını sürdürmek ve yapılan iyilikleri unutmamak adına gösterilen çabanın vefa değerine örnek olduğu görülmektedir. Vefa değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Pepinot, aradan 50 yıl geçtikten sonra Mathieu'nun günlüğünü vermek için Moranj'ı bulur ve günlüğü Moranj'a teslim eder. Moranj günlüğü okuduktan sonra o günleri anımsayarak eski okuluna gider (2.33-4.20). Pepinot'un günlüğü arkadaşına ulaştırması Mathieu'ye olan bağlılığının devam ettiğini göstermektedir. Moranj'ın günlüğü okuduktan sonra Mathieu'yu güzel bir şekilde anması ve eski okuluna gitmesi ile bağlılığını devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu sahnede iki öğrencinin öğretmenlerine karşı bağlılığı vurgulanarak vefa değerine atıfta bulunulduğu söylenilebilir.

Vefa değerini vurgulayan başka bir sahne de şu şekildedir: *Okulda yangın çıkmasından sonra okul müdürü bu işten Mathieu'yu sorumlu tutarak onu okuldan kovar. Mathieu, okuldan ayrılırken öğrencilerinin vedalaşmak için geleceklerini düşünür ancak kimseyi göremez. Çünkü vedalaşmaları yasaklanır. Öğrencileri Mathieu ile vedalaşmak için geçeceği yola kâğıtlardan uçak yapıp atarlar. Öğrenciler yaptıkları uçakların üstüne veda notları yazarlar ve öğretmenlerini onlara öğrettiği şarkılarla uğurlarlar* (1.27.33-1.28.40). Öğrencilerin bu davranışı ile öğretmenlerini sevmekten vazgeçmedikleri anlaşılabilir. Öğrencilerin öğretmenleriyle

vedalaşmak adına sergiledikleri bu tavrın vefa değerine uygun bir örnek olduğu görülmektedir.

4.6. Sol ayağım (my left foot: the story of christy brown)

Tablo 7

Sol Ayağım (My Left Foot: The Story of Christy Brown) Filminin Künyesi

Yönetmen	Jim Sheridan
Senaryo	Christy Brown (Kitap), Shane Connaughton, Jim Sheridan
Yapımcı	Paul M. Heller, Arthur Lappin, Steve Morrison
Görüntü Yönetmeni	Jack Conroy
Türü/ İMDb	Dram / 7.9
Yapım Yılı/ Yeri	1989 / İrlanda, İngiltere
Süre	98 dakika
Öne Çıkan Değerler	Azim, Sabır ve Başarı, Yardımseverlik, Dayanışma ve Paylaşma
İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (7-8), Lise (9-10-11-12)

4.6.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

1989 yapımı Sol Ayağım (My Left Foot: The Story of Christy Brown) filmi doğuştan beyin felçli olduğu için sadece sol ayağını kullanabilen Christy Brown'un yaşam öyküsünü anlatan kitaptan uyarlanarak beyaz perdeye aktarılmıştır. Filmde yaşanmış bir öykü gözler önüne serilir. Sol Ayağım filmi beyin felçli olarak dünyaya gelen Christy'nin hayatta verdiği mücadeleleri ve kendi iradesiyle üstesinden geldiği güçlükleri anlatmaktadır.

Christy, kalabalık bir ailenin fertlerinden bir tanesidir. Ancak Christy'nin diğer aile fertlerinden farklılıkları vardır. O, dünyaya vücudu felçli bir çocuk olarak gelir. Christy'nin felçli olarak dünyaya gelmesi bütün aileyi derinden etkiler, özellikle baba bu durumu kabullenmekte zorluk çeker. Christy'nin durumunu kabullenemeyen Bay Brown oğluna karşı mesafeli ve soğuk tavırlar sergiler. Onun doğumundan itibaren yanında olan ise annesi olur. Bayan Brown oğlunu mücadelesinde her zaman destekler ve kendi rahatından ödünler vererek türlü fedakârlıklar yapar. Christy, tek kullanabildiği uzvu sol ayağıyla geleceğine yön verir. Etrafındaki çoğu kimse onun bu halini acınacak bir durum olarak görür ve onu zekâsı konusunda eleştirirler. Ancak Christy, bedensel yetersizlikler sebebiyle zekâsını gösteremez. Bir gün tüm ailenin bir arada olduğu bir zamanda öğrenebildiğini tüm aileye ispatlar ve "anne" kelimesini sol ayak parmağıyla yazar. Ardından yeni şeyler öğrenir ve sonra annesi ona okuma- yazma öğretir. Christy'nin birçok şeyi öğrenebildiği anlaşılınca bir rehabilitasyon merkezine giderek bedensel olarak da iyileşmesi için çaba sarf edilir. Bu arada Christy, resim çizmeye başlar ve çizdiği resimlerle etrafındakilerin dikkatini çekmeyi başarır. Christy, gittiği rehabilitasyon merkezindeki doktoruna âşık olur ancak eksikliklerinin de farkındadır. Yaşadığı tüm bu mücadeleler boyunca defalarca ümitsizliğe düşmüş, içine kapanmış ama bir şekilde yeniden hayata tutunmayı başarmıştır. Âşık olduğu kadından isteği yanıtı alamayan Christy, kendisini resim yapmaya ve yazmaya verir. Bir gün kendi hayat hikâyesini yazmaya karar verir ve sol ayağını kullanarak kendi hayatını kaleme alır. Christy, yaptığı resimlerle ve yazdığı romanıyla ünlü birisi olur. Bu ünle birlikte ekonomik durumu da düzelir. Christy, kendisi gibi engelli insanlara yapılacak olan yardım toplama gününe davet edilir. Çünkü o engelleri aşmış ve başarıya ulaşmış birisidir. Orda tanıştığı ve kendisini olduğu gibi kabul edecek bir kadınla evlilik kararı alır ve evlenir.

Film, Christy gibi bedensel farklılıkları olan çocukların çoğu zaman toplumda acınarak karşılanmasını eleştirir. Toplumda var olan bütün engelli bireylerin imkânlar dâhilinde ellerinden tutulabilineceğini aktarmaya çalışır. Ayrıca azim ve sabırla başarı sağlanabileceğinin altını çizer. İnsanların içinde bulundukları durumun zorluğuna rağmen bir umudun da olduğunu hatırlatır. Filmde; saygı, şefkat, merhamet, azim, başarı, yardımseverlik, umut, doğruluk, dürüstlük ve özgüvenin evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan saygı, yardımseverlik ve dürüstlük değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan bazı evrensel değerlere (saygı, şefkat, merhamet, azim, başarı,

yardımseverlik, umut, doğruluk, dürüstlük ve özgüvenin) ve UNESCO değer listesinde yer alan birtakım değerlere (saygı, yardımseverlik ve dürüstlük) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile vefa, fedakârlık, sabır değerlerine ait bulgulara da yer verilmiştir.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak azim, sabır ve başarı, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma değerlerinin öne plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

4.6.1.1. Vefa

Vefa değerinin filmde bir kişiye duyulan sevgi sebebiyle ona olan bağlılığı sürdürme çabası ve yapılan iyilikleri unutmama anlamlarıyla yer aldığı görülmektedir. Vefa değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Christy; kendi hayatını kaleme aldığı kitabında kendisini türlü fedakârlıklarla büyüten ve onu kollayan, umutsuzluğa düştüğünde onu kaldırmak için çabalayan annesine karşı minnettarlığının ifadesi olarak annesinin portresini ve "mother" yazılı resmini kitabının ilk sayfasına koydurur (06.04-06.42). Christy'nin annesinin kendisine karşı yaptığı iyiliklere karşı minnetini göstermek için bu davranışı sergilemiş olması vefa değerinin varlığını ortaya koymaktadır.

Christy'nin vefalı bir evlat olduğunu vurgulayan başka bir sahne de şu şekilde gelişir: *Christy, engelli olan bireyler için düzenlenen bir bağış toplantısına katılır. Katıldığı toplantıda ondan bir konuşma yapması istenir. Konuşmasını bitirdiğinde bu başarıdaki en büyük payın annesinin olduğunu göstermek için annesini de yanına çağırır ve alkışlara onu da dâhil eder* (1.35.52-1.37.11). Christy'nin her fırsatta annesinin yaptığı iyilikleri unutmadığını göstermek istemesi vefa değeri ile açıklanabilir.

4.6.1.2. Fedakârlık

Filmde fedakârlık değerinin, karşılığında herhangi bir şey beklemeksizin kendi rahatından feragat ederek özverili davranmak şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Fedakârlık değerine ait bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Christy Brown'un annesi; felçli olan oğlunun ihtiyaçlarını karşılar ve onun kendi eksikliğini hissetmemesi için onun eli, ayağı ve dili olur. Yemeğini yedirir, gideceği yere onu sırtında taşır. Christy'nin annesinin çocuğu için yaptığı bu özverili davranışlar fedakârlık değerine örnek teşkil etmektedir.

Christy'nin annesinin fedakâr bir kadın olduğunu vurgulayan bir cümlesi şu şekildedir*: "Bacaklarımı verebilsem seninkileri seve seve alırdım."* (1.16.25-1.16.30). Christy'nin annesinin oğluna bu sözleri söylemesi ile onun özverili bir kadın olduğu vurgulanmaktadır.

4.6.1.3. Sevgi, şefkat ve merhamet

Filmde sevgi değeri aile üyelerinin birbirleriyle yakınlaşmasını ve ilgilenmesini sağlayan duygu anlamıyla vurgulanmaktadır. Ayrıca bir erkeğin bir kadına beslediği duygu olarak da ortaya çıktığı görülmektedir. Şefkat değerinin ise acıma hissi ile karışık koruma içgüdüsünü ve sevecenliği vurguladığı tespit edilmiştir. Sevgi, şefkat ve merhamet değerine ait bazı örnek diyalog ve sahneler aşağıda verilmiştir:

Kalabalık bir aileye mensup olan Christy'nin kendisinden büyük ve küçük kardeşleri vardır. Kardeşleri Christy'i seviyor ve onun içinde bulunduğu durum sebebiyle ona acıyorlardı. Ancak bu acıma onu aşağılayıcı bir nitelikte olmuyordu. Kardeşleri, Christy'nin eksikliklerinin farkında olarak onu koruyup gözetmekteydiler. Onu oyunlarında dışlamak yerine beraber oynamalarını sağlayacak oyunlar kurarlar. Bir yere gitmesi gerektiğinde onu el arabasıyla taşırlar. Onun yürüyemediğini hissettirmemek için onun yanında yer almaya çalışırlar (17.33-18.08). Filmde aile üyelerinin birbirlerine olan bağlılıkları sevgi değerini vurgularken kardeşlerin Christy'e acıması merhamet değerini, acıma duygusuyla birlikte ortaya çıkan sevecenlik durumu ise şefkat değerini vurgulamaktadır.

Sevgi değerinin yer aldığı başka bir sahne de şu şekildedir: *Christy, doktoruna âşık olur ve ona, onu sevdiğini "Eileen senden çok hoşlanıyorum." diyerek açıklar. Doktoru bu sevginin aşk olabileceğinin farkına varmadan "Ben de seni seviyorum Christy. Sende bir şair kalbi var." der* (1.03.18-1.03.28). Christy'nin doktoruna karşı ifade ettiği duygu kadın ve erkek arasında oluşabilecek bir sevgiyi vurgularken doktorun ona karşı söylediği sözlerin içinde şefkat duygusundan ileri gelen bir sevecenliğin olduğu söylenebilir.

Christy'nin annesini sevdiğini gösteren örnek bir cümle şu şekildedir: *Christy yemek yedikten sonra annesine "Eline sağlık anne çok güzeldi, tıpkı senin gibi." diyerek teşekkür eder*

(1.27.39-1.27.43). Christy'nin annesini sevdiğini ona iltifat ederek göstermeye çalıştığı görülmektedir.

Bay ve Bayan Brown'un oğullarına karşı şefkat ve merhametini gösteren bir başka sahne de şu şekildedir: *Christy doktoruna âşık olur. Ancak doktoru Christy'e karşı beslediği sevgi aşk değildir. Bunun farkına varan Christy umutsuzluğa kapılır ve içine kapanır. Annesi "Doktoruna âşık oldu." diyerek içine kapanmasının sebebini babasına anlatır. Oğlunun sağlığından endişe eden babası "Olsun. İyi olsun da önemli değil." diyerek eşini teselli etmeye çalışır. Oğlunun içinde bulunduğu duruma üzülen anne "Ama incinebilir. Kırık bir kalp sakat bir vücuttan çok daha acı verebilir." der* (1.00.16-1.0.36). Anne ve babanın arasında geçen bu konuşma ile oğullarının içinde bulunduğu durum için üzülüp ona acıdıkları ve onu korumaya çalıştıkları görülmektedir.

Şefkat ve merhamet değerinin vurgulandığı bir sahne de şu şekildedir: *Brown ailesi Christy için bahçe içinde bir oda inşa etmeye başlar. Bu inşa sırasında çocuklar ve baba tatlı bir yarışa girer. Eşinin çabasına şahit olan Bayan Brown çocuklarına "Dinleyin Brownlar! Bırakın babanız kazansın. Çünkü buna ihtiyacı var." der* (1.16.43-1.17.59). Christy'nin annesinin çocuklarından bunu istemesi ile eşine karşı şefkat ve merhamet duyduğu söylenebilir.

Christy'nin şefkatli bir evlat olduğunu vurgulayan başka bir sahne de şöyledir: *Christy yazdığı kitap sayesinde para kazanmaya başlar. Kazandığı ilk parayı annesine verir. Annesi "Bu parayı alamam. Bu parayla ne yaparım." deyince ona şefkatle bakar ve "Annecim, ilk olarak kendine güzel bir elbise ve yeni bir çift ayakkabı al." der* (1.28.44-1.29.32). Christy, annesinin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için kendi ihtiyaçlarını ötelediğinin farkındadır. Christy'nin bu davranışı ve annesine söylediği sözler annesine karşı gösterdiği şefkat duygusundan ileri geldiği söylenebilir.

4.6.1.4. Sabır, azim ve başarı

Filmde sabır değeri, karşılaşılan acı durumlara ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme, dayanç gösterme anlamıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Azim değeri ise karşılaşılan zorluklarla mücadele etmek için kararlı bir duruş sergilemeyi ve zorlukları aşmadaki inancı vurgulamaktadır. Sabır ve azmin sonucunun da başarı olduğu sahne ve diyaloglarda görülmektedir. Sabır, azim ve başarı değeri ile ilgili örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Christy'nin annesi rahatsızlanır. Annesi hasta olmasına rağmen oğlunun bakımıyla ilgilenmeye devam eder. Hastalığının ilerlediği bir günde Christy'i sırtına alarak odasına çıkarır. Kendisini iyi hissetmeyen kadın merdivenlerden yuvarlanarak bayılır. Gürültüyü duyan Christy sürünerek merdivenlerden iner ve kapıya sürünerek ulaşır. Sol ayağıyla kapıyı tekmeleyerek sesini etrafa duyurmayı başarır (10.22-14.08). Bayan Brown'un her durumda oğlunun yanında bulunması sabır değerini vurgularken Christy'nin annesini kurtarmak için mücadele etmesi azim değerini vurgulamaktadır. Ayrıca Christy'nin bu mücadelenin sonunda annesi için herkesi yardım çağırması ile başarı değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Christy'nin azimli ve başarılı bir çocuk olduğunu vurgulayan örnek başka bir sahne de şu şekildedir: *Tüm ailenin toplanmış olduğu bir gün kardeşler ödevlerini yapmaktadır. Bu sırada Christy, sol ayak parmağına tebeşiri geçirip yere bir şeyler karalamaya başlar. Christy'nin bu davranışı evdeki herkesi şaşırtır, herkes dikkatle onun ne yazdığına odaklanır. Christy, yere düzgün olmayan bir yazıyla "mother" yazar. Herkeste hem bir şaşkınlık hem de bir mutluluk uyandıran Christy, öğrenebildiğini ailesine göstermiş olur. Bu duruma en çok annesi sevinir ve oğluna yaşlı gözlerle bakar. Babası ise oğlundan övgüyle söz eder ve sevinç çığlıkları atar* (23.45-27.26). Christy'nin öğrenmek için çabalaması azim değerinin varlığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Christy'nin azminin sonucunda başarıyı elde ettiği görülmektedir.

Azim ve başarı değerinin yer aldığı başka bir sahne de şu şekildedir: *Christy, 17 yaşına geldiğinde sokakta kardeşleri ve arkadaşlarıyla futbol oynar. Christy takımın kalecisi seçilir ve kaleye uzanarak gelen topları karşılar. Maçın ilerleyen zamanlarında Brownlar'ın bulunduğu takım penaltı kazanır ve kardeşleri bu penaltıyı atması için Christy'i seçer. Rakip takım oyuncuları onun bu atışı yapamayacağını düşünüp bu kararlarından dolayı onlarla alay eder. Christy, yan yatmış bir şekilde tüm gücünü kullanıp sol ayağıyla topa vurur ve top kaleye girer* (30.05-31.27). Christy normal bireylerin yaşadığı gibi yaşamak için elinden gelen gayreti göstermektedir. Karşılaştığı zorluklar karşısında yılmadan tekrar denemeler yapması ile azim değerinin, bu denemeler sonucunda güzel sonuçlar almasıyla da başarı değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Christy'nin kararlı bir şekilde davranmasını isteyen doktorunun ona söylediği cümle şöyledir: *Zaman zaman motivasyonunu kaybeden Christy'e doktoru "Olmak ya da olmamak, işte bütün mesele bu. Keşke kendine acımayı bıraksan. Ben de başarısız olmak istemem." diyerek başarma konusundaki inancını kaybetmemesini tavsiye eder* (58.03-58.40). Doktorun Christy'e mücadelesinden vazgeçmemesini öğütlemesi ile azim değerine atıfta bulunulduğu söylenebilir.

Yine azim değerinin yer aldığı başka bir örnek sahne şu şekilde gelişir: *Doktoru, Christy'nin daha iyi konuşabilmesi için ona sesli kitap okuması için egzersizler önerir. Christy, egzersizler sayesinde gün geçtikçe daha düzgün bir şekilde konuşur. Christy, başarabildiğini gördükçe daha*

da mutlu olur. Christy'nin konuşma becerisini iyileştirmek için egzersizler yapması ve bu konuda kararlı davranması azim değerine örnek oluştururken bu kararlılığın sonucunda olumlu sonuçlar alması da başarı değerine örnek olmaktadır.

Bayan Brown'un oğlu Christy'e mücadeleden vazgeçmemesi gerektiğini söylediği cümle şu şekildedir: *"Savaşlar içerde kazanılır. Barlarda değil ya da çocukların yanında güçlü erkeği oynayarak değil. Sen vazgeçmiş olsan da ben vazgeçmedim."* (1.14.38-1.14.57). Kendisini odaya kapatıp küskünlük yaşayan oğluna karşı dik durması gerektiğini hatırlatan bu sözler ile azim değerine değinildiği görülmektedir.

Girilen bir mücadelede kararlı olmak gerektiğini vurgulayan başka bir sahne de şu şekilde gelişir: *Brown ailesi Christy için bahçe içinde bir oda inşa etmeye başlarlar. Bu inşa sırasında çocuklar ve baba tatlı bir yarışa girer. Baba hareketlerini daha da hızlandırarak bu yarışı kaybetmediğini "Henüz yenilmedim çocuklar." diyerek ifade eder* (1.16.43-1.17.52). Bay Brown'un bu tavrı ile azim değerine değinildiği söylenebilir.

Christy'nin sabırlı, azimli ve bunun sonucunda da başarılı bir kimse olduğunu belirten sahne şu şekildedir: *Christy katıldığı bir bağış toplantısında konuşma yapar. Konuşmasında "5 Haziran 1932 de Rotunda Hastanesi'nde doğdum. Toplamda 22 kardeştik ama sadece 13'ümüz hayatta kalabilmiştik. Yine de yalnız kalmadığımı söylemek pek doğru olmayacak. Kendimi herkesten soyutlayıp dünyanın farklı yerlerindeki insanları anlamaya çalıştım. Bu da engelli olsun olmasın herkesin yapmak istediği bir şeydi. Ancak herkes gibi ben de kendi soyutlanmamın farkındayım. İnsanların arasında bile. Onlarla iletişime geçebilme umudumu da sürekli yitiriyordum. Eğer bir yazar ya da sanatçı bir şeyler yaratmak isterse içindeki yaratıcı ruhu bulmalıdır. Sanki birden beni alıp götüren ve diğerlerinden ayıran kara bir bulut var, sağır bir sessizlik gibi. Sırtımı sandalyeme dayayıp sol ayağımla yeni bir ritim tutturabilirim. Şimdi rahatlayıp hayatımın tadını çıkartabilirim. Kendimle barıştım. Mutluyum." ifadelerine yer verir* (1.34.56-1.36.33). Christy'nin karşılaştığı birçok şeyle mücadele ettiğini söylemesi ile azim değeri, bu süreçte ruhsal olarak acı çekip buna katlandığını söylemesi ile sabır değeri vurgulanmaktadır. Hem bedensel hem de ruhsal olarak mutlu çıktığı bu mücadelenin sonucunun iyi olması sebebiyle de başarı değerine değinildiği görülmektedir.

4.6.1.5. Yardımseverlik

Yardımseverlik değeri filmde aile dayanışması, birlik ve beraberlik, paylaşma, destek olma, bir kimsenin ihtiyacını giderme gibi anlamlarla ortaya çıktığı görülmektedir.

Yardımseverlik değerine dair filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Kalabalık bir aileye mensup olan Christy'nin kendisinden büyük ve küçük kardeşleri vardır. Kardeşleri Christy'i seviyor ve onun içinde bulunduğu durum sebebiyle ona acıyorlardı. Ancak bu acıma onu aşağılayıcı bir nitelikte olmuyordu. Kardeşleri Christy'nin eksikliklerinin farkında olarak onu koruyup gözetirler. Onu oyunlarında dışlamak yerine beraber oynamalarını sağlayacak oyunlar kurarlar. Bir yere gitmesi gerektiğinde onu el arabasıyla taşırlar. Onun yürüyemediğini hissettirmemek için onun yanında yer almaya çalışırlar. Aile üyelerinin kardeşleri Christy'e sahip çıkması ve ona destek olmaları yardımseverlik değerinin varlığını ortaya koymaktadır.

Yardımlaşma değerinin birlik ve beraberlik anlamında yer aldığı başka örnek de şöyledir: *Dr. Eileen öğrencisinin yaptığı resimleri görür. Ona kendi sergisini açabileceğini söyler. Yaptığı resimlerden tüm ailenin de iş birliği ile bir sergi açılır. Christy Brown'un ailesinin birlik ve beraberlik içindeki mücadelesi "Christy, harika bir ressam. Malzemeleriyle mücadele veriyor, tıpkı her ressamın yapması gerektiği gibi. Onları kontrol altına alıyor. Çevrenizdeki duvarlara bakarsanız Christy Brown'u şekillendiren güçleri görürsünüz. Annesi babası erkek ve kız kardeşleri ve toplumca varlığının bilinmesini sağlayan kişi Dr. Eileen." şeklinde belirtilir.* Christy'nin başarılı olmasında aile üyelerinin dayanışma içinde olmasının etkili olduğu vurgulanarak yardımseverlik değerine değinildiği görülmektedir.

Yine yardımseverlik değerinin vurgulandığı örnek bir sahne de şu şekilde gelişir: *Christy'nin annesi onun tekrar resim yapması için ona ait bir oda inşa etmeye karar verir. Elinde balta ve kürekle işe girişen Bayan Brown'u gören kocası "Burada neler oluyor?" diyerek neler olduğunu öğrenmeye çalışır. Bayan Brown "Christy ile bir oda yapıyoruz." diyerek kocasına karşılık verir. Karısının niyetini öğrenen adam "Tek başınıza yapamazsınız hanımefendi. Bana biraz tuğla getirin sen de harç kar ve terazimi getirin. Brown ve oğulları inşaat şirketi iş başında." diyerek çocuklarıyla iş paylaşımı yapar ve odayı hep birlikte inşa etmeye başlarlar* (1.16.45-1.18.33). Brown ailesinin Christy'nin yanında olduklarını hissettirmek için ona bir oda inşa etmeye kalkışmaları ile ailenin dayanışma içerisinde olduğu görülmektedir.

Yardımseverlik değerinin açık bir şekilde görüldüğü örnek bir sahne de şu şekildedir: *Christy kendi hikâyesini yazmak ister bunun için de küçük kardeşinden "Bana yardım eder misin?" diyerek yardım ister. Küçük kardeşi ne ile ilgili yardım edeceğini sorunca Christy "Yazmama. Benim hikâyemi yazacağım." şeklinde cevap verir. Kardeşi Christy'nin bu isteğini "Tabi ki ederim." diyerek kabul eder* (1.24.02-1.24.21). Christy'nin yazma işlemini kendisi yapamaması sebebiyle kardeşinden yardım istemesi ve onun da bu yardım isteğini kabul etmesi ile kardeşlerin dayanışma içerisinde olduğu görülmektedir.

Dr. Eileen uzun zaman sonra Christy'nin yanına gelir. Christy'den orada bir konuşma yaparak buna destek olmasını "Senden bir iyilik isteyeceğim." diyerek bekler. Christy bu yardımın ne ile ilgili olduğunu sorunca "Bağış toplantısı. İnsan içine çıkmayı sevmediğini biliyorum ama iyi bir amaç için." diyerek amacını açıklar. Christy, Dr. Eileen bu isteğine "Engelliler için. Sanırım uslu olabilirim." diyerek karşılık verir (1.30.13-1.30.45). Engelliler için yapılacak olan bağış toplantısında konuşma yapmayı kabul eden Christy'nin çevresinde gelişen olaylara kayıtsız kalmayıp destek olduğu görülmektedir.

4.6.1.6. Umut

Sol Ayağım filminde umut değerinin içinde bulunulan zor şartların yerini daha iyi şartlara bırakacağına dair beklentinin devam etmesi ve ümit etme anlamında yer aldığı görülmektedir. Umut değeri ile ilgili örnek olay ve cümlelere aşağıda yer verilmiştir:

Kalabalık bir aile olan Brown ailesinde evin fiziki koşulları ailenin üyelerinin yaşamını zorlaştırmaktadır. Christy de bu kalabalık ortamda istediği gibi çalışamamaktadır. Bunun bir gün değişeceğini ümit eden Bayan Brown "Bir gün kendine ait bir yerin olacak." diyerek oğlunu teselli etmeye çalışır (40.01-40.30). Bayan Brown'un şartların düzeleceğine dair ümidi ile umut değeri vurgulanmaktadır.

Umut değerinin yer aldığı başka bir sahne de şu şekildedir: *Bayan Brown oğlunun âşık olduğu kadından istediği karşılığı alamaması sebebiyle yaşadığı küskünlüğe ve kırılmışlığa bir son vermek ister. Onun tekrar resim yapmasını umut ederek "Senin için bir oda yapıyorum. Kendine ait bir odan olursa belki tekrar resim yapmaya başlarsın." der* (1.14.11-1.16.11). Bayan Brown'un bu sözleri ile oğlunun karşılaştığı bu zor zamanları atlatıp tekrar eski haline dönmesini ümit ettiği görülmektedir.

Yine umut değerinin vurgulandığı başka bir sahne de Christy'nin konuşmasına yer verilir: *Christy katıldığı bir bağış toplantısında konuşma yapar. Konuşmasında "5 Haziran 1932 de Rotunda Hastanesi'nde doğdum. Toplamda 22 kardeştik ama sadece 13'ümüz hayatta kalabilmiştik. Yine de yalnız kalmadığımı söylemek pek doğru olmayacak. Kendimi herkesten soyutlayıp dünyanın farklı yerlerindeki insanları anlamaya çalıştım. Bu da engelli olsun olmasın herkesin yapmak istediği bir şeydi. Ancak herkes gibi ben de kendi soyutlanmamın farkındayım. İnsanların arasında bile. Onlarla iletişime geçebilme umudumu da sürekli yitiriyordum. Eğer bir yazar ya da sanatçı bir şeyler yaratmak isterse içindeki yaratıcı ruhu bulmalıdır. Sanki birden beni alıp götüren ve diğerlerinden ayıran kara bir bulut var, sağır bir sessizlik gibi. Sırtımı sandalyeme dayayıp sol ayağımla yeni bir ritim tutturabilirim. Şimdi rahatlayıp hayatımın tadını çıkartabilirim.*

Kendimle barıştım. Mutluyum." ifadelerine yer verir (1.34.56-1.36.33). Christy'nin içinde bulunduğu durum sebebiyle zaman zaman ümitsizliğe düştüğü ancak sol ayağını kullanmayı başarabilmesi ile umudunu devam ettirebildiği görülmektedir.

4.6.1.7. Doğruluk ve dürüstlük

Doğruluk ve dürüstlük değerinin doğru olana yakışır davranış, adaleti gözetme ve buna uygun davranış sergileme anlamlarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Doğruluk ve dürüstlük değeri ile ilgili örnek olay ve cümlelere aşağıda yer verilmiştir:

Christy ve kardeşleri, kendilerini ısıtacak kömürlerinin olmadığını öğrenince bir plan yapıp kömür bulmaya karar verirler. Kömür arabasının kapakları açılınca alabildikleri kadar kömürü alıp eve getirirler ancak anneleri "Tanrım bu kömürler de ne? Bunu nerden aldığınızı biliyorum. Çalmak haramdır. O kömürlerle bu evden içeri giremezsiniz." diyerek onları azarlar ve eve almaz (41.46-43.17). Christy'nin annesinin çocuklarının yaptığı bu uygunsuz davranışa karşı çıkmış olması ile doğruluk ve dürüstlük değerinin vurgulandığı söylenebilir.

4.6.1.8. Özgüven

Filmde özgüven değeri herhangi bir şeyi yapabilme konusunda kendisine olan inancı vurgulamaktadır. Özgüven değerine ait örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Tüm aile Christy'nin tekrar resim yapması için ona ait bir oda inşa etmeye karar verir. Duvar ustası olan Bay Brown oğullarıyla tatlı bir yarışa girer ve "Brown ve oğulları iş başında. Siz üç kat çıkana kadar ben bitirmiş olurum nasıl olsa." diyerek onlara meydan okur. Duvar dizerken oğullarından biraz geri kalınca da "Henüz yenilmedim çocuklar." der (1.16.44-1.17.52). Bay Brown bu sözleriyle bir işi yapma konusunda kendisine güvendiğini vurgulamaktadır.

Christy kendisine olan inancını vurgulayan bir konuşmasında şunları söyler:*"5 Haziran 1932 de Rotunda Hastanesi'nde doğdum. Toplamda 22 kardeştik ama sadece 13'ümüz hayatta kalabilmiştik. Yine de yalnız kalmadığımı söylemek pek doğru olmayacak. Kendimi herkesten soyutlayıp dünyanın farklı yerlerindeki insanları anlamaya çalıştım. Bu da engelli olsun olmasın herkesin yapmak istediği bir şeydi. Ancak herkes gibi ben de kendi soyutlanmamın farkındayım. İnsanların arasında bile. Onlarla iletişime geçebilme umudumu da sürekli yitiriyordum. Eğer bir yazar ya da sanatçı bir şeyler yaratmak isterse içindeki yaratıcı ruhu bulmalıdır. Sanki birden beni alıp götüren ve diğerlerinden ayıran kara bir bulut var, sağır bir sessizlik gibi. Sırtımı sandalyeme dayayıp sol ayağımla yeni bir ritim tutturabilirim. Şimdi rahatlayıp hayatımın tadını çıkartabilirim.*

Kendimle barıştım. Mutluyum." (1.34.56-1.36.33). Christy'nin yaptığı bu konuşmada sol ayağıyla yeni bir ritim tutturabileceğini söylemesi ile geçmişi unutup yeni bir gelecek kurma konusunda kendisine güvendiği söylenebilir.

4.7. 120

Tablo 8

120 Filminin Künyesi

Yönetmen	Murat Saraçoğlu, Özhan Eren
Senaryo	Özhan Eren
Yapımcı	Özhan Eren
Görüntü Yönetmeni	Mustafa Kuşçu
Türü/ İMDb	Savaş, Dram, Tarih / 7.3
Yapım Yılı/ Yeri	2008 /Türkiye
Süre	120 dakika
Öne Çıkan Değerler	Fedakârlık, Vatan Sevgisi, Yardımseverlik, Dayanışma, Sabır ve Azim
İzlenmesi Tavsiye Edilen Sınıf Düzeyi	Ortaokul (7-8), Lise (9-10-11-12)

4.7.1. Filmin özeti ve çözümlemesi

Film, Türk milletinin büyük fedakârlılarını niteleyen, savaş sırasında hayatta kalma mücadelesi veren ve kahramanlıklarını ortaya koyan yüz yirmi gencin hikâyesini konu edinmektedir. Birinci Dünya Savaşı sırasında cephanesi tükenen birlikler yakın birliklerden destek isterler. Kış mevsimi olması sebebiyle yaşam koşulları çok zordur. Türk-Rus savaşı sebebiyle bölgenin erkekleri ülkenin dört bir yanında mücadele vermektedirler. Yardım

çağrılarının karşılıksız kalmaması için on iki ile on yedi yaşlarındaki yüz yirmi genç, cephanenin Sarıkamış'a nakledilmesi için gönüllü olur. 120 filmi yaşanmış bir kahramanlık öyküsünün perdeye aktarılmasıdır.

Balkan savaşının sona erip Türk milletinin yaralarını sarmaya devam ettiği barış günleridir. İşte bu zamanlarda henüz genç olan Münire, lisede müdürü olan babası Cemal öğretmen, kardeşleri Mehmet ve Mustafa ile hayatlarını Van şehrinde sürdürmektedir. Münire yakında nişanlısı Süleyman Teğmen ile evlenecektir. Barış günleri çok sürmez. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ülkede bir seferberlik ilan edilir. Tüm halk gibi Süleyman Teğmen de askere gider. Sarıkamış Harbi'nin başlamasıyla çatışmalar yoğunlaşır. Süleyman Teğmen'in de içinde bulunduğu birlikten Van'a bir telgraf gelir ve bu telgrafta cephaneye ihtiyaç duyulduğu, cephane zamanında ulaşmazsa savaşın Van şehrini de etkileyeceği bildirilmektedir. Yoğun kış şartları altında kalan şehirde istenen cephanenin hayvanlarla taşınması mümkün değildir. Bu sebeple cephanenin yayaların sırtında taşınması kararlaştırılır. Ancak şehir içinde kadınların, çocukların ve ihtiyar erkeklerin dışında eli silah tutabilecek erkeklerin sayısı oldukça sınırlıdır. Onlar da şehri korumak için burada kalmak zorundadır. Cephanenin taşınması için her türlü alternatif değerlendirilir. Çare olarak cephanenin şehirde bulunan öğrencilerle taşınması kararlaştırılır. Neredeyse her çocuk cephane taşımak için gönüllü olur. Bunlar yaşları on iki ile on yedi arasında değişen yüz yirmi çocuktur. Hazırlıklarını hızlı bir şekilde tamamlayan çocukların başına gazi olan Musa Çavuş geçer ve birkaç askerle birlikte yola çıkarlar. Zor şartlar altında cephane teslim edilir ancak geriye dönenlerin sayısı kırktır. Dönen kırk gençten ancak yirmisi hayatta kalabilmiştir. Filmde Türk milletinin geçirdiği zor zamanlardan bir kesit sunulmuş, birçok acıyı ve hüznü bir arada yaşan halkın metaneti ve azmi gözler önüne serilmiştir. Başta Cemal Müdür ve Münire'nin fedakârlıkları ve sabrı örnek olarak aktarılmıştır.

Filmde; saygı, güven ve özgüven, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, birlik ve beraberlik, mutluluk, umut, azim, başarı, sevgi, şefkat, merhamet, sorumluluk ve vatanseverliğin evrensel değerler kapsamında yer aldığı görülmüştür. Evrensel değerler arasında bulunan saygı, yardımseverlik, mutluluk, sevgi, sorumluluk, birlik ve beraberlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü bulgulanmıştır. Aşağıda filmde vurgulanan bazı evrensel değerlere (saygı, güven ve özgüven, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, birlik ve beraberlik, mutluluk, umut, azim, başarı, sevgi, şefkat, merhamet, sorumluluk ve vatanseverlik) ve UNESCO değer listesinde yer

alan birtakım değerlere (saygı, yardımseverlik, mutluluk, sevgi, sorumluluk, birlik ve beraberlik) dair örnek olaylara ve cümlelere yer verilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile vefa, fedakârlık, sabır değerlerine ait bulgulara da yer verilmiştir.

Filmde sahne ve cümlelerin geçme sıklığına bakılarak fedakârlık, vatan sevgisi, yardımseverlik, dayanışma, sabır ve azim değerlerinin öne plana çıktığı görülmüştür. Ancak değerlerin sıralaması yapılırken ön plana çıkan değerlerden başlayarak değil filmin akışındaki sahne ve diyalogları bozmamak adına ilk dakikalardan son dakikalara doğru bir sıralama yapılmıştır.

4.7.1.1. Saygı

Saygı değerinin filmde kutsallığı dolayısı ile ölçülü ve özenli davranma anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca farklılıklara ve insana saygının sahnelerde vurgulandığı görülmektedir. Saygı değerine ait örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Ermeni asıllı olan bir doktorun Türk hastaları muayene ettiğini duyan Taşnak çetelerinden birisi gelip doktoru sıkıştırır. Doktor Kirkor hastalığın ırkı olmayacağını "Evladım hastanın Türk'ü İngiliz'i olur mu? Hasta hastadır." sözleriyle vurgular (04.22-04.41). Doktor Kirkor'un bu sözleri ile insan kavramının kutsallığı vurgulanmaktadır. Ayrıca insanların ırklarından dolayı ayrıştırılmaması gerektiği belirtilerek farklılıklara saygı ilkesine değinildiği görülmektedir.

Saygı değerine örneklik teşkil edecek bir sahne de şöyledir: *Cemal Müdür'ün küçük oğlu Mustafa hastalanır. Muayene etmesi için Ermeni asıllı Doktor Kirkor çağırılır. Doktor Kirkor yıllardır bu ailenin doktorluğunu yapmaktadır. Taşnak çeteleri tarafından tehdit edilmesine rağmen ırk ayrımı gözetmeksizin Mustafa'yı muayene etmeye gelir* (05.17-05.50). Doktor Kirkor'un farklı bir ırka mensup olmasına rağmen öncelikle bir insan olduğu için Mustafa'yı muayene etmeye gelmesi ile onun insanlara ve mesleğine duyduğu saygı görülmektedir.

4.7.1.2. Güven ve özgüven

Filmde güven değerinin kuşku duyulmadan inanma, itimat etme ve beklenilen yönde davranma anlamlarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Özgüven değeri ise herhangi bir şeyi yapabilme konusunda kendine olan inancı vurgulamaktadır. Güven ve özgüven değerine ait örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Cemal Müdür'ün küçük oğlu Mustafa'nın tedavi edilmesi için doktor çağırılır. Cemal Müdür'ün büyük oğlu Mehmet doktora onu iyileştireceğine olan inancını "Mustafa yukarıda ve onun iniltilerinden bizi ancak siz kurtarabilirsiniz." diyerek ifade eder. Doktor Kirkor bu işi yapabileceğini "Merak etme hallederim." sözleriyle belirtir (05.30-05.42). Mehmet'in kardeşini tedavi edebileceği konusunda Doktor Kirkor'a itimat etmesi ile güven değeri vurgulanırken Doktor Kirkor'un Mustafa'yı tedavi edebileceğine inanmasıyla da özgüven değerine vurgu yapılmaktadır.

Güven değerinin vurgulandığı örnek bir konuşma da şu şekildedir: *"Siz benim bu şehirde güvendiğim insanlardan birisiniz. Sizden saklamama lüzum yok. Mektup Erzurum'dan. Rusların her an taarruza geçebileceğini söylüyorlar. Bize de mümkün olan en kısa zamanda hududa naklolunmamız emrediliyor. Biz elimizden geldiği kadar saklı tutacağız bu emri. Taşnak çeteleri ne kadar geç öğrenirse şehirden ayrıldığımızı o kadar kâr. Ama onlara gitmeden öyle bir şamar yapıştıracağım ki birkaç ay daha kendilerine gelemesinler. Hocam gençlerimiz önce Allah'a sonra size emanet."* (29.50-31.47). Komutan'ın, Cemal Müdür'e itimat ederek mektubu onunla paylaşması ve gençlerin korunması konusunda Cemal Müdür'e inanması ile güven değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Mehmet'in özgüvenli olduğuna dair örnek bir cümle şu şekildedir: *"Sen hiç merak etme abla! Cephaneyi hayırlısıyla nasıl teslim edeceksem mektubunu da enişteme öyle teslim edeceğim inşallah."* (1.05.41-1.05.50). Mehmet'in mektubu eniştesine teslim edebileceğine olan inancı ile özgüven değerine değinildiği söylenebilir.

4.7.1.3. Yardımseverlik

Filmde yardımseverlik değeri paylaşma, bir kimsenin ihtiyacını giderme, dayanışma, destek olma birlik ve beraberlik gösterme anlamlarıyla yer almaktadır. Yardımseverlik değerine dair filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Doktor Kirkor, Taşnak çetelerinin tehditlerine boyun eğmeyip Cemal Müdür'ün oğlunu muayene etmeye gelir. Her ne kadar dikkatli olsa da Taşnak çeteleri tarafından takip edilir. Muayeneyi

bitirip evden ayrılırken silahla vurulur. Cemal Müdür'ün oğlu Mehmet, at arabasına binip onu hastaneye götürür (05.17-08.46). Mehmet'in Doktor Kirkor'u hastaneye yetiştirmeye çalışması ile dayanışma örneği sergilediği görülmektedir.

Yardımseverlik değerinin vurgulandığı bir sahne de şu şekilde gelişir: *Musa Çavuş ve Cemal Müdür şehir dışına alışverişe gider. Cemal Müdür döndüklerinde onları karşılayan Mehmet'e aldıklarından Musa Çavuş'a da vermesini "Musa Çavuş'a da verin ne de olsa göz hakkı var." diye söyler* (25.40-26.17).Cemal Müdür'ün aldıklarından Musa Çavuş'a da ikram edilmesini istemesi ile yardımseverlik değerinin paylaşma anlamıyla vurgulandığı söylenebilir.

Toplum içindeki dayanışmaya örnek olabilecek bir sahne de şu şekildedir: *Münire ile vedalaşmaya gelen Süleyman Teğmen evdekilerin nasıl olduklarını sorunca Münire evde olmadıklarını, vefat eden komşularının oğlu için taziyeye gittiklerini "Sabri Amca'nın oğlu vefat etmiş eğitimde. Herkes oraya gitti taziyeye." sözleriyle belirtir* (39.35-40.20). Ev halkının komşularının acısını paylaşmak için taziye gitmesi ile dayanışma örneği gösterdiği görülmektedir.

Birlik, beraberlik ve dayanışma değerinin vurgulandığı Münire'ye ait bir konuşma şu şekildedir: *"O gün talebelerin gösterdiği umumi arzu üzerine Yüz yirmi çocuk seçildi bu büyük yolculuk için on yaşından on iki yaşına yüz yirmi çocuk. Evvela bütün dikkatimizi çocuklarımızı sağlamca giydirmeye tahsis ettik. Çünkü uzun bir yolculuk olacaktı. Uzun ve ağır. Günler ve geceler boyu karlı dağlar aşacaklardı. Varlıklı aileler perde, kilim, yatak çarşafları, ellerinde ne varsa verdiler. On beş yaşını doldurmuş olan otuz iki çocuğa tüfek verildi ve süratle talim yaptırıldı. Çocuklarımızın bu uzun yolculuğuyla ilgili planlar ve ayarlamalar yapıldı. Birkaç tane de asker verdi Vali Bey emniyetlerini kuvvetlendirmek için. Yüz yirmi çocuk. Senin hasretin yetmez gibi bir de çocuklarımız dağlıyor yüreklerimizi. Dualarımız hep sizinle. Allah'a emanet olun Süleyman. Hepiniz…"* (1.03.40-1.05.05). Münire'nin nişanlısı ve cephane taşımak için gidecek olan yüz yirmi çocuk için dua etmesi ile onlara manevi bir destek sağladığı görülmektedir.

Yine halkın dayanışma içinde olduğunu gösteren bir örnek de şu şekildedir: *Yüz yirmi çocuk cephaneyi taşımak üzere toplanır. Geride kalan aileler gözyaşlarıyla çocuklarını uğurlamaya gelir. Halkı temsilen Vali Bey "Çocuklarım, evlatlarım! Yolunuz uzun ve çok meşakkatlidir. Aşılmaz dağlar aşacaksınız. Bir kez yola koyulduktan sonra dönmeniz mümkün olmayacaktır. Dikkatli olun yavrularım! Büyük çocuklar, küçük çocuklara mukayyet olsun. Küçükler de büyüklerinin tembihlerine itaat etsinler. Hepiniz mümkün mertebe el ele tutuşun. Kafileden asla ayrılmayın. Bir müşkülünüz olursa hemen Musa Çavuşunuza söyleyin. Haydi aslanlarım! Haydi, yiğitlerim! Allah yolunuzu açık etsin. Gazanız mübarek olsun. Küçük askerlerim!" diyerek onları yüreklendirir*

(1.06.02-1.08.55). Ailelerin ve geride kalan halkın küçük askerleri uğurlamak için bir araya gelmeleri aralarındaki dayanışmaya ve birlik beraberliğe örnek gösterilebilir. Ayrıca Vali Bey'in yaptığı konuşmada çıkacakları yolculukta birbirlerine destek olmalarının öğütlendiği görülmektedir.

Birlik ve beraberliğin vurgulandığı bir sahnede şu şekilde gelişir: *Yüz yirmi çocuğun cephaneyi taşımak için yola çıktığı anda geride kalanlar onlara destek olmak için hep bir ağızdan*

"Ey şanlı ordu, ey şanlı asker

Haydi, gazanfer, umman-ı safter

Bir elde kalkan, bir elde hançer

Serhadde doğru ey şanlı asker.

Deryada olsa her şey muzaffer

Dillerde tekbir, Allahu Ekber

Allahu Ekber, Allahü Ekber

Ordumuz olsun daim muzaffer" marşını söylerler (1.08.55-1.10.06). Halkın zorlu bir yolculuk için fedakârlık gösteren bu çocuklara desteğini bu marşla gösterdiği görülmektedir.

Yardımseverlik değerinin vurgulandığı bir örnek de şöyledir: *Van'a dönmek için yola çıkan çocuklar yolda olumsuz hava koşulları ile karşılaşırlar. Musa Çavuş "Kimse birbirinden ayrılmasın herkes birbirine sıkı sıkı sarılsın! Sakın uyumayın!" diyerek birbirlerine destek olmalarını ister. Geri dönüş yolunda olan tüm bu çocuklar birbirlerini korumak için uğraşırlar* (1.26.04-1.28.12). Çocukların geri dönüş yolunda birbirlerini ayakta tutmak için göstermiş oldukları çaba ile dayanışma örneği sergilendiği görülmektedir.

4.7.1.4. Vefa

Filmde vefa değerinin yapılan iyilikleri unutmama ve duyulan sevgi sebebiyle bağlılığı sürdürme anlamıyla yer aldığı tespit edilmiştir. Vefa değerine ait filmden alınan sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Doktor Kirkor Taşnak çeteleri tarafından tehdit edilmesine rağmen Cemal Müdür'ün hatırını sayıp oğlunu muayene etmeye gelir ancak evden ayrılırken arabasında silahla vurulur. Mehmet onu hastaneye yetiştirmeye çalışsa da doktor hayatını kaybeder. Kendilerine yapılan iyiliği unutmayan Cemal Müdür ve Mehmet, doktorun cenaze törenine giderek başsağlığı diler (05.18-11.16).

Doktor Kirkor'a karşı minnet duyan Cemal müdür ve Mehmet'in göstermiş olduğu davranışın vefa değerine örnek oluşturduğu söylenebilir.

4.7.1.5. Mutluluk ve umut

Filmde umut değerinin içinde bulunulan durumun zorluğuna rağmen bu durumdan kurtulma ve ilerde yaşanabilecek güzel zamanlar için ümitli olma anlamında ortaya çıktığı görülmektedir. Mutluluk değeri ise özlenen durumlara ulaşmaktan kaynaklanan bir sevinç, duyulan huzur anlamıyla ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ümitli olmanın da mutluluk sebebi olduğu vurgulanmaktadır. Mutluluk ve umut değeriyle ilgili bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda belirtilmiştir:

"Biz mutluyduk. Sonbaharda da düğün yapmayı düşünüyorduk." (16.14-16.18). Münire'nin nişanlısı ile düğün yapmayı planladığını aktaran bu cümle Münire'nin mutluluğunun kaynağının ilerde yapılması ümit edilen düğün olduğu görülmektedir.

Mutluluk ve umut değerinin birlikte vurgulandığı bir diyalog da şu şekildedir: *"Babam gibi hiçbir şey belli etmedi. Günler sonra anlayabildim gittiğinizi. Hele sensiz şehir tamamen boşaldı. Korkuyorum ama yine de mutluyum. En azından hala savaş yoktu. İnşallah da hiç olmaz. En çok da neye üzülüyorum biliyor musun? Bayramdan vazgeçtim senelerdir seninle bir iftar bile kısmet olamadı. Nasip, seneye inşallah."* (43.48-44.06). Henüz bir savaşın olmaması Münire'nin mutluluğunun kaynağı iken nişanlısıyla ilerde geçireceği güzel zamanları düşünmesi de umutlu olmasının kaynağı olarak görülmektedir.

Mutluluk değerinin yer aldığı başka bir sahne de şöyledir: *Yüz yirmi çocuk yolda dinlemek için mola verir. Yoklama alınır. Her ne kadar büyük biriymiş gibi davranmaya çalışsalar da aslında hala çocukturlar. Aralarında anlaşan çocuklar kartoplarıyla Musa Çavuş'a saldırır. Çocukların gülüşme sesleri birden boşluğa yayılır* (1.15.48-1.16.38). Bu sahne de zor şartlar altında bile çocukların mutlu oldukları vurgulanmaktadır.

Umutlu bir bekleyişin vurgulandığı bir sahne de şu şekilde gelişir: *Cephaneyi yerine ulaştıran yüz yirmi genç dönüş yoluna koyulur. Aileler telgraf sayesinde çocuklarının dönüş yolunda olduklarını öğrenir ve umutlu bekleyişleri artar. Aileler mutluluk ve ümit içindedir. Bu durumu Münire "O günlerde havalar da çok güzel gidiyordu kardeşlerimin şansına. Van'da endişeler tamamen dağılmıştı. Hiç unutmam o gece 24 Ocak gecesiydi. Ve biz on gündür ilk defa rahat ve huzurlu bir gece geçirmenin mutluluğunu yaşamıştık." şeklinde ifade eder* (1.25.12-

1.26.00). Ailelerin çocuklarına kavuşacak olmanın ümidiyle mutlu ve huzurlu oldukları görülmektedir.

4.7.1.6. Sabır, azim ve başarı

Filmde sabır değerinin karşılaşılan üzücü durumlara ses çıkarmadan geçmesini bekleme, dayanç ve metanet göstermek anlamıyla vurgulandığı görülmektedir. Azim değeri ise karşılaşılan güçlükler karşısında vazgeçmeden yoluna devam etme ve kararlı olma anlamında ortaya çıkmaktadır. Başarı değeri de sabır ve azim sonucu elde edilen güzel sonuçlar olarak vurgulanmaktadır. Sabır, azim ve başarı değerine dair bazı örnek sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Münire yapılacak olan yolculuğun şartlarının zor olduğunu "O gün talebelerin gösterdiği umumi arzu üzerine yüz yirmi çocuk seçildi bu büyük yolculuk için on yedi yaşından on iki yaşına yüz yirmi çocuk. Evvela bütün dikkatimizi çocuklarımızı sağlamca giydirmeye tahsis ettik. Çünkü uzun bir yolculuk olacaktı. Uzun ve ağır. Günler ve geceler boyu karlı dağlar aşacaklardı. Varlıklı aileler perde, kilim, yatak çarşafları, ellerinde ne varsa verdiler. On beş yaşını doldurmuş olan otuz iki çocuğa tüfek verildi ve süratle talimle yaptırıldı. Çocuklarımızın bu uzun yolculuğuyla ilgili planlar ve ayarlamalar yapıldı. Birkaç tane de asker verdi Vali Bey emniyetlerini kuvvetlendirmek için. Yüz yirmi çocuk. Senin hasretin yetmez gibi bir de çocuklarımız dağlıyor yüreklerimizi. Dualarımız hep sizinle. Allah'a emanet olun Süleyman. Hepiniz…"ifadeleriyle anlatır (1.03.40-1.05.05). Ailelerin içinde bulundukları üzücü durumun geçmesini beklemeleri ve ayrılığa karşı metanet göstermeleri sabır değerinin varlığını ortaya koymaktadır.

Sabırlı ve azimli davranışa örnek olacak bir örnek de şöyledir: *Türlü zorluklarla karşılaşan yüz yirmi çocuk, yolda saldırıya uğrar. Saldırıda Süleyman Teğmen ve birkaç asker şehit olur. Üzüntü ve acı içinde cenazeler defnedilir. Yüz yirmi çocuk yoğun geçen kışa, soğuğa ve yolların çetin şartlarına rağmen sınıra ulaşır ve zorlukla getirdikleri cephaneyi sınırdaki birliğe getirmeyi başarırlar* (1.10.23-1.23.44). Yüz yirmi çocuğun cephaneyi koşulların zorluğuna rağmen uzun bir mücadelenin sonunda ulaştırması azim değerine örnek oluştururken çatışma esnasında kaybedilen askerlerin acılarını metanetle karşılamaları sabır değerine örnek oluşturmaktadır.

Van halkının sabırlı ve metanetli duruşuna vurgu yapan bir sahne de şu şekildedir: *Çocukların cephaneye ulaştığı haberi ailelere ulaşır. Çocuklar geri dönmek için hazırlanırken bir fırtına çıkar. Fırtınanın çıktığını gören aileler telaşlanır. Münire onları yatıştırmak için "Çocuklarımız fırtınayı görüp bulundukları yerden ayrılmamışlardır inşallah. Şu anda sabredip*

beklemekten başka yapacağımız bir şey yok anlayacağınız." der. O gün içinde haber alamayan aileler bir şeyler yapmak isterler. Bu durum "Bekledik, bütün gün bir haber bekledik, bize asırlar gibi gelen saatler boyunca hiçbir yerden haber alamadık. Babamlar dağlara çıkıp aramak istediler." ifadeleriyle aktarılmaktadır (1.28.40-1.35.34). Münire ve halkın umutlu bekleyişi ile sabır değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Münire'nin ve Cemal Müdür'ün sabırlı kişiler olduklarını vurgulayan örnek bir sahne de şu şekildedir: *Münire, Mehmet'in getirdiği emanetleri bulur ve nişanlısına ait eşyaları içinde görür. Nişanlısına ait eşyaları bulan Münire onun şehit olduğunu anlar. Bu haberi metanetli bir duruş ile karşılayan Münire acısını içinde yaşar. Henüz bu habere alışamamışken kardeşinin hastalığa yenik düşüp hayatını kaybettiğini öğrenir* (1.40.52-1.43.21). Münire ve babasının ailesinden birçok kişinin ölümüne şahit olmuşken bu olayları metanetli bir duruş ile karşılamaları sabır değeri ile açıklanabilir.

Yine Van halkının sabırlı olduklarını vurgulayan bir sahne de şöyledir: *Yüz yirmi çocuktan sadece kırk çocuk geri dönebilmiş, dönenlerin de ancak yirmi iki tanesi hayatta kalabilmişti. Çocuklarının hayatını kaybettiğini öğrenen aileler yaşadıkları bu acı olaylara metanetle yaklaşır* (1.36.24-1.45.38). Ailelerin içinde bulundukları bu zor zamanları ve çocuklarını kaybetmenin verdiği üzüntüyü aşabilmelerini sağlayan değerin sabır değeri olduğu görülmektedir.

Yüz yirmi çocuğun azmini vurgulayan bir sahne de şöyledir: *Cephaneyi teslim eden yüz yirmi çocuk dönüş yoluna koyulurlar. Yolda kar yağışına ve tipiye yakalanan çocukların yürümesi ve yönlerini bulması zorlaşır. Birbirine sıkıca kenetlenen çocuklar soğukla mücadele ederek evlerine ulaşmak için çabalarlar* (1.26.07-1.38.44). Çocukların içinde bulundukları durumdan kurtulmak ve evlerine ulaşmak için çaba sarf etmeleri ile azim değerine vurgu yapılmaktadır.

4.7.1.7. Vatan sevgisi ve fedakârlık

Filmde yakınlık ve ilgi göstermek için gerekli olan duygu anlamında kullanılan sevgi değeri vatan sevgisi anlamıyla da vurgulanmaktadır. Yüz yirmi filminde fedakârlık değerine kendisine ait olandan feragat edip bunun için de karşılık beklememe anlamında yer verildiği görülmektedir. Fedakârlık değerine ait filmde geçen bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Vatan sevgisini vurgulayan örnek bir sahne şu şekildedir: *Van sakinlerinden olan Sermet Bey savaşın huzursuzluğundan kaçıp ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşmek ister. Babasının şehirden gitme kararına karşı çıkan Ferit onunla birlikte gelmeyeceğini ve Van'da kalıp savaşmak istediğini "Ben gelmiyorum baba. Gelmiyorum." şeklinde ifade eder* (52.32-53.52). Ferit'in vatanını savunmak için gösterdiği tavrın vatan sevgisinden ileri geldiği söylenebilir.

Fedakârlık değerinin vurgulandığı sahne şu şekildedir: *Doktor Kirkor Taşnak çeteleri tarafından tehdit edilmesine rağmen Cemal Müdür'ün hatırını sayıp oğlunu muayene etmeye gelir ancak evden ayrılırken arabasında silahla vurulur* (05.20-08.28). Doktor Kirkor'un canı hiçe sayarak Mustafa'yı muayene etmeye gelmesi ile onun fedakâr bir tavır sergilediği görülmektedir.

Fedakârlık değerinin ön plana çıktığı bir sahne de şu şekildedir: *Van Valisi sınırda bulunan birliklere cephane yardımı yapılması gerektiğini söyler. Halktan ileri gelenler ellerinde bulunan cephaneyi sınıra nasıl ulaştıracakları konusunda fikir alışverişi yapmak için toplanır. İlin doktoru "Söylemeye dilim varmıyor ama eğer başka bir çare bulamazsak şu dünyadaki bütün servetim, malım, mülküm ve gözümün nuru 16 yaşında bir oğlum var, oğlumu vereyim* (46.17-49.09). Doktorun vatanın savunması için malı ve mülkünün yanında oğlunu da feda edeceğini söylemesi ile fedakâr bir tavır sergilediği görülmektedir. Doktorun bu fedakârca davranışının vatan sevgisinden ileri geldiği söylenebilir.

Fedakârlık değerine örnek olabilecek bir sahne de şu şekildedir: *Yüz yirmi çocuğun sınıra cephane taşıyacağı haberi duyulur. Münire bu habere "O gece hayatımın en kararsız anlarını yaşadım. Bir yanda çaresizce cephane bekleyen binlerce asker, subay, Süleyman. Harbin tam ortasında cephanesiz kalmış her evden bir Süleyman, her evin bir oğlu, bir babası ve diğer yanda henüz çocukluklarına doyamamış, bahar yaşamamış fidanlar. Hiçbir şey yapamadım. Yüreğimin bir yarısı gitmeyin çocuklar, yapmayın diye haykırdı. Diğer yarısı ise durmayın, koşun. Hemen gidin." şeklindeki düşünceleriyle karşılık verir* (56.02-56.56). Vatanın savunulması ve sınırda bekleyen askerlerin güvenliğinin sağlanması için cephaneyi sınıra taşımayı kabul eden Yüz yirmi çocuğun bu davranışı fedakârlık değerine örnek olmaktadır. Bu fedakârlığı onlara yaptıran duygunun ise vatan sevgisi olduğu söylenebilir.

Yüz yirmi çocuğun fedakârlıklarına örnek olabilecek bir sahne de şöyledir: *Cemal Müdür, cephane taşımak için toplanan çocuklara bir konuşma yapar. Konuşmasında çocuklara "Bu çok ağır vatan vazifesine kendi rızası ile gönüllü olanlarınız varsa bir adım öne çıksın." diyerek onların gönüllü olup olmadıklarını anlamaya çalışır. Yöneltilen bu soruya karşılık toplanan bütün çocuklar bir adım öne çıkar. Duygulu anlar yaşayan Cemal Müdür "Yavrularım, evlatlarım bütün haklarım, emeklerim hepinize helal olsun, helal olsun, helal olsun." diyerek onların bu davranışını*

takdir eder (1.02.20-1.03.40). Cemal müdürün çağrısına karşılık canlarından vazgeçmeyi göze almış bu çocukların davranışlarının fedakârca olduğu görülmektedir. Yüz yirmi çocuğun canları pahasına bu görevi üstlenerek fedakârlık göstermeleri ile vatana duydukları sevgi ortaya konulmaktadır.

Süleyman Teğmen'in fedakâr bir asker olduğuna dair örnek bir sahne şu şekilde gelişir: *Taşnak çeteleri çocukların sınıra cephane taşıyacaklarını haber alınca onların peşlerine düşer. Amaçları onlara en hazırlıksız zamanlarında saldırıp ellerindeki cephaneyi alıp sınırdaki askerlere ulaşmasını engellemektir. Bu durum tümen komutanının kulağına gelir ve onları karşılamak üzere Süleyman Teğmen'i görevlendirir. Süleyman Teğmen, onları bulduğunda Taşnak çeteleri onlara çoktan saldırmıştır. Çocukları koruyan bazı askerler şehit olur. Süleyman Teğmen ve yanındakiler canlarını hiçe sayıp çocukları kurtarmak için çetenin arasına girer. Çete üyelerini öldürürler ancak Süleyman Teğmen çete üyelerinden birinin kurşunuyla yere yığılır ve hayatını küçücük çocukları kurtarmak pahasına feda eder* (1.15.22-1.22.05). Süleyman Teğmen'in küçük çocukların hayatını korumak için kendi canını feda etmesi fedakârlık değerini ortaya koymaktadır.

Yine Musa Çavuş'un çocukları korumak için fedakâr bir davranış sergilediği sahne şu şekildedir: *Dönüş yolunda olan yüz yirmi çocuk ve Musa Çavuş fırtınaya yakalanır. Musa Çavuş, çocukları evlerine sağ salim teslim etmek için tehlikelerden korumaya çalışır. Fırtınaya rağmen ilerlemek için elinden gelen her şeyi yapar. Yürüyemeyeni sırtına alır ve taşır. Üşüyene sarılarak onu ısıtmaya çalışır. Ancak Musa Çavuş'un da bir noktadan sonra gücü tükenir ve canlarını hiçe sayan diğer çocuklar gibi gelen amansız uykuya yenik düşer* (1.26.02-1.34.53). Musa Çavuş'un çocukları korumak için kendi gücünü tüketmesi ve bu uğurda can vermesi fedakârlık değeriyle açıklanabilir.

Fedakârlık değeri filmin son sahnesinde şu şekilde belirtilir: *"İsimlerini bilmesek de memleketimizi ve geleceğimizi korumak için, çocuklarımızın huzurlu ve sağlıklı bir Türkiye'de yaşamasını temin etmek için bu topraklara terini, canını, kanını hiç çekinmeden katmış bütün kahramanlarımızı minnetle yâd ediyoruz. O fedakâr kahramanlar bilsinler ki hiçbir fedakârlıkları zayi olmamıştır ve dünya durdukça da zayi olmayacaktır. Nur içinde yatsınlar."* (1.45.38-1.46.17).Bu ifadeler ile vatan için fedakârlık yapan kahramanların unutulmayacağı vurgulanmaktadır.

4.7.1.8. Vatan sevgisi, şefkat ve merhamet

Filmde merhamet değerinin zor şartlar altında bulunan kimselere acıma anlamıyla ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Şefkat değeri de acıma hissinin ortaya çıkardığı koruma duygusunu vurgulamaktadır. Özellikle ailelerin çocuklarına gösterdiği şefkat dikkat çekmektedir. Bu değerlere ait bazı örnek sahne ve konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Ailelerin evlatlarına karşı gösterdiği şefkat ve merhameti gösteren sahne şu şekildedir: *Cephanenin sınıra nasıl ulaştırılacağı ile ilgili gerçekleştirilen istişare toplantısında şehirde bulunan çocuklarla cephaneyi ulaştırma fikri ortaya atılır. Bu fikre sıcak bakmayan Cemal Müdür merhametli bir hal ile "Biz götürelim, çocuklarımız daha çok küçük." cevabını verir. Toplantıda bulunan doktorun teklifini çaresizce yinelemesi üzerine Van Valisi "Eğer bana deseydiniz ki doktor, cephaneyi siz ve ben sadece ikimiz taşıyalım. Bu çok daha makbule geçerdi inanın ama çocuklarımız…"* (46.17-51.30). Cemal müdürün çocukları bu zor şartlar altında sınıra göndermeye kıyamadığı görülmektedir. Yine Van Valisi'nin doktorun bu önerisine karşılık verdiği cevapla çocuklara olan merhameti ve şefkati vurgulanmaktadır.

Münire'nin şefkatli ve merhametli bir kadın olduğuna dair örnek şu şekildedir: *Münire babasının ve kardeşinin gece vakti evden ayrıldıklarını görünce aldıkları kararı uygulamaya koyulduklarını anlar. Onlar evden ayrılınca Münire peşlerinden bakarak "O gece hayatımın en kararsız anlarını yaşadım. Bir yanda çaresizce cephane bekleyen binlerce asker, subay, Süleyman. Harbin tam ortasında cephanesiz kalmış her evden bir Süleyman, her evin bir oğlu, bir babası ve diğer yanda henüz çocukluklarına doyamamış, bahar yaşamamış fidanlar. Hiçbir şey yapamadım. Yüreğimin bir yarısı 'gitmeyin çocuklar, yapmayın' diye haykırdı. Diğer yarısı ise 'durmayın, koşun. Hemen gidin.' düşüncelerini aklından geçirir* (55.55-56.56). Münire'nin bu düşünceleri zor durumda olan kişilere karşı hissettiği acıma duygusunu vurgulamaktadır. Ayrıca onları şefkat duygusundan ötürü korumak istediği görülmektedir.

Sevgi, şefkat ve merhamet değerinin vurgulandığı bir sahnede şu şekilde gelişir: *Cemal Müdür, cephane taşımak için toplanan çocuklara bir konuşma yapar. Konuşmasında çocuklara "Bu çok ağır vatan vazifesine kendi rızası ile gönüllü olanlarınız varsa bir adım öne çıksın." diyerek onların gönüllü olup olmadıklarını anlamaya çalışır. Yöneltilen bu soruya karşılık toplanan bütün çocuklar bir adım öne çıkar. Duygulu anlar yaşayan Cemal Müdür "Yavrularım, evlatlarım bütün haklarım, emeklerim hepinize helal olsun, helal olsun, helal olsun." diyerek onların bu davranışını takdir eder* (1.02.20-1.03.40). Yüz yirmi çocuğun da gözünü kırpmadan bu işi yapmak istemesi vatan sevgisiyle açıklanabilir. Ayrıca Cemal Müdür'ün onlara sevecenlikle ve yaşlı gözlerle bakması ile merhamet ve şefkat değerinin vurgulandığı söylenebilir.

Yine Yüz yirmi çocuğa duyulan merhametin ve şefkatin vurgulandığı bir konuşmada şu şekildedir: "*O gün talebelerin gösterdiği umumi arzu üzerine yüz yirmi çocuk seçildi bu büyük yolculuk için on yedi yaşından on iki yaşına yüz yirmi çocuk. Evvela bütün dikkatimizi çocuklarımızı sağlamca giydirmeye tahsis ettik. Çünkü uzun bir yolculuk olacaktı. Uzun ve ağır. Günler ve geceler boyu karlı dağlar aşacaklardı. Varlıklı aileler perde, kilim, yatak çarşafları, ellerinde ne varsa verdiler. On beş yaşını doldurmuş olan otuz iki çocuğa tüfek verildi ve süratle talim yaptırıldı. Çocuklarımızın bu uzun yolculuğuyla ilgili planlar ve ayarlamalar yapıldı. Birkaç tane de asker verdi Vali Bey emniyetlerini kuvvetlendirmek için. Yüz yirmi çocuk. Senin hasretin yetmez gibi bir de çocuklarımız dağlıyor yüreklerimizi. Dualarımız hep sizinle. Allah'a emanet olun Süleyman. Hepiniz…"* (1.03.40-1.05.05). Çocukların uzun ve zorlu bir yolculuk için hazırlanması halkın evlatlarına karşı şefkati ile açıklanırken ailelerin çocuklarından ayrı kalacağı zamanlar için üzüntü duyması da merhamet ile açıklanabilir.

4.7.1.9. Sorumluluk

120 filminde sorumluluk değeri, kişinin kendisine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken görevler ve mesuliyet anlamında ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca vatanı koruma görevi ve emaneti yerine ulaştırma anlamıyla da vurgulanmaktadır. Sorumluluk değeriyle ilgili filmden alınan örnek bazı sahne ve diyaloglar aşağıda verilmiştir:

Şehirde eli silah tutabilecek olan her çocuk valiliğin önünde toplanır. Vali, onları tehlikeli bir yolculuğa göndermeyeceğini söylese de gençler vatanları için bir şeyler yapmak istediklerini "Kardeşlerimizin mezarlarını düşman çizmelerine ezdirmemek de bizim vazifemiz değil mi efendim?" sözleriyle bildirirler (56.23-57.24). Vatanı korumayı kendilerine görev edinen çocukların söylemleri ile sorumluluk değerine değinildiği görülmektedir.

Sorumluluk bilincinin olduğunu gösteren bir örnek de şöyledir: *Cemal Müdür'ün küçük oğlu Mustafa hastalanır. Muayene etmesi için Doktor Kirkor çağırılır. Yıllardır ailenin doktorluğunu yapan Doktor Kirkor tehditlere boyun eğmeden görevini yapmaya devam eder* (05.17-05.50). Doktor olması sebebiyle insanlara karşı vazifesinin olduğunun bilincinde olan Doktor Kirkor'un göstermiş olduğu tavır sorumluluk değerine örnek oluşturmaktadır.

Yüz yirmi çocuğun vatanı koruma bilincine sahip olduğunu vurgulayan örnek bir sahne de şu şekildedir: *Cemal Müdür, cephane taşımak için toplanan çocuklara bir konuşma yapar. Konuşmasında çocuklara "Bu çok ağır vatan vazifesine kendi rızası ile gönüllü olanlarınız varsa bir adım öne çıksın." diyerek onların gönüllü olup olmadıklarını anlamaya çalışır. Yöneltilen bu soruya karşılık toplanan bütün çocuklar bir adım öne çıkar. Duygulu anlar yaşayan Cemal Müdür*

"Yavrularım, evlatlarım bütün haklarım, emeklerim hepinize helal olsun, helal olsun, helal olsun." diyerek onların bu davranışını takdir eder (1.02.20-1.03.40). Çocukların vatanın korunması için cephane taşımayı kabul etmelerinin, kendilerini vatana karşı sorumlu hissetmelerinden kaynaklandığı görülmektedir.

Yine sorumluluk bilincinin vurgulandığı örnek bir sahne de şu şekildedir: *Dönüş yolunda olan* Yüz yirmi *çocuk ve Musa Çavuş fırtınaya yakalanır. Musa Çavuş, çocukları evlerine sağ salim teslim etmek için tehlikelerden korumaya çalışır. Fırtınaya rağmen ilerlemek için elinden gelen her şeyi yapar. Yürüyemeyeni sırtına alır ve taşır. Üşüyene sarılarak onu ısıtmaya çalışır* (1.26.02-1.34.53). Musa Çavuş'un çocukları ailelerine teslim etmek için çabalaması kendisini çocuklara ve ailelere karşı mesul hissetmesinden kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve tartışma

Günümüz modern toplumlarında bireylerin kitle iletişim araçları tarafından etkilendiği ve yönlendirildiği yadsınamaz bir gerçektir. Verilmek istenen mesajların kitlelere daha hızlı ve etkili bir şekilde ulaşabileceği kitle iletişim araçları arasında sinema bulunmaktadır. Çünkü sinema anlatılan olaylarda gerçeklik olgusunu oluşturmakta ve içselleştirmenin meydana gelmesine olanak tanımaktadır. Sinemanın büyük kitlelere ulaşması ile kalıcı davranış değişiklikleri sağlanabilmektedir. Bu yönüyle sinema filmlerinin değer eğitiminin bilinçli bir şekilde yapılabilmesi için araç olarak kullanılması faydalı olacağı söylenebilir. Nitekim bu alanda evrensel, kültürel, ahlaki ve milli değerlerin sistemli bir şekilde kazandırılması noktasında faaliyetler devam etmektedir. Değer eğitimi yapılırken evrensel niteliğe sahip olacak değerlerin aktarılması için izletilebilecek filmlerin hangi evrensel değerleri içerdiğine dair bilgilerin bulunduğu araştırmanın bu bölümünde araştırma verilerinden elde edilen bulgulara, yorumlar doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara yönelik tartışmalara yer verilmiştir.

Bu çalışmayla değer eğitimi yapılırken evrensel bir niteliğe sahip olacak değerlerin aktarılması için izletilebilecek filmlerin betimsel bir çerçevesi çizilmiştir. Araştırmada eğitsel içerikli filmlerde yer alan evrensel değerler belirlenmiş olup örnek diyalog ve sahnelerle desteklenmiştir. Ayrıca eğitsel filmlerde belirlenen evrensel değerlerin UNESCO değerler listesinde yer alıp almadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın veri kaynakları içinde bulunan İran yapımı; Cennetin Çocukları (Mecid Mecidi, 1997), filminde; doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, güven ve özgüven, sevgi ve şefkat, merhamet, saygı, azim ve başarının evrensel değerler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. Evrensel değerler arasında bulunan dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik, sevgi, saygı değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır ve fedakârlık değerleri de örnek diyalog ve sahneler ile tespit edilmiştir.

Hindistan yapımı; Black (Sanjay Leela Bhansali, 2005) filminde; azim, başarı, sevgi, şefkat, merhamet, umut, bilgi ve bilimsellik, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, bağımsızlık ve özgürlük değerlerinin evrensel değerler kapsamında yer aldığı sonucuna varılmıştır. Evrensel değerler arasında bulunan sevgi, yardımseverlik, bağımsızlık ve özgürlük değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır, vefa ve fedakârlık değerleri de örnek diyalog ve sahneler ile belirlenmiştir.

Yine İran yapımı; Arkadaşımın Evi Nerede? (Abbas Kiyarüstemi, 1987) filminde; doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk yardımseverlik, dostluk ve arkadaşlık, güven ve azim değerlerinin evrensel değerler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. Evrensel değerler arasında bulunan dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü sonucu elde edilmiştir.

ABD yapımı; Umudunu Kaybetme (Gabriele Muccino, 2006) filminde; azim, başarı, güven ve özgüven, mutluluk, sorumluluk, doğruluk ve dürüstlük, sevgi, merhamet ve yardımseverlik, dayanışma ve paylaşmanın evrensel değerler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. Evrensel değerler arasında bulunan mutluluk, sorumluluk, dürüstlük, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü sonucuna varılmıştır. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır değerine ait örnek diyalog ve sahneler de tespit edilmiştir.

Fransa, İsviçre ve Almanya ortak yapımı; Koro (Christophe Barratier, 2005) filminde; umut, adalet, sevgi, şefkat, merhamet, sorumluluk, nezaket, azim, başarı, güven ve özgüven, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma ve affedici olmanın evrensel değerler kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. Evrensel değerler arasında bulunan sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü sonucu elde edilmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile sabır ve vefa değerleri de örnek diyalog ve sahneler ile tespit edilmiştir.

İrlanda ve İngiltere yapımı; Sol Ayağım (Jim Sheridan, 1989) filminde; saygı, şefkat, merhamet, azim, başarı, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, umut, doğruluk, dürüstlük ve özgüvenin evrensel değerler kapsamında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Evrensel değerler arasında bulunan saygı, yardımseverlik ve dürüstlük değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü belirlenmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile vefa, fedakârlık, sabır değerleri de örnek diyalog ve sahneler ile tespit edilmiştir.

Türkiye yapımı; 120 (Murat Saraçoğlu ve Özhan Eren, 2008) filminde; saygı, güven ve özgüven, yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, birlik ve beraberlik, mutluluk, umut, azim, başarı, sevgi, şefkat, merhamet, sorumluluk ve vatanseverliğin evrensel değerler kapsamında yer aldığı sonucuna varılmıştır. Evrensel değerler arasında bulunan saygı, yardımseverlik, mutluluk, sevgi, sorumluluk, birlik ve beraberlik değerlerinin de UNESCO değerler listesinde bulunan değerlerle örtüştüğü belirlenmiştir. Ayrıca filmde tespit edilmiş olup evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunmayan ancak filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabileceği düşüncesi ile vefa, fedakârlık, sabır değerleri de örnek diyalog ve sahneler ile tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda araştırmanın veri kaynaklarını oluşturan yedi filmin de evrensel değerleri kazandırmada etkin bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Nitekim filmlerin analizi sonucunda; yedi filmde yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, azim, altı filmde merhamet, beş filmde sevgi ve şefkat, sorumluluk, başarı, güven ve özgüven, dört filmde doğruluk ve dürüstlük, umut, üç filmde saygı, dayanışma, iki filmde mutluluk, bir filmde nezaket, affedici olma, adalet, dostluk ve arkadaşlık, bilgi ve bilimsellik, bağımsızlık ve özgürlük, birlik ve beraberlik ve vatanseverlik değerlerinin varlığı tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre bütün filmlerde vurgulanan evrensel değerler "yardımseverlik, azim dayanışma ve paylaşma" değeri olarak belirlenmiştir. Ervensel değerler kapsamında değerlendirilen barış, hoşgörü, alçakgönüllülük ve cesaret değerleri filmlerde tespit edilememiştir. Ayrıca evrensel değerler içerisinde bulunup UNESCO değerler listesinde yer alan; yedi filmde yardımseverlik, beş filmde sorumluluk, sevgi, dört filmde dürüstlük, üç filmde saygı, iki filmde mutluluk, bir filde özgürlük ve birlik ve beraberlik değerlerine vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle incelenen yedi film içerisinde UNESCO değerler listesinde yer alan ortak değerin "yardımseverlik" olduğu sonucuna varılmıştır. Yine incelenen filmler içerisinde UNESCO değerler listesinde yer

alan alçakgönüllülük, sadelik, tolerans, barış değerleri tespit edilememiştir. Bu sonuçların yanında filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabilecek değerler (vefa, fedakârlık ve sabır) de tespit edilmiştir. Buna göre; Cennetin Çocukları filminde "fedakârlık ve sabır", Black filminde "vefa, fedakârlık ve sabır", Umudunu Kaybetme filminde "sabır", Koro filminde "vefa ve sabır", Sol Ayağım filminde "vefa, fedakârlık ve sabır" ve 120 filminde "vefa, fedakârlık ve sabır" değerlerine ulaşılmıştır.

Alanyazına bakıldığında filmlerin değerler eğitiminde kullanıldığına dair birçok örnek (Doğan Şen, 2019; İnan, 2016; Mathews, Fornaciari ve Arthur, 2012; Selanik Ay ve Korkmaz, 2017; Ünal, 2020; Yaman, Kırman, Tekir ve Bayburtlu, 2015; Yarar Kaptan ve Beldağ, 2017) mevcuttur. Bu alanda yapılmış en güncel çalışmalardan olan Ünal (2020) 'ın, çalışmasında eğitim içerikli Türk filmlerinde yer alan değerler belirlenmeye çalışılmıştır. Ünal'ın araştırmasında eğitim içerikli filmlerin seçilmesindeki temel gaye bu filmlerin aktarmaya çalıştığı mesajların eğitime ve eğitim sürecine katkı sağlayacağı yönünde olmasıdır. Sekiz Türk filminin incelendiği bu araştırmada en çok yardımseverlik, sevgi, dayanışma, saygı, çalışkanlık değerlerine ulaşılmıştır. Ünal'ın eğitim temalı filmlerde bulguladığı değerler ile bu araştırmada bulgulanan değerler arasında en çok benzerlik yardımseverlik değeri iledir. Bununla birlikte Ünal (2020)'ın belirlediği değerler arasında bulunan sevgi, saygı, dayanışma değerleri de bu araştırmada bulgulanan değerlerle örtüşmektedir.

Yine Doğan Şen (2019)'in, çalışmasında sosyal bilgiler öğretim programında bulunan değerlerin eğitsel filmlerde var olma durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca belirlenen değerlerin filmlerde ne düzeyde işlendiğini ortaya koyulmuştur. Doğan Şen, çalışmasında eğitim içerikli filmlerden oluşturduğu film listesinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan; bağımsızlık, adalet, dürüstlük, aile birliğine önem verme, dayanışma, yardımseverlik, duyarlılık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, estetik, eşitlik, sorumluluk, özgürlük, saygı, sevgi, tasarruf ve vatanseverlik değerlerine ilişkin görsel ve sözsel öğelerin varlığını bulgulamıştır. Bu araştırmada tespit edilen evrensel değerler ve UNESCO değerleri arasında bulunan; yardımseverlik, sorumluluk, dürüstlük, bağımsızlık ve özgürlük, adalet, dayanışma, saygı, sevgi, bilimsellik, vatanseverlik değerlerinin Doğan Şen (2019)'in araştırmasında tespit ettiği değerler ile bağdaştığı belirlenmiştir.

Yarar Kaptan ve Beldağ (2017)'ın, çizgi filmlerde bulunan değerleri incelediği çalışmasında da "Arabalar 1" adlı çizgi filminin içerdiği değerler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve UNESCO değerler listesinde bulunan değerler kapsamında tespit edilmeye

çalışılmıştır. Araştırmacılar yaptıkları çalışmanın sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan yirmi değerden on altı tanesine değinildiği bulgusunu elde etmiştir. Ayrıca diğer bir değer grubu olan UNESCO değerlerinin tamamına vurgu yapıldığını belirlenmiştir. Yarar Kaptan ve Beldağ (2017)'ın, tespit ettiği değerlerin arasında bulunan dürüstlük, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin bu araştırmada bulgulanan değerlerle örtüştüğü sonucuna varılmıştır.

Yine Selanik Ay ve Korkmaz (2017)'ın, çalışmasında "Küçük Hezarfen" isimli animasyon filmi Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve kültürel öğeler açısından incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda animasyon filminde; yardımseverlik, dürüstlük, sevgi, dayanışma, hoşgörü, estetik, çalışkanlık, vatanseverlik, misafirperverlik, aile birliğine önem verme, barış, estetik, adalet, bağımsızlık, temizlik değerlerine ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde "Küçük Hazarfen" çizgi filminin değerler eğitimi ve kültürel öğelerin aktarımı hususunda kullanılabilecek bir materyal olduğu belirtilmiştir. Selanik Ay ve Korkmaz (2017)'ın araştırmasının sonucunda ulaştığı değerler ile bu araştırma sonucunda ulaşılan değerler karşılaştırıldığında benzerliklerin olduğu tespit edilmiştir.

Aral ve Kadan (2017), okul öncesi ve ilkokul düzeyindeki çocukların en çok takip ettikleri çizgi filmlerde evrensel değerlere ne düzeyde değinildiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada en çok vurgulan değerin yardımseverlik olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber dostluk, saygı, hoşgörü, sevgi, dürüstlük gibi değerlerin araştırmada tespit edilen diğer değerler olduğu saptanmıştır. Aral ve Kadan (2017)'ın araştırmasında tespit edilen evrensel değerler ve bu araştırmada saptanan evrensel ve UNESCO değerleri karşılaştırıldığında yardımseverlik, dürüstlük, dostluk, ve saygı değerleriyle ortak bir nokta oluşturduğu belirlenmiştir.

İnan (2016)'ın, evrensel ve yerel değerlerin çocuk medyasındaki aktarımını değerlendirmek üzere yaptığı çalışmasında TRT Çocuk kanalında gösterimde olan on bir farklı çizgi film incelenmiştir. Bu araştırmada on bir farklı çizgi filmde en çok vurgulanan değerlerin yardımlaşma, işini en iyi şekilde yapma, çalışkanlık, dayanışma, sevgi, uyum, sosyallik, dostluk, sorumluluk, azimli olma, başladığı işi bitirme, cesaret, doğru karar verme, iletişim ve empati, anlayış, ılımlılık, özverili ve fedakâr olma, başkalarına ilgi, paylaşma, hayvan sevgisi ve saygı olduğu sonucuna varılmıştır. İnan (2016)'ın bulguladığı sonuçlar ve bu araştırmada tespit edilen sonuçlar karşılaştırıldığında yardımseverlik, azim, sevgi, sorumluluk, dostluk, fedakârlık ve saygı değerlerinin örtüştüğü sonucuna varılmıştır.

Çizgi filmlerde yer alan değerleri inceleyen Yaman ve diğerleri (2015) de "Dede Korkut" çizgi filmlerde yer alan değerleri incelemiştir. İncelen bu filmin çocukların değer gelişimine katkı sağlayacak unsurları barındırdığı vurgulanmıştır. Ayrıca çizgi film içerisinde olumlu değerlerin yanında olumsuz örnek olacak söylemlerin de bulunduğu belirtilmiştir. Bu unsurların kısıtlanarak çocukların şiddet içeren öğelerden uzak tutulması gerektiği söylemlerine yer verilmiştir. Yaman ve diğerleri (2015), çizgi filmde özellikle doğruluk, dostluk, saygı, yardımseverlik, toplumsal kurallara uyma, sabır, özgüven, sorumluluk ve liderlik gibi değerlerin işlenildiğini bildirmiştir. Yaman ve diğerlerinin yapmış olduğu çalışmada tespit edilen doğruluk, dostluk, saygı, yardımseverlik, sabır, özgüven, sorumluluk değerlerinin bu araştırmada da sıklıkla rastlanan değerler arasında olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu araştırmada medya unsuru olan eğitsel filmlerde; yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, azim, merhamet, sevgi ve şefkat, sorumluluk, başarı, güven ve özgüven doğruluk ve dürüstlük, umut, saygı, dayanışma, mutluluk, nezaket, affedici olma, adalet, dostluk ve arkadaşlık, bilgi ve bilimsellik, bağımsızlık ve özgürlük, birlik ve beraberlik ve vatanseverlik evrensel değerlerinin işlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca işlenen evrensel değerlerin UNESCO değerler listesinde bulunan yardımseverlik, sorumluluk, sevgi, dürüstlük, saygı, mutluluk, özgürlük, birlik ve beraberlik değerleriyle de örtüştüğü belirlenmiştir. Bu sonuçların yanında filmi izletecek eğitimci ve ebeveynlere katkısı olabilecek (vefa, fedakârlık, sabır) değerler de tespit edilmiştir. Bununla birlikte incelenen tüm filmlerde evrensel değerler grubunda en çok vurgulanan değerlerin "yardımseverlik ve azim, dayanışma ve paylaşma" olduğu sonucuna varılmıştır. Yine UNESCO değerler listesinde de en çok "yardımseverlik" değerinin vurgulandığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlardan ve alanyazında yapılan incelemelerden hareketle eğitsel filmler ve eğitsel filmlerde yer alan bazı sahneler, öğrenme alanlarıyla da bağlantılı olarak eğitim-öğretim sürecinde lise ve ortaokul düzeyinde etkin bir şekilde bir değer eğitimi materyali olarak kullanılabilirler. Filmlerin bireyler üzerindeki etkileri de dikkate alındığında değer aktarımında filmler alternatif bir eğitsel kaynak olarak tercih edilebilir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler yapılabilir:

5.2.1. Araştırmanın uygulama sürecine ve sonuçlarına ilişkin öneriler

- Bireyin teorik bilgilerinin davranışa dönüştürülmesi için bir eğitim sürecinden geçmesi muhakkaktır. Bu eğitim sürecinde istenilen yönde bir eğilimin oluşması için farklı materyallerin kullanılması gerekmektedir. Bu noktada ebeveynlere ve eğitimcilere görsel ve işitsel bir materyal olan araştırmanının veri kaynaklarını oluşturan eğitim içerikli filmler (Cennetin Çocukları, Black, Umudunu Kaybetme, Arkadaşımın Evi Nerede, Koro, Sol Ayağım, 120) tavsiye edilebilir.
- Film unsurunun göze ve kulağa aynı anda hitap edebilmesi sebebiyle öğrenmede kolaylıklar sağlamaktadır. Ayrıca bireylerin filmlere olan ilgileri de göz önünde bulundurulduğunda değerler eğitimi sürecinde film materyalinden yaralanmak oldukça fayda sağlayacaktır. Eğitici filmlerin değerler eğitimi sürecinde faydalı olabilmesi için öncelikle uzman kişiler tarafından tahlil edilmesi gerekmektedir. Böylece hangi filmin hangi değeri geliştireceği yönünde fikir sunabilecektir. Ayrıca filmlerin bilinçli bir şekilde izletilmesi sağlanacaktır. Bu noktada eğitici filmlerde aktarılacak olan değerlerin çözümlenebilmesi adına eğitimcilere ve ebeveynlere film çözümleme yöntem ve teknikleriyle ilgili seminerler veya eğitimler verilebilir.
- Araştırmanın veri kaynağı olan filmlerde yardımseverlik, dayanışma ve paylaşma, sabır, azim ve başarı gibi değerlerin vurgulanması sebebiyle değerler eğitimi sürecinde eğitimciler ve ebeveynler veri kaynağı olarak seçilen bütün filmlerden faydalanabilir. Eğitimcilerin ise ilgili değerle ilişkisi olan kesiti materyal olarak kullanmaları mümkün olabilir.
- Araştırmanın veri kaynağı olan eğitsel filmlerin özellikle ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilere izletilmesi tavsiye edilebilir. Filmlerin ortaokulda 7-8. sınıf düzeyindeki öğrencilere daha çok hitap edebileceği düşünülmektedir. Bunun yanında "Cennetin Çocukları, Arkadaşımın Evi Nerede?" filmlerinin 5-6. sınıf düzeyindeki öğrencilere de uygun olduğu söylenebilir.
- Sorumluluk, arkadaşlık ve dostluk değerleri konusunda farkındalık sağlayacağı düşüncesi ile "Arkadaşımın Evi Nerede?" filmi izlettirilebilir.
- Umut, fedakârlık ve vefa değerlerinin kazandırılmasında etkili olabileceği düşünülen bu değerleri işleyen "Koro, Umudunu Kaybetme, Black, Sol Ayağım ve 120" filmleri materyal olarak tercih edilebilir.

- “120” filminin izletilmesiyle de vatanseverlik değerine karşı farkındalık oluşturabilir.

5.2.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

- Bu araştırma kapsamında filmler dram türünden İMDb puanları 7.0 üzerinde olanların arasından seçilmiştir. Film sayısı yedi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılabilecek araştırmalarda evrensel değerleri içinde barındıran diğer türden filmler seçilerek veri kaynakları genişletilebilir.
- Araştırmada evrensel değerleri daha iyi ortaya koyabilmek için veri kaynakları tüm coğrafyaları yansıtan filmler arasından seçilmiştir. Bunun yanı sıra coğrafya daha sınırlı tutulup kültürler içinde var olan evrensel değerler de tespit edilebilir.
- Ayrıca filmlerde evrensel değerlerle birlikte UNESCO değerler listesinde geçen değerler de tespit edilmeye çalışılmıştır. Filmlerde sadece UNESCO değer listesini ortaya koyan araştırmalar da yapılabilir.
- Araştırmanın veri kaynaklarını oluşturan filmler içerdikleri değerler bakımından analiz edilmeye çalışılmıştır. Filmler içerdiği değerler açısından incelendikten sonra evlerde, okullarda, sinemalarda izletilmek suretiyle bireylerin farkındalığının artmasına ne gibi katkılarının olduğuna ilişkin uygulamalı araştırmalar yapılabilir.
- Yine filmler kuşaklar arasında izletilebilir. Böylece kuşakların filmlerde bulunan değerlere yükledikleri anlamlar tespit edilebilir.
- Son olarak bu araştırmada filmlerin içerdiği olumlu değer unsurlarına yer verilmiştir. Eğitim temalı filmlerde bulunan evrensel değerlerin ve UNESCO değerlerinin tespiti için olumsuz unsurların da tespiti gerçekleştirilebilir. Bu yönde yapılan bir araştırma karşılaştırma yapma olanağı sağlayıp bütüncül bir bakış açısı kazandıracaktır.

KAYNAKLAR

Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi).YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 190366).

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16). Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/302506.

Akbulut, N. ve Kartopu, E. (2004). Çocuk ve televizyon. *Çoluk Çocuk Dergisi, 40*, 22-24.

Akıncı Yüksel, N. A. (2015). Kültürel bir ürün olarak Türkiye'de sinema filmlerinde okul, öğretmen ve öğrenci temsiller. *Global Media Journal: Turkish Edition, 6*(11).Erişimadresi:https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Aysun%20AKINCI%20YU%CC%88KSEL.pdf.

Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Doktora Tezi).YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 279645).

Akyol, Ş. (2012). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi).YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 279645).

Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 278337).

Aluş, Y. ve Selçukkaya, S. (2015). Türk ailesinde mutluluk algısı ve değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 1*(2). Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/197557.

Aral, N. ve Kadan, G. (2017). Evrensel değerlerin çizgi filmler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 6*(4). Erişim adresi: http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/13.gul_kadan.pdf.

Arslan, F. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazandırılmasında sinema filmlerinin etkililiğinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:547103).

Aslan, Z. ve Doğdu, S. (1993). *Eğitim teknolojisi uygulamaları ve eğitim araç gereçleri*. Ankara: Tekışık.

Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel.

Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel.

Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2018). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel.

Bacanlı, H. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.

Bacanlı, H. (2006*). Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel.

Bademci, V. (2019). Geçerlik nedir? ne değildir?. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, *6*(2), 373-385. Erişi adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/etad/issue/51092/646773

Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 17*(37), 109-146. doi.org/10.34234/ded.460042.

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology, 3*(3), 265-299. doi: 10.1207/S1532785XMEP0303.

Barratier, C. (Yöneten). (2004). *Koro (Les Choristes)* [Sinema Filmi].

Başaran, İ. E. (1997). *Eğitim psikolojisi: eğitimin psikolojik temelleri.* İstanbul: Özgün.

Betton, G. (1990). *Sinema tarihi: Başlangıcından 1986'ya kadar.* (Çev.Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim.

Bhansali, S. L. (Yöneten). (2005). *Black* [Sinema Filmi].

Birkök, M. C. (2008). Bir toplumsallaştırma aracı olarak eğitimde alternatif medya kullanımı: sinema filmleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5*(2), 1-12.doi: 10.14687/ijhs.v5i2.574.

Bruner, J. (2008). *Eğitim süreci.* (Çev. T. Öztürk). Ankara: Pegem.

Brynildssen, S. (2002). Character education through children's literature. ERIC Bloomington IN: Clearinghouse on Reading English and Communication, Family Learning Association.

Budak, M. (1986). *Sinema Yazıları*. İstanbul: Bayrak.

Büyükdüvenci, S. (1990). Demokrasi, eğitim ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Eğitim Dergisi, 23*(2), 583-597. doi.org/10.1501/Egifak_0000000771.

Cebeci, Z. (2003). Öğrenim nesnelerine giriş. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergis, 2(2),* 1-6.

Cerrahoğlu, İ. (2017). Kur'ân-ı Kerim'in Öngördüğü Adâlet Esasları, *Diyanet İlmi Dergi*, *29*(2). Erişim adresi: https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=21276.

Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory.* Thousand Oaks: Sage.

Creswell, J. W. ve Clark, V. L. P. (2016). *Designing and conducting mixed methods research.* New York: Sage.

Cüceloğlu, D. (2011). *Anlamlı ve coşkulu bir yaşam için savaşçı.* İstanbul: Remzi.

Çengelci, T. (2010). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 258126).

Çilenti, K. (1979). *Eğitim teknolojisi.* Ankara: Kadıoğlu.

Demir, R. (2019). *Türkiye'de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde dini ve kültürel değerler eğitimi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 537419).

Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Bilig Dergisi, 42* , 77-93.Erişim adresi:http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2836-published.pdf.

Demirel, Ö. (1993). Eğitim terimleri sözlüğü. Ankara: Usem.

Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 229089).

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi.* Ankara: Nobel.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 211415).

Dilmaç, B. ve Ulusoy, K. (2014). *Değerler eğitimi* . Ankara: Pegem.

Doğan Şen, M. (2019). *Eğitim içerikli filmlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 601745).

Doğan, D. M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: İz.

Doğanay, A. (2011). *Değerler eğitimi:Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi.* Ankara: Pegem.

Dorsay, A. (2003). *Sinema ve çağımız* (3. Baskı). İstanbul: Remzi.

Dökmen, Ü. (2006). *Küçük şeyler.* İstanbul: Sistem.

Dumlu Sağır, T. (2013). *Doğu ve batı sineması karşılaştırması: İran ve Hollywood sineması üzerinde* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 328816).

Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler* (Yüksek Lisans Tezi).YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 101964).

Erden, M. ve Akman, Y. (1997). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme ve öğretme.* Ankara: Arkadaş.

Erjem, Y. ve Mustafa, Ç. (2006). Televizyon ve gençlik: yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(1), 15-30.Erişim adresi: http://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0001085&lng=0.

Ertunç, F. (2011). *Çocuk dünyasında reklamın rolü: televizyon reklamlarında çocuklara yönelik düzenlemeler* (Uzmanlık Tezi). Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.

Fennell, H. A. (2013). Reel stories of teaching: Film and teacher education. *Action in Teacher , 35*(5-6), 445-461.doi.org/10.1080/01626620.2013.846762.

Fernandes, L. (1999, Haziran-Temmuz). *Value Personalisation: A Base for Value Education.* Beit Berl İsrail Uluslararası 3. Öğretmen Eğitimi Konferansı. İsrail.

Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Konya: Toplum.

Fisher, R. (2000). Philosophy for children: how philosophical enguiry can foster values education in schools. Gardner ve diğerleri (Ed). *Education For Values Morals, Ethics And Citizenship İn Contemporary Teaching.* London: Kogan Pege. s. 50- 66.

Girgin, M. (2018). *Eğitim filmleri.* (7. Baskı). Ankara: Ayrıntı.

Gökçe, O. (1994). Gökçe, O. (1994). Türk gençliğin sosyal ve ahlaki değerleri. *Ata Dergisi*(1), 25-30. doi:10.30561/sinopusd.553560.

Güneş, S. (2001). *Medya ve kültür.* Ankara: Vadi.

Güngör, E. (1995). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.

Güngör, E. (1997). *Ahlâk psikolojisi ve sosyal ahlâk.* İstanbul: Ötüken.

Güven Yıldırım, E., Köklükaya, A. ve Selvi, M. (2015). Öğretim materyali olarak 3- İdiot filmi ile öğretmen adaylarının günlük hayatta fenin kullanımı ve eğitimde aile rolü üzerine görüşlerinin belirlenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2). Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/trkefd/issue/21482/230219.

Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımıa.* Konya: Palet.

Hatipoğlu, S. (2013). Edebiyat ve sinema: Edebi eserden beyaz perdeye. *Türkbilig, 26*, 173-176.Erişim adresi: http://www.turkbilig.com/pdf/201326-219.pdf.

Hooper, C. (2003). Values Education Definition. B. Wilson ve diğerleri (Ed.) *Values Education Study Final Report* (ss.33-37). Australia: Curriculum Corporation.

Hökelekli, H. (2008). Merhamet. *Dem Dergisi*, *1*(4), 78-82.

Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi.* İstanbul: Timas.

Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji din ve eğitim yönüyle insani değerler.* İstanbul: DEM.

Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. Recep Kaymakcan (Ed.), *Değerler ve Eğitimi,* İstanbul: DEM.

İbalı, N. (2019). *Ortaöğretim programlarında yer alan değerlern öğretimi hakkında öğretmen görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 556013).

İnan, T. (2016). Çocuk medyasında evrensel ve yerel değerlerin aktarımı: TRT çocuk kanalı örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4*(25), 200-212. doi.org/10.16992/ASOS.1135.

İnce Yakar, H. G. (2013). Sinema filmlerinin eğitim amaçlı kullanımı: tarihsel bir değerlendirme. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(1), 21-36. Erişim adresi:https://hayefjournal.org/Content/files/sayilar/87/21.pdf.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. Erişim adresi: https://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf.

Kaçmaz, M. Y. (2020). *Hababam sınıfı filmlerinin değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 620154).

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M. E. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı.*Türk Psikoloji Dergisi, 15 (45),*60-61. Erişim adresi:https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320000000m000233.pdf.

Karakaya, İ. (2007). *Yükseköğretime öğrenci seçme sınavının yordama geçerliliği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Erişim adresi: https://docplayer.biz.tr/2570155-Yuksekogretime-ogrenci-secme-sinavi-oss-nin-yordama-gecerligi.html.

Karamustafaoğlu, O. ve Yaman, S. (2006). *Fen eğitiminde özel öğretim yöntemleri I- II.* Ankara: Anı.

Kavun, M. (2018). *Çocuklara değer aktarımında türk sinemasının rolü: Kemal Sunal filmleri örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 538985).

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak, değerler ve eğitimi.* İstanbul: Dem.

Kenndy, A. (2001). The nature of values in early childhood education: an analysis of the AECA code of ethics. *Australasian Journal of Early Childhood. 26* (4), 18-25. doi.org/10.1177/183693910102600405.

Keser, H. (1991). *Eğitimde nitelik geliştirmede bilgisayar destekli eğitim ve ders yazılımlarının rolü, eğitimde arayışlar.* 1. Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri Metinleri, Özel Kültür Okulları Eğitim-Araştırma-Geliştirme Merkezi, İstanbul.

Khalid, H., Meerah, T. S. ve Halim, L. (2010). Teachers' perception towards usage of Cartoon in teaching and learning physics. *Procedia-Social and Behavioral Science. 7*, 538-545. doi: 10.1016/j.sbspro.2010.10.072.

Kilby, R.W. (1993). *Thestudy of human values.* Lanham, Md.: University Press of America.

Kinnier, R. T., Kernes, J. L., ve Dautheribes, T. M. (2000). A short list of universal moral values. *Counseling & Values*. *45*, 4-16. doi.org/10.1002/j.2161-007X.2000.tb00178.x.

Kiyarüstemi, A. (Yöneten). (1987). *Arkadaşımın Evi Nerede?* [Sinema Filmi].

Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıfta okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sisteminin etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 204624).

Koşar, E. ve Yüksel, S. (2005). *Öğretim teknolojisi: Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Ankara: Pegem.

Köknel, Ö. (2007). *Çatışan değerlerimiz.* İstanbul: Altın.

Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 300398).

Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental? *The Qualitative Report*, *8*(1), 100-103. Erişim adresi: https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol8/iss1/7.

Lamurai, S. (2009). Positive cartoon animation to change children behaviors in primary schools. *International Conference on Primary Education*, *11*, 25-27. Erişim adresi: https://www.eduhk.hk/primaryed/eproceedings/fullpaper/RN287.pdf.

Lickona, T. (1991). *Education for Character: How Our School Can Teach Respect Responsibility*. New York: Bantam..

Macidi, M. (Yöneten). (2007). *Cennetin Çocukları (Children Of Heaven)* [Sinema Filmi].

Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research.* New York: Sage.

Mathews, S. M., Fornaciari, J. C. ve Arthur, J. R. (2012). Understanding the use of feature films to maximize student learning. *American Journal of Business Education (AJBE)*, *5*(5), 563-574. doi: 10.19030/ajbe.v5i5.7213.

Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research, 1*(2). Erişim adresi: http: // nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204.

Michel, E., Roebers, C. M. ve Schneider, W. (2007). Educational films in the classroom: Increasing the benefit. *Learning and Instruction, 17*, 172-183.doi: 10.1016/j.learninstruc.2007.01.005.

Muccino, G. (Yöneten). (2006). *Umudunu Kaybetme (The Pursuıt Of Happyness)* [Sinema Filmi].

Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Oktay, H. T. (2011). *Televizyon dizilerinin toplumun millî ve manevi değerleri açısından değerlendirilmesi: aşk-ı memnu dizisi örneği* (Uzmanlık Tezi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu). Erişim adresi: Hüseyin%20Tuğrul%20Oktay-Televizyon%20Dizilerinin%20Toplumun%20Milli%20ve%20Manevi%20Değerleri_1551%20(2).pdf.

Onaran, A. Ş. (1986). *Sinema sanatı.*İstanbul: Filiz.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1* (3), s. 217-239.

Özon, N. (1985). *Sinema.* İstanbul: Hil.

Öztaş, S. (2011, Mart). *Tarih sinema ilişkisi ve sinemafilmlerinin tarih derslerinde kullanımının önemi.* Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu. Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Peri, C. (1997). *Okul öncesinde izlenen televizyon programları ve bu programların eğitimsel değeri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 61886).

Pilav, S., Demir, H. A., ve Demir, H. (2015). An analysis of reading texts in course books of Turkish language for grade 7 in terms of transmission of values. *Millî Eğitim, 206,* 16-29. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/282955013_An_analysis_of_reading_texts_in_course_books_of_turkish_language_for_grade_7_in_terms_of_transmission_of_.

Poyraz, H. (2007). *Değerlerin kuruluşu ve yapısı*. Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu. DEM, İstanbul.

Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe sözlük.* Ankara: Arkadaş.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK). (2018). *Televizyon izleme eğilimleri araştırması.* Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Erişim adresi: https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi 2018.pdf.

Reboul, O. (1995). Değerlerimiz evrensel midir? (Çev: H. Izgar). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *1*(3), 363–374. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108711.

Rokeach, M. (1973). T*he nature of human values.* New York: The Free Press.

Ryan, K. ve Bohlin, K. E. (1999). *Building Character in Schools*. California: Jossey-Bass.

Saraçoğlu, M. ve Eren, Ö. (Yönetenler). (2008). *120* [Sinema Filmi].

Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 206423).

Schwartz, S. H. (1996). *Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems.* C. Seligman, J. M. Olson ve M. P. Zanna, (Der.), The Psychology Of Values: The Ontario Symposium, *8* (1-24). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Schwartz, S. H. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology: An International Review*, *48* (1), 23-47. doi.org/10.1111/j.1464-0597.1999.tb00047.x.

Selanik Ay, T. ve Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel ögeler bağlamında "Küçük Hezarfen" çizgi filmi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 8*(2), 49 - 62. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/baebd/issue/33149/350566.

Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve öğrenme.* Ankara: Nobel.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya.* (12. Baskı). Ankara: Gazi.

Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data.* London: Sage.

Sheridan, J. (Yöneten). (1989). *Sol Ayağım* [Sinema Filmi].

Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebi metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 220091).

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsa ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik.* Ankara: Seçkin.

Tarhan, N. (2011). *Değerler psikolojisi ve insan.* İstanbul: Timaş.

Taşpınar, M. ve Atıcı, B. (2002). Öğretim Model, Strateji, Yöntem ve Becerileri/Teknikleri: Kavramsal Boyut. *Eğitim araştırmaları(8),* 207-215.Erişim adresi:https://www.academia.edu/9847189/%C3%96%C4%9Fretim_Model_Strateji_Y%C3%B6ntem_ve_Becerileri_Teknikleri_Kavramsal_Boyut.

Temel, F. ve Aksoy, A. B. (2001). *Ergen ve gelişimi.* Ankara: Nobel.

Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat: eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri*(1), 53-59. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26133/275259.

Tillman, D. (2000). *Living Values Activities for Young Adults.* Deerfield BeachFlorida: Health Communications İnc.

Titus, D. N. (1994). Values educatıon in amerıcan secondary schools. *Kutztown university education conference.* ED, 381- 423. Erişim adresi: https://eric.ed.gov/?id=ED381423.

Topçu, N. (2012). *Ahlak* (3. Baskı). İstanbul: Dergah.

Türk Dil Kurumu (TDK). (1969). Türkçe sözlük (Genişletilmiş Baskı). Ankara: TDK.

Ulusoy, K. ve Bülent, D. (2016). *Değerler eğitimi.* Ankara: Pegem.

Ünal, O. (2020). Eğitim temalı Türk filmlerinde yer alan değerlerin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 18*(93), 05-134. Erişim adresi: https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-39-makale-4.pdf.

Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: Strategies for teaching social studie.* Boston, Houghton Mifflin Company.

Wenger, R. (1943). Motion pictures in teacher education. *Educational Research Bulletin, 22*(4), 90-96. Erişim Adresi: http://www.jstor.org/stable/1472702.

Yalın, H. İ. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Ankara: Nobel.

Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Akçağ.

Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar.* Ankara: Akçağ.

Yaman, E., Kırman, S., Tekir, B. ve Bayburtlu, F. (2015). Dede korkut çizgi filminde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 13*(29), 245-269. Erişim adresi: https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-29-makale-8.pdf.

Yarar Kaptan, S. ve Beldağ, A. (2017). Arabalar filminin içerdiği değerlere ilişkin bir inceleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(2), 487-499.Erişimadresi:https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TWpZMU16QTFOUT09.

Yaşar, Ş. ve Mehmet, G. (2006). Sosyal bilgiler öğretiminde araç- gereç kullanımı. C. Öztürk(Ed.), *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s. 287-311). Ankara: Pegem.

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Dergisi, 19*, 499-522. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16960/177116.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim Ve Bilim, 23*(112) , 1300-1337. Erişim adresi: http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326/1485.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Yılmaz, M. (2014). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri.* İstanbul: Ensar.

Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi* (Doktora Tezi). *YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 278406).*

EKLER

Ek 1. Evrensel değerlere ve UNESCO değerler listesine ait kontrol formlar

Evrensel Değerlere Ait Kontrol Formu

Evrensel Değerler	Cennetin Çocukları	Siyah	Arkadaşımın Evi Nerede?	Umudunu Kaybetme	Koro	Sol Ayağım	120	Toplam
Barış								
Özgürlük-Bağımsızlık								
Adalet- Eşitlik								
Sevgi								
Şefkat								
Merhamet								
Güven- Özgüven								
Doğruluk- Dürüstlük								
Dostluk- Arkadaşlık								
Yardımseverlik-İyilikseverlik								
Dayanışma- Paylaşma								
Kibarlık-Naziklik								
Hoşgörü								
Birlik – Beraberlik-İş Birliği								
Mutluluk								
Saygı								
Affedici Olmak								
Cesaret								
Azim- Çalışkanlık								
Başarı								
Sorumluluk								
Alçakgönüllülük								
Bilgi								
Umut								
Vatanseverlik								

UNESCO Değerler Listesine Ait Kontrol Formu

Unesco Değerler Listesi	Cennetin Çocukları	Siyah	Arkadaşımın Evi Nerede?	Umudunu Kaybetme	Koro	Sol Ayağım	120	Toplam
Barış-Huzur								
Özgürlük								
Sevgi								
Dürüstlük								
Yardımseverlik								
Hoşgörü-Tolerans								
Birlik – Beraberlik								
Mutluluk								
Saygı								
Sorumluluk								
Alçakgönüllülük								
Umut								
Sadelik								

Ek 2. Film afişleri

Cennetin Çocukları (Children Of Heaven) Filminin Afişi

Siyah (Black) Filminin Afişi

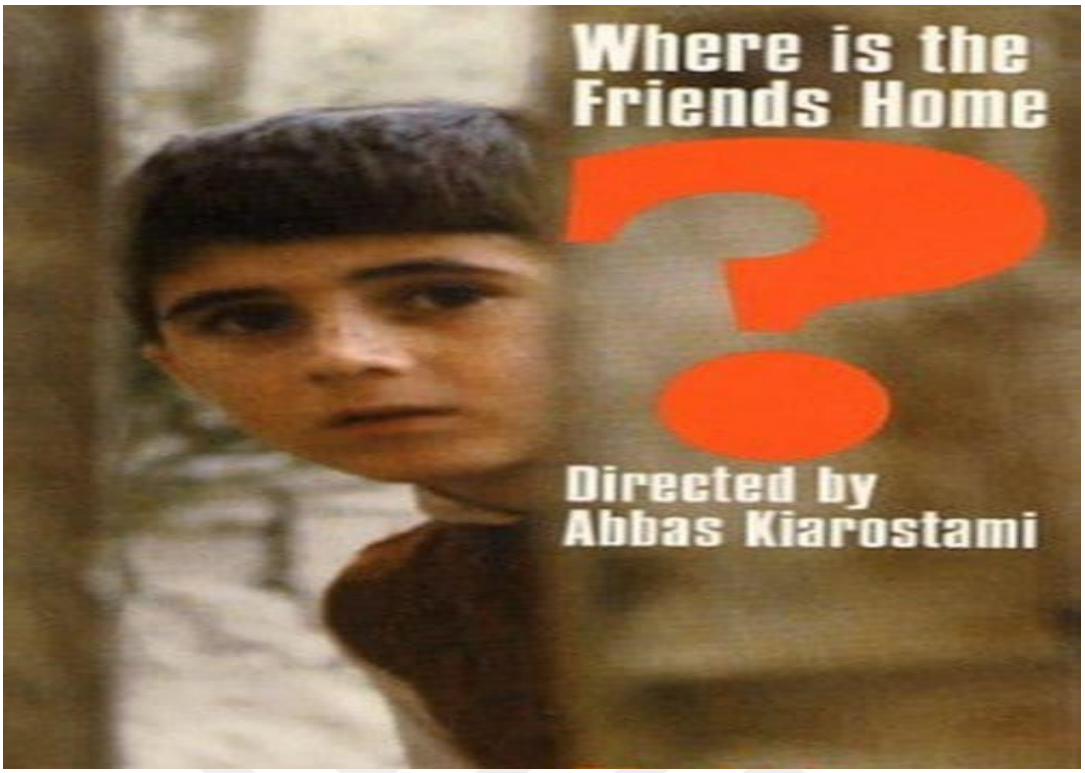

Arkadaşımın Evi Nerede? (Where Is The Friends Home?) Filminin Afişi

Umudunu Kaybetme (The Pursuıt Of Happyness) Filminin Afişi

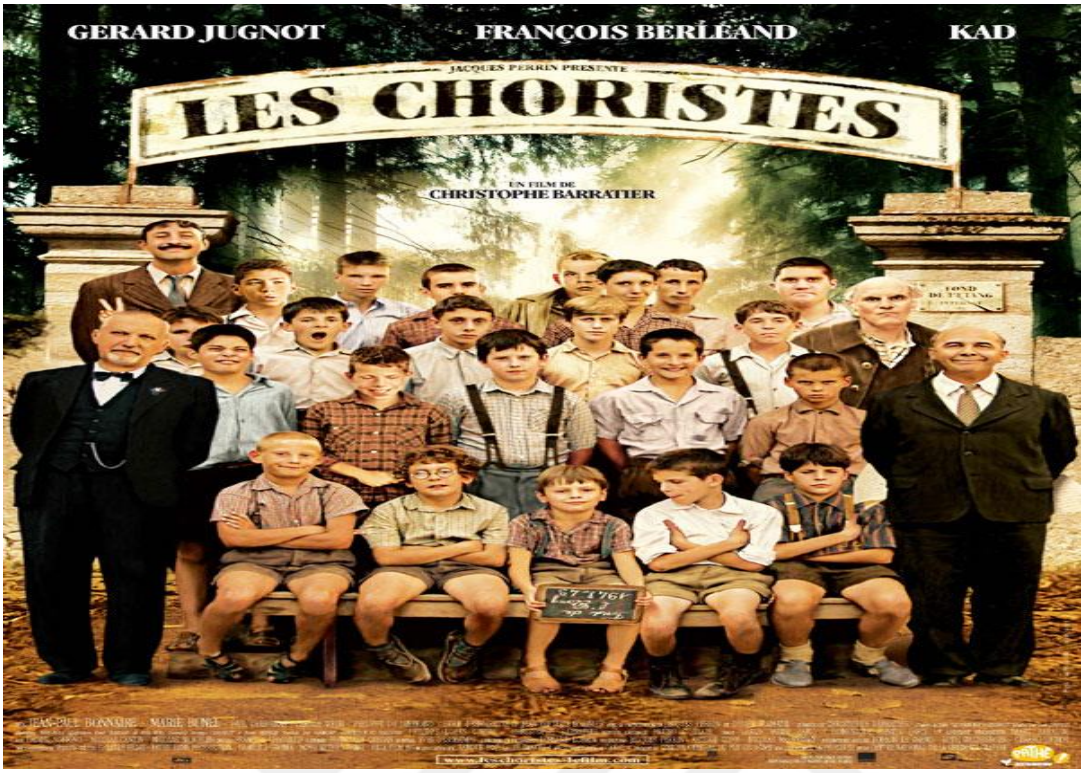

Koro (Les Choristes) Filminin Afişi

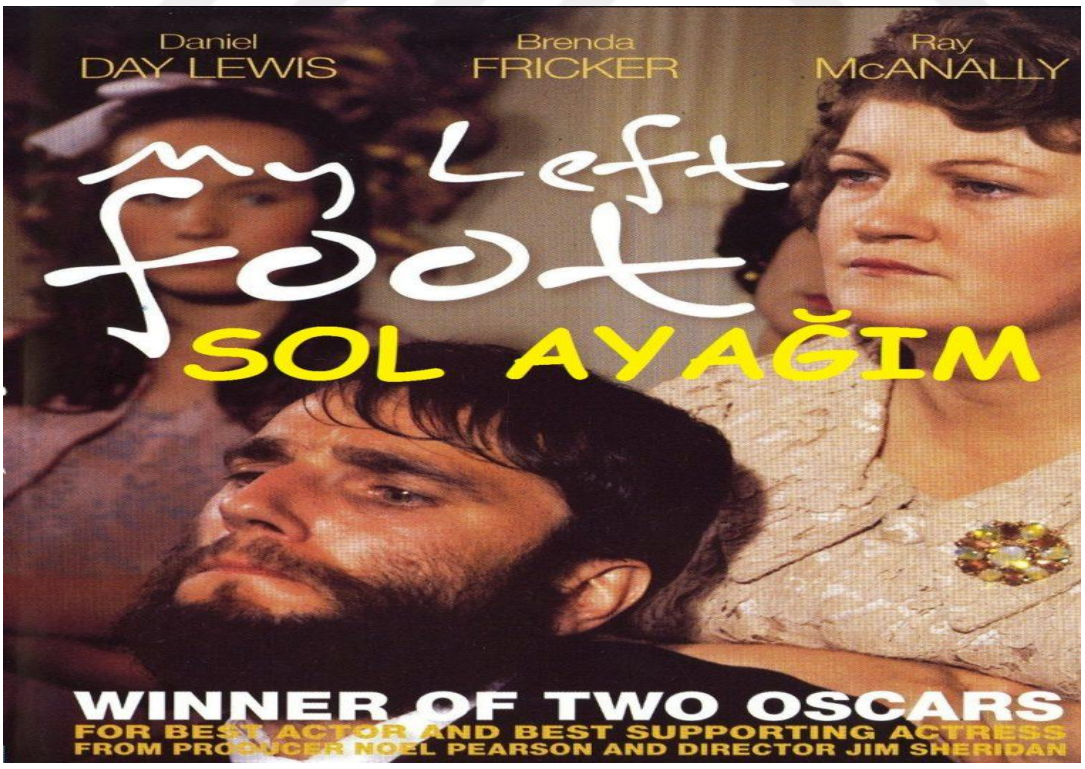

Sol Ayağım (My Left Foot: The Story Of Christy Brown) Filminin Afişi

120 Filminin Afişi

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

Adı ve Soyadı: Sultan GÜNEY

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi /Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği

GÖREVLER

Görev Unvanı	**Görev Yeri**	**Yıl**
Öğretmen	Fatmahanım Ortaokulu	2019-2020
Öğretmen	Fatmahanım Ortaokulu	2018-2019
Öğretmen	Gazi Ortaokulu	2017-2018
Öğretmen	Gazi Ortaokulu	2016-2017
Öğretmen	Gazi Ortaokulu	2015-2016
Öğretmen	Gazi Ortaokulu	2014-2015

ESERLER:

A. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

Güney, S., Doğan, S. ve Çalışkan, H. (2019, Haziran). *İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin adalet ve saygı değerlerinin incelenmesi.* ERPA International Congresses on Education (ERPA 2019). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.